

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2014

Jan Židlický

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

Bc. Jan Židlický

Reflexe Pol Potova režimu v komunistickém Československu

Reflexion of Pol Pot's regime in Communist Czechoslovakia

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, PhD.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Zároveň prohlašuji, že práce není součástí jiného studia.

V Praze, dne 4. srpna 2014

Jan Židlický v.r.

Poděkování:

Chtěl bych tímto vyjádřit poděkování vedoucímu své diplomové práce panu PhDr. Jaromíru Soukupovi PhD. Za trpělivé konzultace a konstruktivní připomínky, které mi k této práci poskytl.

Klíčová slova:

Rudí Khmerové, Pol Pot, Norodom Sihanuk, Rudé právo, Ústřední výbor, Ieng Sary, Demokratická Kampučie

Key words:

Khmer Rouge, Pol Pot, Norodom Sihanuk, The Red Right, Central Committee, Ieng Sary, The Democratic Campuchea

Obsah

Úvod	7
Revoluční režim Rudých Khmerů v Kambodži	12
Československo-kambodžské vztahy	27
Reflexe režimu Rudých Khmerů v dokumentech MZV	29
Reflexe režimu Rudých Khmerů v dokumentech ÚV KSČ	35
Kvantitativní analýza reflexe v Rudém právu	33
Kvantitativní analýza reflexe v Rudém právu	40
Režim Rudých Khmerů v ostatním normalizačním tisku	71
Závěr	76
Použité zdroje	80
Obrazové přílohy	84

Abstract

This diploma thesis at first analyzes the brutal regime in Cambodia between the years 1975-1979. The goal for the readers is briefly to describe this Khmer Rouge regime. It was inhuman and genocide regime which, after taking control of this land began to implement a huge social experiment. This experiment resulted into two millions deads. One half of the diseases, overwork and starvation, one half of the executions. The purpose of this big disaster was a attempt to put this southeast Asia land into self-sufficiency agriculture state. This situation was a work of a small group of people. The main of them was o Pol Pot.

In the second part diploma describes a reflection of this regime in communist Czechoslovakia. This part is based on the research in newspapers of this era and research in archive of Ministry of external affairs.

The regime in Czechoslovakia was a communist and very conform to foreign policy of the Soviet Union. So the articles in the communist press was not the official statepoint of Czechoslovak government. At first the governement was a very happy of winning the new regime, because the previous Lon Nol's was very fixed to the United States. After the year 1976 the locals confrontations between Cambodia and Vietnam began. In this time carried on the clash between China and Soviet Union and Czechoslovakia was on the Soviet side. So the next declarations and statements was pro-vietnamese and anti-cambodian.

At the end of the Khmer Rouge regime all countries of the Soviet block was very satisfy that Pol Pot's regime collpsed and on the Cambodian territory entered the vietnam army.

Anotace

Diplomová práce si dává za cíl objasnit čtenáři jednu z nejtragičtějších epizod v dějinách státu dnes zvaného Království Kambodža a její reflexi v tehdy komunistickém Československu. Éra tzv. Rudých Khmerů, kteří byli v této zemi u moci v letech 1975-1979 se vyznačovala nejenom krutostí a šovinistickým cítěním, ale také důsledným maskováním své pravé tváře.

Pro pochopení vývoje a důsledků této revoluce bylo zapotřebí se podívat i do vzdálenější minulosti tohoto státu, především na koloniální období a vlastně celé dějiny 20. století do příchodu Rudých Khmerů k moci.

Samotný výzkum k otázce reflexe tohoto režimu v Československu jsem zaměřil na období této revoluce, to znamená léta 1975-1979. I když se psalo v tiskovinách o tomto režimu málo a v zahraničních vztazích probíhala korespondence a vzájemné vztahy spíše na symbolické úrovni, byla otázka této revoluce diskutovaným tématem hlavně v době kambodžsko-vietnamských sporů a také v období pádu režimu.

Reflexe probíhala samozřejmě v intencích zahraniční politiky tehdy silně normalizačního Československa, které bylo spolu s Bulharskem a Německou demokratickou republikou jednou z nejvíce loajálních zemí k Sovětskému svazu ve Východním bloku. Zahraniční aktivita i diplomatické styky probíhaly také v zájmu Sovětského svazu, jehož zahraniční politiku Československý stát plně a bez výhrad dodržoval.

Tyto dvě linie, tedy charakteristika tohoto režimu jako silně levicového a komunistického, tak reflexe ve státě, kde komunistický režim existoval již téměř 30 let a právě se dostával do plně normalizační fáze, jsou stěžejními tématy této práce. Současně je třeba přihlídnout ke starším kambodžským dějinám a hlavně k dějinám po pádu francouzského kolonialismu, které výrazně vytvářely obraz a tvář budoucího režimu pod vedením muže, který si říkal Pol Pot.

Úvod

Revoluční režim v Kambodži v druhé polovině 70. let 20. století je téma, které dodnes budí velkou pozornost jak mezi historiky, tak mezi laickou veřejností. Jednalo se o ojedinělý režim, který byl vytvořen v rámci tzv. dekolonizace, která byla spolu se studenou válkou druhým zlomovým dějinným bodem druhé poloviny 20. století. Směle můžeme činy tohoto režimu nazývat genocidou, protože zde zemřelo více jak dva miliony lidí, a to pouze na základě rozhodnutí úzké kambodžské komunistické vlády v čele s mužem zvaným Pol Pot.

V souvislosti s tím, že tento režim ihned po svém nastolení výrazně omezil své styky s většinou států světa včetně Československa a uzavřel se do sebe, nebylo možné jej ve větší míře zkoumat a analyzovat v době jeho působení. Obyvatelé jednotlivých zemí, kteří se chtěli něco dozvědět o zahraničních věcech, byli odkázáni na domácí, popřípadě světový tisk. V rámci socialistického bloku byli čtenáři konfrontováni s propagandou, která tvořila pozitivní obraz spřátelených zemí. Soudobá propaganda v komunistických zemích formovala veřejné mínění pomocí tisku a rozhlasu. Čtenář si posléze vytvořil určitý stereotyp, podle kterého se formovalo jeho mínění na určitý problém komentovaný v propagandistickém tisku.

V této diplomové práci se pokusím zanalyzovat reflexi režimu Rudých Khmerů, který vládl v Kambodži mezi léty 1975-1979 v tehdejší socialistickém Československu. Jelikož v době vlády Rudých Khmerů byly vzájemné diplomatické vztahy na velmi nízké úrovni, nemělo ani ministerstvo zahraničí, ani Ústřední výbor KSČ úplné informace o novém režimu. Přesto však určité informace k dispozici byly. A z těchto informací bylo pro československé politické vedení možné, aby si určitý obrázek o novém režimu udělalo.

Než začne probíhat samotná reflexe, tak práce v první kapitole předkládá stručný přehled dějin režimu Rudých Khmerů, včetně jeho domácí a zahraniční politiky. Tento přehled obsahuje i kratičké dějiny předrevolučního období, aby si čtenář mohl dát tento dějinný úsek do širšího kontextu.

Ve druhé kapitole jsem pokládal za nutné popsat velmi stručně předchozí vzájemné vztahy mezi Kambodžou a Československem, jelikož ty probíhaly před nástupem Rudých Khmerů celkem intenzivně. Nejvíce to platí pro období krále a ministerského předsedy Norodoma Sihanuka, který po vyhlášení nezávislosti Kambodžského království hledal všemožné spojence na obou stranách tehdejšího bipolárního světa a do jeho hledáčku se

dostalo taktéž komunistické Československo. Také došlo k tomu, že Sihanuk sem poslal na studia jednoho ze svých synů prince Sihanoniho, který je současným panovníkem v Kambodži, a který hovoří plynule česky.

Ve třetí a čtvrté kapitole přichází na řadu archivní výzkum. Třetí kapitola se zabývá analýzou dokumentů z Ministerstva zahraničních věcí (MZV), které byly donedávna nepřístupné. Ve čtvrté kapitole se jedná o analýzu dokumentů z Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ), které jsou k dispozici v Národním archivu v Praze. Obě tyto kapitoly mají jedno společné. Jelikož nemělo Československo v Kambodži v době vlády Rudých Khmerů zastupitelský úřad, informace dostávalo ministerstvo z Vietnamu a Laosu, kde Kambodža měla své zastupitelské úřady. Obě tyto země byly také v této době spojenci Československa, jelikož se zde dostaly k moci komunistické strany. Stejně tak ÚV KSČ měl k dispozici informace pouze ze styků s Vietnamem a Laosem, jelikož v době revoluční vlády se neuskutečnila žádná návštěva kambodžského představitele v Československu a naopak.

Poslední dvě kapitoly se zabývají reflexí kambodžského režimu v komunistickém tisku. Nejrozsáhlejší kapitolou celé práce je kapitola věnována Rudému právu. Reflexe je věnována každému článku, ve kterém se zmínka o Rudých Khmerech objevila. Kapitola je pojata takto ze dvou důvodů. Jednak nabízí čtenáři úplný přehled změn postojů Rudého práva ke kambodžské otázce tj. vývoj postojů a názorů v průběhu vlády Rudých Khmerů a v druhé řadě dává čtenáři možnost nahlédnout do způsobu psaní a vyjadřovací rétoriky tehdejšího normalizačního tisku.

Poslední kapitola je doplněním ke kapitole předchozí a nabízí reflexi v ostatním normalizačním tisku. V tomto případě se jedná o deníky Lidová demokracie a Mladá fronta, které však neměly takovou čtenost a spíše informovaly o domácích záležitostech.

V závěru je pak zhodnoceno, z jakým časovým posunem byly informace o režimu předkládány běžnému čtenáři a zda se o nich hovořilo vždy pravdivě a podle skutečnosti.

Co se týče metod spojených s touto prací, tak ta je spojena s archivní metodou, tzn. analyzování obsahu dokumentů MZV a ÚV KSČ. Co se týče denního tisku, využiji obsahovou analýzu deníku Rudé právo, který byl hlavním periodikem ohledně informací o režimu Rudých Khmerů. Obsahová analýza spočívá ve výběru vzorku, kterým je v tomto případě jakákoli zmínka o Kambodži v letech, kdy byli u moci Rudí Khmerové¹.

¹ Toto období je přesně vymezeno 17 dubnem 1975, kdy se Rudí Khmerové dostali k moci a 7 lednem 1979, kdy kambodžskou vládu sesadila vietnamská intervence.

Ohledně použitých pramenů jsem vycházel jak z primárních, tak sekundárních pramenů. Hlavními zdroji byly v tomto případě zdroje primární, a to komunistický tisk, hlavně Rudé právo, které bylo výrazně nejfrekventovanějším periodikem v Československu informujícím o režimu Rudých Khmerů. V dalším tisku je informací o Rudých Khmerech výrazně méně, přesto však stojí za zmínku. Dalším velmi důležitým zdrojem byly již zmíněné archivní materiály na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky a Ústředního výboru Komunistické strany Československa, které jsou stejně jako Rudé právo laické veřejnosti k dispozici.

Deník Rudé právo byl hlavním sdělovacím prostředkem v Československu, a to díky vazbě na mocenské centrum státu. Tento deník sice vznikl již v roce 1920, ale až s nastolením komunistického režimu v Československu se stal hlavním periodikem celého státu.

Stejně jako se sloučila Komunistická strana Československa se Sociálně demokratickou stranou Československa, sloučily se také jejich stranické listy. Rudé právo se sloučilo s Právem lidu - stranickým listem Sociální demokracie. Deník informoval veřejnost pouze podle pokynů a potřeb ÚV KSČ a podílel se i na likvidování nepohodlných osob a skupin uvnitř státu. Byl povinně odebírán ve všech knihovnách, institucích a organizacích, na počet odebraných výtisků Rudého práva byla vázána dodávka ostatních periodik. Šéfredaktoři byli členy nejvyšších stranických orgánů a to zaručovalo neomylnost a ideovou čistotu stranického deníku. Rudé právo bylo tudíž jediným periodikem kompetentním pro vedení systematických kontrapropagandistických kampaní namířených proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli.²

V souvislosti s režimem Rudých Khmerů jsem čerpal samozřejmě také ze sekundární literatury. Velmi důležitými zdroji pro tuto práci byly knihy od předních odborníků na kambodžské dějiny, potažmo celou Jihovýchodní Asii. V první řadě se jedná o Philipa Shorta a jeho práci Dějiny zlého snu (orig. Anatomy of Nightmare), která byla přeložena do českého jazyka. Tento anglický rodák, který vystudoval vysokou školu v anglickém Oxfordu, pracoval hlavně jako novinář a korespondent vlivných zahraničních listů jako The Times či The Economist. Jeho prvním zájmem co se týče zemí, ze kterých korespondoval, byly africké státy Malawi a Uganda. Dále působil také jako člen zpravodajské stanice BBC³, například v Pekingu či v Moskvě. Na přelomu 70. a 80. let žil v Kambodži a také v Číně, kde postupně zpracovával informace ke svým stěžejním biografickým pracem dvou nechvalně proslulých

² Symůnková, Hermenegilda. Rudé právo a opozice, In: Manipulátoři. O technikách boje lži proti pravdě a nenávisti proti lásce. Praha: Karolinum, 1992. s. 89

³ British Broadcasting Corporation-Britská rozhlasová společnost

asijských diktátorů, Mao Ce-Tunga a právě Pol Pota. Kromě těchto životopisů napsal také biografii francouzského prezidenta Françoise Mitterranda. Text knihy Dějiny zlého snu pojednává nejen o samotném režimu Rudých Khmerů, ale i o mládí a dospívání budoucího diktátora, o kambodžské politické situaci v době francouzského protektorátu, éře krále Norodoma Sihanuka a vládě pravicového generála Lon Nola. Tyto poznatky jsou velmi důležité k pochopení následného dějinného vývoje.

Druhým opěrným bodem této práce byla kniha historika Bena Kiernana *The Pol Pot Regime-Race, Power and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-1979*. Tento text se detailně věnuje celému režimu Rudých Khmerů, včetně zahraniční politiky a experimentu v zemědělské oblasti, i celkovému utrpení kambodžského obyvatelstva. Kniha je velmi cenná také proto, že vychází z autentických rozhovorů a vzpomínek lidí, kteří tento velmi krutý teror přežili.

Kiernan patří k mladší generaci historiků, kteří se zabývají touto problematikou a je považován za největšího odborníka na režim Rudých Khmerů. I proto se stal také zakládajícím členem Programu kambodžské genocidy⁴, který byl založen v polovině 90. let. Na tento projekt obdržel grant zhruba dvou milionu dolarů a to mu také umožnilo založit v hlavním městě Phnompenhu dokumentační středisko Kambodže.

Další literaturou zabývající se alespoň částečně revolučním režimem v Kambodži je kniha *Genocidy XX. století* francouzského historika Yvese Ternona. Kromě hlavních témat této knihy, jako je holocaust či Velký teror v Sovětském Svazu, se autor také obsírněji zabývá právě režimem v Kambodži, a to hlavně z pohledu vnitřní politiky. Právě jeho výzkum, co se týče charakteristiky genocidy, je důležitým pramenem v tom smyslu, že režim Rudých Khmerů páchal genocidu na vlastním národě.

Dalším důležitým textem je kniha Iana Mabbeta a Davida Chandlera *Khmerové*. Tato kniha čtenáři předkládá pohled do kambodžské společnosti. Dává také podněty k tomu uvědomit si, proč tato revoluce vypukla právě v této zemi a jakou roli zde hrály tradiční rodinné vazby, autorita krále a slavná minulost této země mezi 11. a 16. stoletím. David Chandler se dá považovat za tzv. duchovního otce výzkumu problematiky jak režimu Rudých Khmerů, tak celé historie Kambodži, potažmo celé Indočíny. Chandler je profesorem historie a ředitelem výzkumu ve středisku studií jihovýchodní Asie na Monash University.

Z českých autorů jsem v této práci čerpal z textu *Dějiny Kambodže* českého etnografa Miroslava Nožiny. Tato je hlavně přínosná pro objasnění česko-kambodžských vztahů.

⁴ Cambodia Genocide Programm-CGP

Další velmi přínosné dílo, které dává pochopit celé dění na indočínském poloostrově, je kniha Milana Syrůčka *V zajetí džungle*. Je zajímavé hlavně proto, že Milan Syrůček se přes čtyřicet let věnoval zahraniční politice. Byl hlavním vedoucím zahraničního oddělení a komentátor *Mladé fronty*, což je periodikum, kam psal své články mimo jiné samozřejmě i o dění v Kambodži.

Další informace použité v této práci byly vyhodnocovány z článků, které jsou k dispozici na internetovém portálu Jstor. Zde jsou k nalezení články dalších předních odborníků na tuto problematiku včetně již zmíněného Bena Kiernana. K nejdůležitějším zdrojům tohoto portálu byly pro tuto práci články Kathleen Goug-Roots of Pol Pot regime in Campuchea a Bena Kiernan- Origins of Khmer Communism, které se oba zabývají hlavně nastolením komunistického režimu v Kambodži. Tyto články pocházejí z časopisu *Contemporary Marxism*, respektive *Southeast Asian Affairs*.

Důležité informace taktéž pocházejí z periodika *Asian Survey*, který byl vydáván ve Spojených státech amerických, a který přinášel informace již v průběhu vlády Rudých Khmerů.

Další články na toto téma jsou také k dispozici v elektronické verzi Národní knihovny v Praze a každý registrovaný čtenář k nim má přístup.

Z celkového pohledu je třeba říci, že literatura na toto téma, byť není tak obsáhlá jako u jiných stěžejních momentů 20. století, je k dispozici v dosti široké míře, aby byl odborník či jen laický čtenář schopen tuto problematiku z velké části zanalyzovat.

Revoluční režim Rudých Khmerů v Kambodži

Minulé 20. století bylo stoletím výrazných změn. Studená válka, výrazný mezník v lidském dějinném vývoji, zabrala časově přes polovinu tohoto století a stala se určující silou, jejíž důsledky neseme dodnes.

Již více než deset let probíhající 21. století naznačilo, že jsme se dostali do fáze, která již nebude naplněna tak výraznými obavami z možnosti zničení části světa jadernými zbraněmi, jak tomu bylo právě v nejostřeji vyhocených krizích studené války. Nicméně stále budou lidé usilovat a svržení režimů, které je utiskují, a podobně i autoritářští vůdci budou dále zkoušet chopit se moci, zvláště v méně vyspělých zemích mimo Evropu a Severní Ameriku. Vždy se bude vyskytovat někdo, kdo usiluje o kontrolu druhých a nezastaví se před ničím. Vůdcovský princip se bude objevovat vždy a všude.

A právě ve 20. století se objevil tolikrát, že to ani nedokážeme přesně určit. Převratů a pokusů o ně bylo nespočetně, zvláště v méně vyspělých zemích, které se potýkaly s koloniální nadvládou, ale ve větší míře i v těch, které již získaly samostatnost.

V době euforie z emancipace si mnozí lidé ani neuvědomovali míru politické odpovědnosti za svoji zemi a nebyli schopni pochopit pluralitní systémy vlády. To vše bylo živnou půdou pro politické vůdce a jejich sociální experimenty, které poté vedly k nepředstavitelným ztrátám na životech.

Měli bychom se pokusit porozumět, co vedlo politické vůdce k tomu, aby utiskovali svůj národ. Byla to obyčejná touha po moci? Nebo snad tito lidé byli skutečnými blázný, kteří se pomocí slov a zbraní prostě chopili moci, aniž by věděli, co s ní provést?

Odpověď na tyto otázky stále zajímá i mnoho Čechů. Od historiků přes politology a publicisty, až k laické veřejnosti, která se 25 let po pádu železné opony začala více zajímat o nedávnou minulost nejen naší země, ale i zemí, které prošly podobnou či ještě horší diktaturou jako Československo. A právě nedávná minulost jedné asijské země je tématem první kapitoly. Věnuje se nejčernější etapě kambodžských dějin.

Režim Rudých Khmerů byl v Kambodži u moci necelé čtyři roky. Je to etapa v celých dějinách lidstva velmi výjimečná. Sociální experiment v této podobě neměl a nemá obdoby v žádné jiné zemi. Je to příběh jedné etapy studené války, kterému bych chtěl věnovat pozornost. V souvislosti s nástupem revolučního režimu v Kambodži, je však třeba se zmínit o historii této země, která tomu předcházela.

Království Kambodža mělo již ve 20. století svůj zlatý věk dávno za sebou. V období mezi 9. a 16. stoletím byla tato vyspělá civilizace na svém vrcholu. Území bylo mnohonásobně větší, než je současná Kambodža. Poté nastal velký úpadek a říše se začala dostávat pomalu ale jistě do orbitu zájmových sfér velkých sousedů, Siamu a Vietnamu. Tyto země si sice království úplně nepodrobily, ale postupně mu oklešťovaly území, až se Kambodža ocitla na pokraji úplného vymazání z map.

Za této situace si Khmerové v neštěstí a útrapách vytvořili komplex výjimečnosti a zranitelnosti, který se stal zdrojem jejich nacionalistické vášně a jejich utkvělé myšlenky obnovit slávu království bez pomoci ciziny⁵.

V této situaci se král, který zůstal a zůstane předmětem kultu a božského uctívání, rozhodl o povolání některé z koloniálních velmocí na pomoc. Touto mocností se stala Francie, která od podepsání protektorátu roku 1884 až do vyhlášení nezávislosti v roce 1953, tuto východoasijskou zemi spravovala. Je nutné poznamenat, že toto koloniální období bylo na rozdíl od jiných zemí v tomto regionu výrazně klidné.

Zlom nastává v čase 2. světové války, respektive v období mezi červnem 1940 a říjnem 1945, které připravilo půdu pro kambodžskou nezávislost.⁶ Francouzi, kteří i za japonské okupace mohli v Kambodži dosazovat panovníky podle libosti, zvolili mladičkého prince Norodoma Sihanuka.

Tento politik hrál prim následujících 50 let. V roce 1941 se stal králem a od té doby byl střídavě princem, exulantem, muzikantem, režisérem, ministerským předsedou⁷. Po skončení války se Francouzi pokoušeli znovu si vydobýt respekt ve svých koloniích, ale již se jim to nikdy plně nepodařilo. V sousedním Vietnamu začala první indočínská válka a Francouzi se postupně museli smířit se ztrátou veškerých kolonií.

Samotná Kambodža slavila den nezávislosti v listopadu 1953 a dále se již musela starat o svou zemi sama bez pomoci kolonizátorů. Král Sihanuk, který se v roce 1955 stal opět princem, aby mohl založit politickou stranu, vládl v zemi v pozici neomezeného vládce. Je ovšem pravda, že nezávislost byla do jisté míry jeho velká zásluha. Ještě před oficiálním vyhlášením nezávislosti cestoval po světě a snažil ve Francii a USA získat nezávislost ústním přesvědčováním, že jinak se jeho země změní na komunistickou. Tímto argumentoval ve Washingtonu, když řekl, že: „*existuje reálné nebezpečí připojení mého lidu ke komunisty*

⁵ Ternon, Yves. Genocidy XX století: Zločinný stát. Praha. Themis 1997 s. 171

⁶ Chandler, David P. A History of Cambodia. Boulder: Westview Pr. 1983, s. 166

⁷ Durman, Karel. Popely ještě žhavé II: Velká politika 1938-1991 Praha: Karolinum, 2009 s. 271

*vedenému hnutí Viet Minhu, jestliže Kambodža v krátkém čase nezíská nezávislost“.*⁸ Na jeho vládu se v Kambodži vzpomíná jako na období stability a ekonomického rozmachu, zvláště v porovnání s následujícími dějinnými etapami. Sihanuk byl vynikající manipulátor a dokázal se udržet u moci hlavně díky rozepřím mezi svými protivníky, které neustále podněcoval. Svůj program nazval buddhistickým socialismem a snažil se uchránit Kambodžu před válkou, která již probíhala v sousedním Vietnamu. Vystupoval také ostře protiamericky, ale to mu nebránilo přijímat americkou finanční pomoc. Na druhou stranu usiloval o velmi dobré vztahy s lidovou Čínou, se kterou se však nepohodl v době, kdy v Číně propukla Velká čínská revoluce. Je ovšem pravda, že ochlazení bylo vzájemné. Na jaře 1967 čínské velvyslanectví v Phnompenhu označuje rozšiřování Maova učení v Kambodži prostřednictvím „rudých knížek“, portrétů a dalších maoistických tiskovin za svaté právo všech Číňanů.⁹ Zkrátka se snažil mít co nejméně nepřátel na poli zahraniční politiky. Mezi jeho nejbližší spolupracovníky patřil pravicový generál Lon Nol, který zastával různé funkce od velitele policie až po ministra obrany. Tento muž provedl 18. března 1970 převrat proti králi Sihanukovi a postavil se do čela vlády již v té době deklarované Kambodžské republiky. Jeho období vlády patří k tragédiím. Zemi uchvátila občanská válka, která si vyžádala statisíce lidských životů a vedla k nastolení revolučního režimu Rudých Khmerů v čele s diktátorem Pol Potem.

Revoluce v Kambodži měla dalekosáhlé důsledky, a zároveň mnoho příčin. Nevyvinula se jen tak ve vzduchoprázdnu, ale ovlivňovalo ji několik faktorů. Ať už to byla samotná druhá indočínská válka, neschopnost Kambodžanů starat se více do hloubky o svou politiku a více se angažovat ve věcech veřejných nebo jednoduše shoda okolností, která se vyvinula z mezinárodní politiky té doby.

Podle odborníka na kambodžskou problematiku Bena Kiernana by Pol Potova cesta k moci nebyla umožněna bez americké vojenské a ekonomické destabilizace, která začala v roce 1966 po eskalaci války v sousedním Vietnamu a po bombardování kambodžského území mezi léty 1969-1973 letouny americké armády B 52.¹⁰ Je třeba si uvědomit, že v době boje komunistických partyzánů proti pravicovému režimu, současně probíhala v sousedním Vietnamu úmorná válka Vietnamců s Američany, která měla pro Kambodžu neblahé důsledky. Vojáci Spojených států, ve snaze zamezit zásobování vietnamských partyzánů přes

⁸ Nálevka, Vladimír. Světová politika ve 20. století, II díl, nakladatelství Aleš Skřivan ml. Praha 2005, s. 141

⁹ KUBEŠ, Antonín. Setkání v Phnompenhu. 1. vyd. Praha: Práce, 1981. s. 21

¹⁰ Kiernan, Ben. The Pol Pot Regime: Race, Power nad genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-1979 Yale University Press, 1996. s. 10

kambodžské území, podrobovali pohraniční oblasti Kambodže nesnesitelnému bombardování se zničujícím efektem.

Je pravdou, že americké rakety přispěly k ustavení Pol Potova režimu, neboť stále více lidí díky nim putovalo do náruče Rudých Khmerů a naslouchalo jejich rétorice. Na druhou stranu masivní bombardování Kambodži v roce 1973, ještě na dva roky uchránilo stávající režim a po tuto dobu nepustilo komunistické jednotky ke konečnému vítězství. Komunistické hnutí nebylo v Kambodži nikdy tak populární a rozsáhlé jako v jiných oblastech Indočíny. Vzhledem k tomu, že se časem muselo zbavit závislosti na laoské, ale hlavně vietnamské komunistické straně, se tak dostali kambodžští komunisté k moci hlavně díky své práci a fanatismu.

Je také otázkou, kdy přesně se Polpotovci dostali k definitivní moci a kdy začali provádět svůj velký experiment ojedinelý svým rozsahem, vizí a účinkem.

Nebylo to převzetím moci v roce 1975, ale mnohem dříve. Již za občanské války proti Lon Nolovi se v „osvobozených oblastech“ uskutečňovala kolektivizace a socialistické experimenty. Již tehdy se dalo vytušit, jak to bude vypadat, dostanou-li se komunisté k moci. A když se tak nakonec 17. dubna 1975 stalo, bylo již pozdě.

Jak již bylo řečeno, kambodžský komunismus byl od začátku úzce propojen s komunistickým hnutím v celé Indočíně. První komunistická akce v Kambodži nevzešla od Khmerů, ale od Číňanů, kteří unikli represím před Kuomintangem¹¹, a kteří přišli ze Saigonu v pozdních 20. letech 20. století. Tento vývoj byl následován založením Komunistické strany Indočíny pod vedením Ho či Mina.¹² Tu měla pod patronátem Komunistická strana Indočíny, která vznikla v Hongkongu v roce 1930. Z ní se posléze odštěpovaly jednotlivé národní komunistické frakce. Nejdříve to bylo ve Vietnamu, potom v Laosu a naposledy v Kambodži. Než vznikla oficiální Komunistická strana Kambodže, tak se lidé smýšlející komunisticky profilovali ve dvou stranách. Jednalo se o Lidovou revoluční stranu Kambodži, ke které se alespoň teoreticky hlásili všichni khmerští komunisté.¹³ Jejím cílem bylo vytvořit celonárodní hnutí odporu. Druhou stranou bylo Lidové uskupení, neboli Pracheanon, které fungovalo jako zástěrka khmerského Viet Minhu. Je tedy vidět, že komunisticky smýšlející lidé neměli jednotící platformu a museli často bojovat sami za sebe. Kromě toho byli pod neustálým dohledem a tlakem ze strany vlády.

¹¹ Nacionalisté v Číně, kteří vedli s komunisty dlouhou občanskou válku a kteří nakonec podleli v roce 1949.

¹² Kiernan, Ben. *Origins of Khmer communism*, Southeast Asian Affairs, 2009 s 162

¹³ Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2007. s. 213

Pol Pot a jemu věrní se nazývali Rudí Khmerové od poloviny 50. let¹⁴. Ještě před tím většina z budoucích vedoucích představitelů komunistické revoluce absolvovala studijní pobyt ve Francii, kde se stali členy Komunistické strany Francie a založili zde Marxistický kroužek, skládající se s kambodžských studentů. Komunistickou stranou Francie byli velmi inspirováni a právě v Paříži nasávali teoretické znalosti, aby prakticky mohli v Kambodži zlikvidovat francouzskou moc a také monarchii.¹⁵ Toto křídlo komunistické frakce se velmi radikalizovalo a podle instrukcí z Hanoje, která stále ještě měla v Kambodži hlavní slovo, vytvořilo tvrdé jádro, které začalo připravovat sjezd strany, která si měla radikálně změnit program a také název. Avšak již zde byl znát antagonismus ze strany lídrů Marxistického kroužku k Vietnamcům. Marxistický kroužek se považoval za jediného a pravého reprezentanta kambodžského lidu, na rozdíl od hnutí Khmer Issarak¹⁶, které bylo již zdiskreditováno až přílišným příklonem k Vietnamcům¹⁷. V této době také Pol Pot navštívil v rámci studijního pobytu Titovu Jugoslávii a zúčastnil se zde manuálních prací na polích. Učarovalo mu jugoslávské zemědělství a hlavně Titův rozkol se Sovětským svazem, který Tito ustál a stal se tak nezávislým v rámci východního bloku. Dá se tvrdit, že to byl také vzor pro kambodžskou jedinečnost, kterou chtěl Pol Pot později nastolit¹⁸. Sjezd se měl podle původního záměru konat v roce 1958, ale Vietnamci, jejichž souhlas Khmerové potřebovali, nespěchali, protože měli oprávněné podezření, že se Kambodžané chtějí zcela vymanit z jejich vlivu¹⁹. Nakonec se z Lidové revoluční strany vyklubala s vietnamským souhlasem Kambodžská strana práce, která výrazně evokovala Vietnamskou stranu pracujících. Její program byl o hodně ortodoxnější než program Revoluční strany, na druhou stranu nesplňoval do detailu kritéria Vietnamců. Už zde se nacházela zmínka o marxismu-leninismu a sebekritice jako vedoucím principu²⁰.

V čele stáli Tou Samouth, Nuon Chea, So Phim a Saloth Sar²¹. To vše se stalo v létě roku 1960. Strana sice dále naslouchala direktivám ze strany Vietnamu, ale současně se mezi členy začalo hovořit o vymanění z tohoto vlivu. Vše vyvrcholilo v roce 1966, kdy na 3. plénu strany odhlasovalo vedení vznik Komunistické stranu Kampučie. Toto rozhodnutí zůstalo

¹⁴ Toto oznamování jim přiřkl sám král Sihanuk, který rozlišoval mezi rudými (komunisté), modrými (konzervativci) a bílými (čistí). A mezi ně se také počítal.

¹⁵ Syrůček, Milan, V zajetí džungle, Nejdlejší válka 20. století, nakladatelství Epoque, Praha, 2007

¹⁶ Khmerská osvobozená fronta, založená v Thajsku roku 1940, která měla za úkol vést protifrancouzskou činnost hlavně v provinciích sousedících s Thajskem.

¹⁷ Gough, Kathleen. Roots of Pol Pot regime in Kampuchea-Contemporary Marxism 1986 s. 20.

¹⁸ Yeong, Mike. Contemporary Southeast Asia, review of David Chandra's book Brother number one, 1993 s. 416.

¹⁹ Short, Philip. Pol Pot. Dějiny zlého snu. BB/art, Praha, 2005, s. 165

²⁰ Tamtéž s. 166.

²¹ Původní jméno diktátora Pol Pot.

tajné a ani Vietnamci o něm nic nevěděli. Další změnou byl definitivní příklon k ozbrojenému boji, který měl začít ve východních provinciích země. Tam také své sídlo přenesli. Jednalo se o provincii Rattanakiri, která byla ukryta hluboko v džungli a velmi daleko od vietnamských očí. Jako důvod však označili strach z dalších amerických náletů. Obyvatelstvo této provincie patřilo k nejméně vzdělaným lidem. Byli to vesměs rolníci, kteří v sobě měli ukrytou nenávist k městu a jeho obyvatelům. Nikdy ve svém životě totiž město neviděli a viděli v něm po důkladném proškolení veškerou zkaženost. Tito lidé začali tvořit základní kámen armády Rudých Khmerů v nadcházející občanské válce, která byla první v řadě zničujících válek na kambodžském území. Jmenováním generála Lon Nola do funkce ministra obrany se Rudí Khmerové definitivně postavili proti králi, který přestával být populární a tak proti němu mohli snadněji verbovat obyvatelstvo.

Rozbuškou k válce se stala situace na venkově. Bylo málo orné půdy a zemi hrozil hladomor. Po následující dva roky se zkoušeli komunisté dostat k moci, ale převrat generála Lon Nola a americká intervence měli za následek, že si museli na svou chvíli ještě počkat.

Pro režim Rudých Khmerů Hnutí Rudých byl charakteristický především expanzionismus a rasismus. Dalším hlavním rysem khmerské politiky byla idealizace venkova a s tím související odpor k městu, dále potlačování rodinného života a zavržení tradičního vzdělání.

Byl to experiment, který neměl nikde žádné zázemí a neměl na co navazovat. Byla to jedinečnost khmerské mentality, která si pouze brala lehký příklad ze zahraničí. Pol Potova skupina vycházela z „bolševické mobilizace proti vnějšímu i vnitřnímu nepříteli“, dodala jí však rasovou náplň. Na rozdíl od pohrdání „idiotismem venkovského života“ pěstovala opačnou fobii-městské obyvatelstvo s početnými čínskými a vietnamskými obchodníky musí zmizet.²²

Strana si začala říkat Angkar (organizace) a po vzoru orwellovského Velkého bratra začala řídit dění v zemi, včetně životů jejich obyvatel. Jednalo se o první otrokářský stát v moderních dějinách, se vším, co k tomu patří. Obyvatelstvo pracovalo bez hmotných stimulů, nemělo ani tu nejmenší možnost nějakým způsobem projevit svobodnou vůli. Nikdo tehdy neměl tušení, že se za Angkarem skrývá komunistická strana. Z tohoto jména šel strach a obyvatelé k němu vzhlíželi s obavami a hrůzou. Angkar měl také mnoho významů. Angkar byl režim Rudých Khmerů na všech úrovních počínaje Pol Potovým stálým výborem až po velitele domobrany v té nejzapadlejší vesnici. Angkar bylo všemocné a hrozné božstvo,

²² Durman, Karel, Popely ještě žhavé. Konec dobrodružství, Karolinum 2009, s 223.

neosobní a odtažitě, ztělesnění ryzí podstaty a čistoty revoluce, které vyžadovalo naprostou oddanost a poslušnost.

Zdání, že režim má mandát vládnout, byly volby a následná ústava. To vše však bylo jen klamným manévrem určeným pro zahraniční veřejnost. V Demokratické Kampučii se o nich již nehovořilo.²³

Také rušení institucí a zákaz určitých lidských činností nebylo novému režimu cizí. Náboženství bylo oficiálně zakázáno, mniši byli zbaveni kněžství a školy byly zbourány.²⁴ Tři čtvrtiny z 20 000 kambodžských učitelů bylo usmrceno nebo prchlo za hranice.²⁵

Dalekosáhlý čin, který nový režim uskutečnil, a který byl páteří jeho ideologie, bylo naprosto nevídané vysídlení všech měst. Takový čin se ještě nikdy v dějinách lidstva v takové míře neuskutečnil. Jako první byl evakuován Phnompenh. Vše začalo ještě v den „osvobození“, tedy 17. dubna. Lidé byli vyhnáni z města jen s tím, co měli právě u sebe. Vše bylo vysvětleno z obav před dalším bombardováním ze strany Američanů. To byl celkem chytrý a logický tah. Všichni měli ještě na paměti nedávné apokalyptické bombardování. Zůstali pouze lidé, kteří měli zajistit alespoň základní chod města. To se týkalo úředníků, vojáků a továrních dělníků.²⁶ Jinak všichni, včetně starců a nemocných, museli město opustit. Již zde začíná obrovský pogrom a vlastně i celá genocida. Toto opatření mělo také roztrhat případnou opozici. Hnutí Rudých Khmerů nemělo zdaleka velkou podporu a plně zemi nekontrolovalo. Hrozilo nebezpečí, že Sihanuk dokáže sjednotit opozici, a komunisté prohrají. To se však záhy ukázalo jako liché.

Naplánování tohoto vysídlení bylo schváleno již v únoru 1975, tedy ještě před příchodem Rudých Khmerů k moci²⁷. Pol Pot a jeho kolegové nestrávili léta v džungli, aby se pak stali nějakými radními v Phnompenhu. Jejich pobyt v ilegalitě je utvrdil v tom, že realizaci svých plánů musí založit na „čistých“ obyvatelích venkova a ne na „zkažených lidech z měst.“

Během násilného vyhoštění umíralo velké množství lidí hladem a vyčerpáním. Kdo nemohl dále, toho jednoduše dozorcí zabili a nechali ležet u cesty. Po nějakém čase se těla začala rozkládat a silně zapáchat. Lidé se v jednotlivých částech země organizovali do komun, kde už na ně čekali provinční úředníci a organizovali širokou kolektivizaci. Rodinné vztahy

²³ Mabbet, Ian. Chandler, David. Khmerové: Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000 s. 229

²⁴ Clayton, Thomas, Building the New Cambodia: Educational destruction and construction under the Khmer Rouge, 1975-1979, History of Education Quarterly, Vol 38, No. 1, 1998, s. 2

²⁵ Kiernan, Ben, Recovering history and justice in Cambodia, Comparativ 14, 2004, Heft 5/6, s. 76

²⁶ Chandler, David, Voices from S-21: Terror and history in Pol Pots secret prison. Berkeley: University of California press, 1999, s. 2

²⁷ Karl D. Jackson, Cambodia 1977: Gone Pol Pot, Asian Survey, Vol. 18, s. 77

v těchto organizacích neměly místo a tradiční rodina, ke které vždy Khmerové tíhli, byla definitivně rozbita.

Hlavním cílem polpotovských národohospodářů se stala soběstačnost. Zahraniční obchod byl značně omezen, průmyslová výroba používala přednostně místní materiály a produkovala jednoduché spotřební zboží, jako byly oděvy, nářadí, stavební materiály a podobně. Rudí Khmerové také zrušili všechny sektory hospodářství, které by mohly být jen trochu užitečné při případném exportu.²⁸

Administrativně byla Kambodža rozdělena na okresy, jejichž názvy plně korespondovaly se světovými stranami-sever, severovýchod, východ, jihozápad, západ, severozápad, centrální oblast a zvláštní oblast Kratie. Každé této jednotlivé oblasti velel vedoucí zóny, který za její chod plně zodpovídal. Jelikož kontrola byla velmi neefektivní a provázání s ústředím strany málo účinné, stali se tyto lidé téměř feudálními vládci na svém panství.

Způsob života v komunách byl stále stejný. Bez rozdílu profesí zde byli lidé nuceni pěstovat rýži, kopat zavlažovací kanály a vykonávat práce všeho druhu. Pracovní den měl až 18 pracovních hodin, s krátkou pauzou na jídlo. Kromě toho tu byly pauzy, které kádrové Rudých Khmerů využívali k politickému školení lidí. Byly zrušeny peníze²⁹, hazardní hry byly zakázány. Jakákoliv pracovní stimulace byla potlačena. Lidé dostávali za svou práci pouze jídlo a oděvy, které měli všichni stejné. To je další specifikum této revoluce. Ve všech jiných, i těch nejbrutálnějších diktaturách, měli lidé alespoň minimální svobodnou volbu, co udělat s penězi, které měli. To zde možné nebylo. Země se zcela izolovala. Byly zpřetrhány tradiční rodinné vazby a děti byli brány rodičům na převychování. Předáci komun pocházeli často z nejchudších vrstev obyvatel. Často šlo o velmi mladé lidi. Právě jejich fanatismu a intolerance využívalo vedení rudých Khmerů při budování „nové společnosti“. Projevovalo se to i v krutých trestech při sebemenším náznaku neposlušnosti.³⁰

Krutě postiženi byli příslušníci národnostních menšin, zejména muslimští Čamové. Khmerové považovali Kambodžu za jeden jediný národ. Jedna z prvních instrukcí po převzetí moci, kromě vysídlení měst, byla likvidace těchto menšin. Kambodžští Čamové byli vyhnáni ze svých rodišť do neobydlených oblastí. Zahynulo jich téměř 100 000 a zbytek byl promíchán s kambodžským obyvatelstvem. Jejich náboženství bylo zakázáno a dokonce byli nuceni jíst vepřové maso a nesměli nosit svůj tradiční oděv. Jinak bylo nakládáno

²⁸ Abuza, Zachary, *The Khmer Rouge Quest for Economic Independence*, Asian Survey, Vol. 33, No. 10, 1993, s. 1017

²⁹ Nové bankovky byly již vytištěny, ale nedostaly se nikdy do oběhu.

³⁰ Nožina, Miroslav, *Dějiny Kambodže*, s. 233.

s vietnamskou a čínskou menšinou. Ty byly „pouze“ vyhnány, jelikož se jich Rudí Khmerové obávali. Čína se v budoucnu měla stát největším spojencem nového režimu a Vietnamce si zatím popudit nechtěli.³¹

Rudí Khmerové rozdělili kambodžské obyvatelstvo do dvou kategorií. Na „staré,“ neboli lid 18. března a na „nové“ lidi 17. dubna. První kategorie dodala v letech 1970-1975 kádry a vojáky novému režimu a družstvům v „osvobozených“ oblastech. Druhá byla složena ze všech ostatních tj. zhruba z čtyř milionů lidí, kteří měli tu smůlu, že žili v oblastech kontrolovaných Lon Nolovými vojáky. Proti nim se nyní obrátila zuřivost Rudých Khmerů. Tito lidé totiž symbolizovali město a byli vzdělání, což v očích revolucionářů představovalo další problém. Jen některé bude možno znovu začlenit do společnosti. Ostatní musí zmizet.³² Na této hypotéze byla bohužel založena celá revoluce. Středem celé organizace se stalo družstvo. V družstvu se odehrávalo vše společně. Společně se jedlo, společně se pracovalo. Pouze ve spánku měl člověk klid. To mohl myslet i na jiné věci než na Angkar, který byl všudypřítomný.

Třídní pojetí dovolovalo jakékoli výstřelky dozorců. Ti mohli ztrestat kohokoliv a mohli k tomu použít jakýchkoliv prostředků. Obyvatelstvo podléhalo neustálému třídění. Angkar pořádal štvance na ty, kdo skrývali svou identitu, a špioni mu pomáhali demaskovat a okamžitě likvidovat intelektuály, učitele, příslušníky svobodných povolání, studenty a měšťáky.³³

Veškerý soukromý život budil velké podezření. Rodinná buňka se zcela rozpadla. V prvních měsících mohli deportovaní žít ještě v rodinách, ale toto „povolení“ bylo zrušeno v roce 1976 po ukončení nové vlny deportací do dalších oblastí, nařízené po změně hospodářské politiky. Kambodžskou zahraniční politiku té doby je možné bez nadsázky charakterizovat jako ostře šovinistickou. Rudí Khmerové dokázali využít již Sihanukova pádu po Lon Nolově převratu a vyhlásit jeho jménem svůj boj za národněosvobozenecký. Po jejich nástupu k moci pak tento šovinismus dosáhl téměř mystických rozměrů.

Hovořilo se o khmerském národu a khmerské kultuře a o nutnosti obnovit zašlou velikost Angkorské říše, včetně její původní hranice. Tato myšlenka vytyčila zásadní problémy a ukázala na ty země, ke kterým se Kambodža bude chovat velmi nepřátelsky. Na prvním místě stál jednoznačně Vietnam. Na počátku vlády Rudých Khmerů tomu však zatím nic nenasvědčovalo. První oficiální návštěvy proběhly v červnu 1975 a byla zde dohodnuta

³¹ Vietnam byl od začátku označován za největšího nepřítele, ale síly nového státu se musely nejdříve zkonsolidovat, než nastane čas na mocenskou konfrontaci.

³² Ternon, Yves, Genocidy XX. Století. TS 02 1997, s 178.

³³ Tamtéž, s 179.

smlouva, byť jen ústní, o budoucí spolupráci. Kambodža si chtěla pouze připravit prostor pro následnou ofenzívu. Zatím však zůstával Vietnam silnější. Teprve posléze se vztahy s tamními komunisty výrazně zhoršovaly a v květnu 1976 se konala jednání o přesném vymezení společné hranice. Tato jednání však nebyla vůbec úspěšná a naopak zablokovala chystaný summit v Hanoji. Od této chvíle bylo jasné, že se vztahy mezi oběma zeměmi, které až do této doby byly na neutrální úrovni, podstatně zhoršují. Navenek však vztahy přerušeny nebyly a nic nenasvědčovalo tomu, že mezi oběma národy panuje nenávist.

Tento antagonismus podporovala Čínská lidová republika, jež v této době procházela opět krizí vztahů se SSSR, který byl spojencem a přítelem Vietnamu.³⁴

Nový režim v zásadě spolupracoval pouze s Čínou a Severní Koreou. Od Číny dostával také zahraniční pomoc. Hned v začátku Čína poskytla finanční pomoc ve výši jednoho milionu dolarů.

Všechna velvyslanectví, jejichž státy nový vládnoucí režim nepovažoval za své přátele, byla zrušena. Zůstalo pouze sedm velvyslanectví v čele s čínským a korejským. Kambodža se úplně izolovala od vnějšího světa, a když už zemi navštívil nějaký zahraniční představitel, byl pečlivě střežen. Totéž se však týkalo i několika funkcionářů samotného režimu.

Velice choulostivou otázkou byl také návrat prince Sihanuka do politiky. Prvotním cílem nového režimu bylo Sihanuka odstranit, i když to nemuselo být nutně tím nejhorším způsobem. Byli si dobře vědomi jeho stále nesmírné popularity napříč kambodžským územím s důrazem na venkov. Vždyť hlavně spojenectvím s ním Rudí Khmerové získali za občanské války proti Lon Nolovi tolik nových spojenců. Sihanuk se do Kambodži vrátil v září 1975. Ze začátku měl veškerý komfort a mohl se ubytovat i v královském paláci. Bylo zvoleno nejvyšší vedení-tříčlenné prezidium, jehož předsedou se stal právě Sihanuk. Postupem času se však stával pouze loutkou bez jakýchkoli reálných pravomocí. Byla přijata nová ústava, která s ním nebyla vůbec konzultována. Dále s ním nebyly konzultovány ani otázky velvyslanců zahraničních zemí. Když si Sihanuk uvědomil, že nemá na chod státu vůbec žádný vliv, rozhodl se rezignovat.

Rezignace byla přijata v dubnu 1976 a novou vládu posléze vytvořili pouze Rudí Khmerové. Pol Pot se stal premiérem a poprvé musel veřejnosti ukázat svou tvář i své revoluční jméno. Sihanukovi spolupracovníci byli deportováni na venkov a většina z nich zemřela. To se

³⁴ Kvůli další roztržce se Sovětským svazem začala Čína aktivně podporovat režim Rudých Khmerů, který se mohl stát bariérou proti mocenským ambicím Vietnamu.

netýkalo jeho synů a manželky, kteří s ním zůstali v domácím vězení za zdmi královského paláce. Po zbytek vlády Rudých Khmerů se však měli více než dobře.

Dne 9. září 1976 zemřel vůdce čínské revoluce Mao Ce-tung. Při této příležitosti Pol Pot pronesl smuteční projev a zároveň přiznal existenci marxistické strany Angkaru. Stalo se tak krátce před oslavami výročí založení Komunistické strany Kampučie. Vedení se v té době rozštěpilo na dvě frakce. Jedni uznávali vznik strany v roce 1951, kdy vznikla pod patronací Vietnamců Lidová revoluční strana Kambodže, a druhá rok 1960, kdy tajný kongres v Pnompenhu postavil do čela strany Pol Pota a Ieng Saryho. Jednalo se o velmi důležitou událost, která bude mít vliv na zahraniční vztahy s Vietnamskou republikou. Pokud by totiž strana připustila, že vznikla v roce 1951, musela by přiznat „bratrskou pomoc“ Vietnamu. Pokud by se ovšem zakládající sjezd strany konal až v roce 1960, potom by se jednalo o ryze kambodžskou stranu, na jejímž vzniku se Vietnamci nepodíleli. Ti, kdo preferovali první datum, byli považováni za lokaje Vietnamu a stali se prvními z obětí vnitrostranických čistek. Pol Pot tuto událost později označil jako likvidaci potencionálního puče, ale jednalo se o klasickou stalinistickou čistku.

Pol Pot byl vždy přesvědčen, že je obklopen nepřátelskými agenty s vazbami na zahraničí. Tato jeho paranoia vedla k důležitému kroku. V září 1976 rezignoval ze „zdravotních důvodů“ na post premiéra. Za nedlouho zmizel z veřejného života i ministr zahraničí Ieng Sary. Toto vše byl jen zastírací manévr, kterým se tyto lidé chtěli dostat zpět do přísného utajení. Novým premiérem se stal třetí muž hierarchie Nuon Chea. Tato obměna zmátla Vietnamce, kteří si mysleli, že Pol Pot skutečně odešel z politiky a nový premiér jim půjde na ruku a bude více provietnamský. Až po pár měsících Hanoj zjistila, že Pol Pot je stále u moci a zbavuje se všech svých odpůrců.

Vietnam se nevzdal svého snu o začlenění Kambodže a Laosu pod svůj vliv a v červenci 1977 podepsal smlouvu o spolupráci s Laosem. To ještě více vyostřilo vztahy s Kambodžou, zvláště s jejím skrývajícím se vůdcem. Ten tento záměr charakterizoval jako snahu obklíčit Kambodžu.

Na jaře 1977 se po dlouhé odmlce znovu rozhořely pohraniční boje mezi kambodžskými a vietnamskými vojáky, k nimž docházelo od začátku uchopení moci komunisty. Formálním důvodem byl spor o ostrovy Tho Cu a Phu Quoc ležící v Siamském zálivu mezi Vietnamem a Kambodžou a o vnitrozemská pohraniční území.

Dne 30. dubna 1977, tedy v den druhého výročí pádu Saigonu³⁵, překročily jednotky Demokratické Kampučie hranice a pomocí těžké techniky zmasakrovaly stovky vietnamských obyvatel a vypálily jejich vesnice. Menší útoky provedly rovněž na několik vesnic v Thajsku. V reakci na tuto agresi zaútočilo vietnamské letectvo na kampučské vojenské základny v pohraničí.

V září 1977 Pol Pot konečně oznámil existenci Komunistické strany Kampučie, krátce před tím než navštívil Čínu.³⁶ Následujícího dne odletěl do Peking, kde se setkal s vedoucím představitelem země, nástupcem Mao Ce-tunga. - Chua Kou-fengem. Mužem, který se dostal k moci po likvidaci „gangu čtyř“³⁷. Čína procházela novou roztržkou se SSSR a jeho spojencem Vietnamem. Čínské vedení se tudíž snažilo v Maových intencích podporovat revoluce v zemích, jako byla Demokratická Kampučie. Pol Pot se vrátil domů s příslibem rozsáhlé čínské pomoci. Odhaduje se, že v roce 1978 působilo v Kambodži na 20 000 čínských poradců.

Vietnamské vedení vnímalo spojenectví Číny s Demokratickou Kampučí jako velkou hrozbu. V polovině prosince 1977 zahájila pro změnu vietnamská armáda vojenskou ofenzívu proti Kambodži. Armáda o síle padesáti tisíc mužů podporována rovněž těžkou technikou pronikla téměř na tři desítky kilometrů do kambodžského území. Zajatí khmerští vojáci byli okamžitě zabijeni. Na začátku roku se armáda stáhla zpět. Jednalo se totiž jen o trestnou výpravu. Vietnam zatím o nějakou delší válku nestál.

Vedení Rudých Khmerů tuto událost interpretovalo jako své vítězství a jeho sebevědomí dále nebezpečně rostlo. V obavě před dalším vpádem zahájilo ve východních oblastech, kde existoval velký vliv Vietnamců, rozsáhlé čistky.

Místní velitelé a vojáci byli likvidováni a nahrazováni jednotkami ze severozápadu. Velitel východní oblasti a veterán Komunistické strany Indočíny So Phim, spáchal v lednu 1978 sebevraždu poté, co byl předvolán do ústředí v Phnompenhu ke „konzultacím“³⁸. Tímto se dostáváme otázkám čistek, které nazval Philip Short jako „stalinskou nákazu“. Mnoho starých funkcionářů strany bylo právě v této době odsouzeno a vzápětí popraveno. Synonymem pro smrt v Demokratické Kampučii se stala státní věznice Tuol Sleng. Toto vězení bylo poslední štací mnoha stranických funkcionářů. Z patnácti tisíc vězňů vyšlo živých

³⁵ 30. dubna 1975 došlo ke sjednocení Severního a Jižního Vietnamu v jeden stát ovládaný komunisty.

³⁶ Ayres David. Anatomy of crisis: Education, Development, and State in Cambodia, 1953-1998, Honolulu, University of Hawai press, 2000, s 115.

³⁷ Jednalo se o skupinu vysokých stranických funkcionářů, kteří po smrti čínských vůdců Mao-Ce Tunga a Čou-en Laje v roce 1976 usilovali o ovládnutí všech mocenských struktur. V čele stále Mao-Ce Tungova manželka Ťiang Čching.

³⁸ Short, Philip. Pol Pot. Dějiny zlého snu. BB/art, Praha, 2005, s. 405.

jen sedm. Smrt zde přicházela pomalu. Zatčení byli brutální mučení, a to bylo někdy daleko horší než poprava. Dozorci si vynucovali nesmyslná doznání, například, že dotyčný je agentem CIA nebo KGB. S podezřelým odvěkli Rudí Khmerové do vězení většinou i celou jeho rodinu. Tuol Sleng tvořil však jen vrcholek ledovce. Toto bylo nejznámější vězení, o kterém se vědělo i v zahraničí. Podobných však zřídili Rudí Khmerové více. Stejně tak počet mrtvých v této věznici, který čítal něco kolem 20 000 obětí, je jen zlomkem toho, kolik bylo celkově popraveno. Nejstřízlivější odhady hovoří o 1 500 000 životů v důsledku poprav, vyhladovění, deportací a tvrdých pracovních podmínkách. K tomuto číslu musíme přičíst i nenarozené děti. Natalita klesla totiž za vlády Rudých Khmerů o polovinu. U „nových lidí“ to byly dokonce dvě třetiny.

Režim, který nastolili Rudí Khmerové, trval necelé čtyři roky. I tak stačil napáchat značné škody, jak je popsáno výše. Každá totalita si však od začátku něčím podkopává půdu pod nohama a tento režim nebyl výjimkou. Dá se říci, že od poloviny roku 1976 do konce roku 1977, kdy experimentování Rudých Khmerů dosáhlo vrcholu, se začaly vytvářet podmínky pro jeho pád.³⁹ Legislativa, exekutiva i soudnictví prostě zmizely, parlament, který se teoreticky měl scházet dvakrát ročně, se už nesešel. Zasedání vlády se přestala konat, ministerské posty zůstaly neobsazeny.

V roce 1978 dosáhlo nepřátelství mezi Kambodžou a Vietnamem vrcholu. Selhaly vietnamské snahy o obnovení jednání a obě strany se chystaly k válce. Poblíž kambodžské hranice bylo od dubna 1978 soustředěno téměř sto tisíc vietnamských vojáků. Vietnam zřídil v bývalých amerických vojenských základnách na jihu výcvikové tábory, které měly sloužit khmerským utečencům. V dubnu téhož roku se podařilo zorganizovat první větší vojenskou jednotku budoucí osvobozené khmerské armády. A konečně 2. prosince byla slavnostně ustanovena Jednotná fronta národní spásy Kambodže (JFNSK), vytvořená pod patronací vietnamského emisara Le Duc Thoa. Do čela fronty se postavil budoucí prezident Kambodžské lidové republiky⁴⁰ Heng Samrin. Ten uprchl před vládou v roce 1977 a byl to bývalý zástupce náčelníka štábu východní oblasti. Mimochodem všichni vůdčí představitelé osvobozené armády byli bývalí Rudí Khmerové. Třetí muž v této hierarchii byl Hun Sen, muž, který je dodnes ministerským předsedou Kambodže.

Na první svátek vánoční zaútočila vietnamská armáda, která čítala přes sto tisíc mužů. Útok byl veden ze dvou stran z jižního Laosu. Hlavní zdroj vietnamských jednotek tvořilo více jak šedesát tisíc mužů podporovaných těžkým dělostřelectvem a letectvem. Jako první

³⁹ Nožina, Miroslav, Dějiny Kambodže, s. 239.

⁴⁰ Název země po pádu Rudých Khmerů

padlo město Kratie, a to hned 30. prosince a město Stung Treng ve stejnojmenné provincii hned o čtyři dny potom. V sobotu 6. ledna opustil hlavní město princ Sihanuk, který žil od roku 1976 v politickém vězení a na chod země neměl vůbec žádný vliv. Odletěl do Pekingu a s ním i čínští experti, kteří zde působili. Na tiskové konferenci v Pekingu oznámil, že nikdy nebyl členem Rudých Khmerů, a že ho dokonce věznili. Na druhou stranu je neodsoudil, jen prohlásil, že neschvaluje jejich domácí politiku a souhlasí s tou zahraniční. Poté odcestoval na zasedání OSN, kde pronesl projev na obranu Kambodže a odsoudil vietnamskou invazi.

Samotné vedení Rudých Khmerů tajně opustilo Phnompenh 7. ledna. Hlavní město padlo bez sebemenšího odporu a zbytek Pol Potových jednotek se rozutekl do těžko přístupné džungle, hlavně do západních a jihozápadních provincií. Tato porážka ovšem zdaleka neznamenal konec jejich hnutí. Pol Pot ovládal Rudé Khmery dalších dvacet let až do své smrti. Po nastolení režimu plně podporující Vietnam a celý socialistický blok byl režim Rudých Khmerů dokonce plně uznán v OSN jako jediný režim, který je schopný zastupovat Kambodžu v této instituci⁴¹. O Kambodžu se rozehrála hra plně v moci studenoválečných soupeřů.

Po pádu komunistického bloku však i režim Rudých Khmerů živořil na okraji společnosti. Postupně se od Pol Pota odvraceli jeho staří spolubojovníci, kteří se vzdávali ústřední vládě za příslib beztrestnosti a dokonce vidiny veřejných funkcí.

Poslední ranou pro celé hnutí byla dezertce mnoha tisíců vojáků v roce 1996 v čele s bývalým Pol Potovým zeťem a druhým mužem režimu Ieng Sarym. Všichni z dezertérů dostali posléze milost a samotný Ieng Sary v klidu žil v Phnompenhu.

Po poslední z velkých vnitrostranických čistek v roce 1977 dal Pol Pot zavraždit s celou rodinou bývalého ministra zahraničí Rudých Khmerů Son Sena. Následně provedl protipolpotovský převrat velitel ozbrojených jednotek Ta Mok. Pol Pot se pokusil uprchnout, ale byl poblíž thajských hranic dopaden. Následně byl svolán proces, kde se měl Pol Pot zodpovídat z vraždy Son Sena. K jeho skutkům z let 1975-1979 se vůbec nepřihlíželo. Jeho žalobci byli z řad Rudých Khmerů, kteří se v té době spolupodíleli na všech zvěrstvech režimu. Pol Pot byl sice odsouzen, ale bylo rozhodnuto nechat ho dožít v domácím vězení.⁴²

⁴¹ Pro hlasovali hlavně Spojené státy a ostatní západní země, které byly proti vietnamské invazi a, tím podpořili režim rudých Khmerů, i když již bylo všeobecně známo, co tento režim spáchal.

⁴² Pol Pot v té době trpěl malárií a srdeční chorobou a smrt byla jen otázkou času.

O necelý rok později, v roce 1998, Pol Pot umírá ve spánku na selhání srdce. Poté je spálen na hromadě odpadků. Tak skončil muž, který byl motivován hlubokou osobní vizí uskutečnit svůj velký zemědělský a sociální experiment⁴³

K potrestání či alespoň obvinění těch, kteří se podíleli na zvěrstvech páchaných na kambodžském obyvatelstvu, dochází však až o mnoho let později, v roce 2011. Kromě Pol Pota se na lavici obžalovaných sešli téměř všichni ostatní představitelé režimu. Ještě před nimi však byl v roce 2010 obviněn a poslán do vězení na 35 let šéf tábora v Tuol Slengu Kang Kek Leu, který měl přezdívku Duch. Trest mu byl později změněn na doživotí.

A poté začal soud, u kterého si obvinění vyslechli mimo jiné Nuon Chea, Ieng Sary a také bývalý prezident Khieu Samphan. Jednalo se o mezinárodní tribunál pod záštitou OSN. V jeho průběhu také současní představitelé Kambodže včetně premiéra Hun Sena všemožně vyšetřování zdržovali. Obžalovaní byli obviněni z válečných zločinů, ze zločinů proti lidskosti, a také z genocidy. Ieng Sary vypovídat odmítl, Nuon Chea zase obvinil ze zločinů Vietnamce. Všichni však trvali na své nevině.

Soud byl rozdělen na etapy s jednotlivými obviněnými, aby se trestní řízení urychlilo. Soud však rozsudky zatím nevynesl. Ieng Sary se svého rozsudku již nedočká. Ve věku 87 let zemřel v březnu 2013.

⁴³ Yeong, Mike. Contemporary Southeast Asia, review of David Chandlers book Brother number one, 1993 s. 417.

Československo-kambodžské vztahy

Jak již bylo napsáno v úvodu vztahy mezi oběma zeměmi byly do nástupu Rudých Khmerů velmi čilé, proto je třeba se o nich zmínit. Kontakty mezi oběma státy existovaly již ve středověku a pak také v koloniálním období. Významným mezníkem bylo vyhlášení nezávislosti princem Norodomem Sihanukem. Od této chvíle začaly vzájemné styky dostávat konkrétnějších rozměrů.

Diplomatické styky byly navázány v květnu roku 1956. Ještě téhož roku podnikl princ Sihanuk návštěvu Československa a obě země se shodly na zásadách mírového soužití, tzv. Pančasíla, které byly vyhlášeny na konferenci v Bandungu.⁴⁴ Je možné konstatovat, že až do roku 1970, kdy byla svržena Sihanukova vláda v Kambodži byly tyto zásady oboustranně dodržovány.⁴⁵

Avšak i přes oboustranné dodržování těchto zásad byly oboustranné vztahy poznamenány dvojakostí, vyplývajícími na jedné straně ze shodných hospodářských a politických zájmů, na druhé straně s rozdílností politických systémů.⁴⁶

V tomto ohledu se projevila politická taktika, tolik příznačná pro Norodoma Sihanuka. Ačkoliv měl ke komunistům vážné výhrady a na domácí scéně je velmi perzekvoval, neváhal od těchto států přijímat velmi širokou hospodářskou pomoc. To se týkalo také vztahu Kambodži a kapitalistických zemí, zejména Spojených států.

Princ Sihanuk navštívil Československo podruhé v roce 1960 a zde již bylo podepsáno spousta smluv ohledně hospodářských styků a vztahů. Princ, který byl také vášnivým filmovým nadšencem a příležitostným režisérem se zúčastnil také slavnostního promítání svého nového filmu *Začarovaný les*.⁴⁷

Již zde od této návštěvy uvažoval Norodom Sihanuk, že pošle do Československa svého syna na studia. A skutečně v roce 1962 začíná jeden z jeho synů, princ Norodom Sihanoni studovat v Československu. Nejdříve se jednalo o základní školu, kterou dokončil v roce 1967, aby následně začal studovat na Akademii muzických umění. Školu dokončil v roce 1975, kdy se dostali v jeho zemi k moci Rudí Khmerové. V tomto roce se také dostal

⁴⁴ Konference se konala ve dnech 18-24. dubna 1955 a měla za úkol vyřešit postavení afro-asijských zemí v bipolárním světě.

⁴⁵ Nožina, Miroslav, *Dějiny Kambodže*, NLN, 2007, s. 282

⁴⁶ Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel, *Kambodžské království a Česká republika-nástin bilaterálních vztahů*, In. *Mezinárodní vztahy 1/2007*, s. 10

⁴⁷ Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel. *Royal Ties: king Norodom Sihanoni and the history of Czech-Cambodians relations*. Prague: Knižní klub, 2006, s. 102

zpět do Kambodže, kde ovšem byl zařazen do pracovní skupiny, která měla pracovat na rýžových polích.⁴⁸ Podařilo se mu opět přicestovat do Československa, ovšem poté byl podvrženým dopisem přilákán zpátky do Kambodže a musel zbytek vlády Rudých Khmerů prožít v domácím vězení, po boku svých sourozenců a svého otce Sihanuka. Po pádu režimu se usadil v Číně a poté v Paříži. Na trůn usedl po abdikaci Sihanuka v roce 2004 a v kambodžském království vládne dodnes. Jeho otec, Norodom Sihanuk zemřel v říjnu roku 2012, dva týdny před svými devadesátými narozeninami.

Po pádu Sihanuka a nástupu vlády generála Lon Nola a vyhlášení Khmerské republiky se vzájemné vztahy na první pohled nezměnily. Lon Nolova vláda se v prvním období prezentovala jako vláda národní jednoty, která zůstane neutrální a bude dále dodržovat své hospodářské závazky.⁴⁹

Když však Sihanuk založil Jednotnou národní frontu Kambodže (FUNK), československé vedení ji fakticky uznalo zasláním blahopřejného telegramu.⁵⁰ Přesto kontakty s Khmerskou republikou přerušeny nebyly, jelikož provázanost kambodžské vlády s pravicovým zaměřením a příklon ke Spojeným státům nebyly ještě tak markantní. To se však změnilo na sklonku roku 1973 kdy byl vliv USA v Kambodži markantní a českoslovenští představitelé se rozhodli zastavit činnost československého zastupitelského úřadu v Phnom Penhu a o stažení jeho pracovníků do ústředí.⁵¹

Po pádu pravicového režimu však k obnovení diplomatických vztahů nedošlo, i když Československo změnu režimu přijalo s nadšením. Od této chvíle byly vztahy mezi oběma zeměmi až do pádu Rudých Khmerů zmrazeny.

⁴⁸ Nožina, Miroslav, Dějiny Kambodže, NLN, 2007, s. 297

⁴⁹ Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel, Kambodžské království a Česká republika-nástin bilaterálních vztahů, In. Mezinárodní vztahy 1/2007, s. 15

⁵⁰ Nožina, Miroslav, Dějiny Kambodže, NLN, 2007, s. 291

⁵¹ Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel. Royal Ties: king Norodom Sihanouk and the history of Czech-Cambodians relations. Prague: Knižní klub, 2006, s. 106

Reflexe režimu Rudých Khmerů ve zprávách ministerstva zahranických věcí

Vzhledem k tomu, že československo-kambodžské vztahy byly od nástupu lonnolovského režimu silně omezené, po uchopení moci komunisty se zmrazily ještě více než za vlády generála Lon Nola. Federální ministerstvo zahraničí (FMZV) však průběžně mělo k dispozici zprávy o situaci v Kambodži v době vlády Rudých Khmerů.

To probíhalo hlavně přes zastupitelské úřady ve Vietnamské demokratické republice a v Laoské republice. Jelikož Československá republika měla s Vietnamem velmi úzké vztahy, dá se říci, že postřehy zastupitelského úřadu (ZÚ) byly více či méně ovlivněné politikou a uvažováním politických reprezentantů v Hanoji.

První zmínka o budoucnosti Kambodže, hlavně ve sféře politické a v mezinárodních vztazích, se objevuje ze ZÚ ve Vietnamu. Jedná se o pohled na situaci v Kambodži a zároveň doporučení, jak by měla ČSSR dále postupovat v souvislosti se změnou režimu, který v této zemi nastal.

Rozebírá se zde hlavně budoucí orientace Demokratické Kampučie. Panuje názor, že nový režim si bude chtít vytvořit odstup jak od Číny, i když od ní dostává a dostával výraznou vojenskou i materiální pomoc, tak i od Vietnamu, který stále živí svou šanci hrát primární roli v celé bývalé francouzské Indočíně. Tuto skutečnost potvrdil i první tajemník VSP Le Duan na návštěvě v Phnompenhu.

Na začátku vlády Rudých Khmerů se v podstatě věřilo, že vůdcem země je princ Sihanuk, který vystupoval jako hlavní postava protilonnolovské opozice. Z tohoto důvodu československé vedení tento režim uvítalo. Již v počátcích si československá administrativa uvědomovala velký vliv Číny i Vietnamu na budoucí dění v Kambodži. K tomuto rozporu se ZÚ vyjadřuje takto: *“ I když celkově panuje názor, že v současné době převládá v Kambodži čínský vliv, je nutno brát na zřetel i dlouhodobé úsilí VDR prosadit vlastní představy v celé bývalé francouzské Indočíně, což potvrdila také počátkem srpna 1975 návštěva prvního tajemníka VDR Le Duana v Pnompenhu.*⁵²

Stejná zpráva komentuje také návštěvu kambodžské delegace v Číně, která dokládá, že v počátcích se nový režim snažil udržovat přátelské kontakty jak s Vietnamem tak s Čínou.

⁵² Návrh na čs. Postup v Kambodži TO-T 1975-1979 č.018508/75-5 Kambodža. Tajné Archiv MZV, Praha.

„Na druhé straně navštívil v polovině srpna Peking místopředseda vlády, ministr národní obrany a vrchní velitel Lidové osvobozené armády Khieu Samphan s pověřencem pro zahraniční záležitosti Yeng Sarym“.⁵³

Kambodža se hned na začátku přihlásila k neutralitě, což československé vedení přivítalo, jelikož si nepřálo spojení se západními zeměmi. To v podstatě potvrzovala nová ústava Demokratické Kampučie, která byla slavnostně podepsána 14. prosince před Národním shromážděním v Phnompenhu. Tuto ústavu ještě podepsal král Sihanuk, který v té době stále byl na prvním místě v hierarchii nové vlády. Kambodža odmítla svou účast v proamerickém paktu SEATO⁵⁴ a podporovala revoluční boj národů ve třetím světě. Také se zúčastnila konference nezúčastněných zemí v Limě v srpnu 1975. Princ Sihanuk navštívil zasedání OSN, kde měl ostře protiamerický projev a v následující době navštívil mnoho zemí s odlišnou politickou orientací. Zajímavé je, že kromě Albánie a Rumunska nenavštívil žádnou jinou socialistickou zemi. To již dávalo tušit, že budoucí směřování zahraniční politiky půjde cestou pročínskou, protivietnamskou a protisovětskou.

Rumunsko a Albánie byly totiž „vyvrhelové“ komunistického bloku a měly své vazby hlavně na Lidovou Čínu, která se v té době považovala za vrcholného představitele socialistického společenství. Otázka řešení obnovení zastupitelských úřadů je zmíněna opět v dokumentu ze ZÚ v Hanoji. Podle této zprávy má *„k obnovení efektivních vztahů ZÚ SSSR a dalších socialistických zemí, které měly faktické zastoupení u Lon Nola v Pnompenhu dojít až za dva roky, a teprve potom dojde k obnovení formálních styků s USA, Francií a dalšími kapitalistickými zeměmi“⁵⁵*. Zpráva dále také uvádí, že v některých dalších státech, jako například v Japonsku, Mexiku a Republice Pobřeží Slonoviny byla také obnovena velvyslanectví s *„příslibem výměny velvyslanců co nejdříve“⁵⁶*

Přes tyto počáteční informace nebylo zdaleka jasné, jak se bude situace okolo nového režimu dále vyvíjet. V socialistickém Československu se správně tušilo, že v osvobozeném táboře probíhá polarizace sil, a to mezi příznivci Číny a Vietnamu. V končící fázi boje proti Lon Nolovi přestali Vietnamci pomáhat kambodžské revoluci materiálně a na jejich místo nastoupili Číňané. Vietnamci se obávali, že pročínský představitelé povedou tuto revoluci nacionalistickým směrem a Vietnam tak nebude moci Kambodžu zahrnout do Indočínské unie pod jeho vedením. Podle dalších informací ze ZÚ v Hanoji z 31. srpna 1975 je vidět, že Vietnam správně vytušil budoucí problémy a snažil se nabádat své

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tzv. Pakt jihovýchodní Asie-členy byly při zakládání USA, Francie, Indie, Pákistán a Filipíny.

⁵⁵ Návrh na čs. Postup v Kambodži TO-T 1975-1979 č.018508/75-5 Kambodža. Tajné Archiv MZV, Praha.

⁵⁶ Tamtéž.

spojence, ke kterým patřilo Československo, k opatrnosti ve vztazích s novým vedením Kambodže.⁵⁷

V této souvislosti se ZÚ ve Vietnamu úporně snažil o navázání velmi úzké spolupráce se ZÚ v Kambodži v hlavním městě Laosu Vientiane. Avšak v té chvíli již nový režim začínal obracet kartu a považovat právě Vietnam za hlavního nepřítele. Zpráva ZÚ ČSSR ve Vientiane k tomu říká: „*Vietnamský ZÚ ve Vientiane vyvíjí maximální úsilí, aby ustanovil co nejtěsnější vztahy s kambodžským ZÚ. Jak lze usuzovat z rezervovaného postoje k tituláři VSR, vztahy mezi oběma ZÚ a jejich vedoucími neodpovídají těsným vztahům, o něž usiluje VSR*“.⁵⁸

Již v této době se v zahraničí vědělo o konfliktech mezi komunisty v Kambodži. A byl znám také důvod. Nutno dodat, že tato informace byla pravdivá a vystihovala skutečnou podstatu věci. Jednalo se o konflikt, který se odvozoval od toho, od kdy se stranické vedení začalo účastnit hnutí odporu. Dvě skupiny straníků tu mezi sebou sváděly boj o moc. Velvyslanec Vietnamu k tomu prohlásil, že: „*První mají vazby k bývalé komunistické straně Indočíny a jsou více přátelští k Vietnamu. Dnes zaujímají většinou střední stranické funkce. Nacionalismus pro ně není rozhodující při formování politiky strany a státu. Druhá skupina se profilovala v 60. letech ze studentského prostředí ve Francii. Nacionalismus se projevuje hlavně v rezervovaném přístupu k VSP⁵⁹ a VSR⁶⁰ a obranou před vietnamskou rozpínavostí a chce mít dobré vztahy s ČLR*“⁶¹

Jen pět dní před doručením této zprávy na ministerstvo zahraničí ČSSR se však na tomto ministerstvu objevuje záznam rozhovoru mezi tehdejším velvyslancem v Pekingu Zdeňkem Tobiášem a synem krále Norodoma Sihanuka princem Norodomem Sihamonim⁶². Tento rozhovor je jedním z prvních impulsů k tomu zjistit, co se bude v Kambodži po následující tři roky odehrávat. Sihamoni vysvětluje, že si po ukončení studia nesměl vzít zpátky do vlasti žádnou beletrii ani odbornou literaturu. Výmluvná je jeho věta: „*Otec nevládne, vládnu oni*“⁶³.

⁵⁷ Názor vietnamských přátel na některé momenty vnitropolitického vývoje v Kambodži č. 01.064/76. ZÚ ČSSR Vientiane 18. 10 1976 Tajné. Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁵⁸ Názor vietnamských přátel na některé momenty vnitropolitického vývoje v Kambodži č. 01.064/76. ZÚ ČSSR Vientiane 18. 10 1976 Tajné Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁵⁹ Vietnamská strana pracujících.

⁶⁰ Vietnamská socialistická republika-název vznikl po spojení severního a jižního Vietnamu.

⁶¹ Názor vietnamských přátel na některé momenty vnitropolitického vývoje v Kambodži č. 01.064/76. ZÚ ČSSR Vientiane 18. 10 1976 Tajné. Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁶² Nynější vládnoucí monarcha v Kambodži.

⁶³ Záznam telefonického rozhovoru se synem prince Sihanuka 13. 10 1975 č. 018332/75 Velvyslanectví ČSSR v Pekingu Z. Tobiáš. Velvyslanecký rada čs. ZÚ.

Sihamonimu nebylo dovoleno dále studovat balet v ČSSR. Podle jeho vyjádření by „ *nerad ztratil kontakt se svými spolužáky z Československa* “⁶⁴. Sihamoni byl donucen odjet studovat na čtyři roky do hlavního města Korejské lidově demokratické republiky Pchjonchjangu. Rozhovor také potvrdil, že princ Sihanuk sice má k dispozici své bývalé sídlo, ale je plně izolován od vnějšího světa. Sihanukův syn potvrdil, že existuje pouze jeden rozhlas, který přednáší nic neříkající agitky a že veškerá kultura vymizela.

Důraz byl kladen pouze na nacionalismus kambodžského státu. V této chvíli již bylo jasné, kam se politika Kambodži bude posunovat a muselo o to být jasné i představitelům zahraničních států, které s ní měly styky nebo které, právě jako ČSSR, spolupracovaly se státy, které zde měly své zastupitelské úřady.

Dalším důležitým zdrojem informací o kambodžské situaci byla Castrova Kuba. S tou Kambodža navázala diplomatické styky a byla tak jednou z mála zemí, která zde měla zastupitelský úřad. Na konci roku 1975 proběhla na velvyslanectví v Hanoji beseda s velvyslancem Kuby v Kambodži Barzagou a zástupci socialistických stran. Tato zpráva nám dává důkaz o rozdělení podle zvláštního klíče. Ve zprávě k této besedě se říká, že velvyslanec Kuby v Kambodži s. Barzaga byl na týdenní návštěvě v Phnompenhu a třech provinciích a poté se sešel na velvyslanectví SSSR v Hanoji se zástupci socialistických zemí (velvyslanci a chargé d'affaires) vyjma Rumunska a Moldavska, aby se podělil se svými zážitky. Mimo jiné konstatoval, „ *že Kambodžané se rozdělili do dvou skupin. Těmito skupinami jsou přátelé do vítězství a přátelé po vítězství.* “⁶⁵

Do první skupiny náleží Čína, Korea, Vietnam, Albánie, Jugoslávie, Laos, Rumunsko, Kuba a Alžír. Pod čarou to znamená, jak v dokumentu píše velvyslanec ČSSR v Hanoji Kubát, „ *že jiné socialistické země než Kubu nový režim neuznává. Řeč se točí kolem otevření velvyslanectví-země do vítězství je již otevřely, kdy tak učiní ty další, není známo*“.⁶⁶

Jak je patrné z tohoto velmi důležitého rozhovoru, zásobování velvyslanectví zajišťovala v této chvíli armáda, jelikož zatím nebyla určena hlava státu ani založené fungující ministerstvo zahraničí. Dále kubánský velvyslanec mluví o tom, že se vyslanectví ČSSR a SSSR opravují, a že velvyslanectví ČSSR není příliš poškozeno. Názvy ulic byly zlikvidovány. Každé velvyslanectví musí zaměstnat 8 až 10 smluvních sil - spojka, řidiči, kuchař atd. Všechna jsou na jedné ulici s výjimkou dvou vietnamských. Žádné nemá telefon a Kubánci se pokládají spíše za hosty kambodžské vlády než za opravdový ZÚ.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Iniciační zpráva č. 8-Beseda s kubánským velvyslancem v Kambodži s. Barzagou Tajné! 9. 12 1975 Archiv MZV, Praha.

⁶⁶ Tamtéž.

Na nejdůležitější věc upozorňuje kubánský velvyslanec na konci své zprávy. Jedná se o násilné vyhánění lidí z měst, které bylo hybnou pákou revoluce Rudých Khmerů. Velvyslanec k tomu podotýká: „*Situace silně připomíná westerny. Je vidět jen vojáky a policajty s revolvery. Vystěhování bylo násilné. Je to vidět i z toho, že domy jsou otevřeny a věci zůstaly na místě. V otevřených skříních visí oděvy atd. Všechny výkladní skříně jsou rozbité.*“⁶⁷ Dále poukazyval na soustředění se na pěstování rýže. V roce 1976 měla Kambodžská vláda v plánu 3 úrody.

Velmi důležitým dokumentem, který podal československému ministerstvu zahraničí další informace o novém režimu a jeho vztazích s dalšími zeměmi je zpráva, která je vypracována na základě poznatků ministra zahraničí Laosu, který vedl v prosinci minulého roku stranickou a vládní delegaci do Kambodži. O své zážitky se podělil se členy ZÚ socialistických zemí při společném setkání v Moskvě. Dokument rozebírá současnou situaci v Kambodži z mnoha hledisek. Jedná se například o úrodu rýže, která byla v roce 1975 uspokojivá, a tím došlo k lehké stabilizaci nového režimu.⁶⁸ Je zde rozebírána také otázka vztahů Číny a Vietnamu k novému režimu a jejich pomoc a zájem o tuto zemi. Přesně to zpráva komentuje takto: „*Za pomoci Číny se obnovuje železniční spojení a čínský vliv je velký. Je zde nebezpečí jednostranné orientace. Je možné, že se v budoucnu vytvoří určitá rovnováha mezi Čínou a Vietnamem. Mimořádný zájem o jejich další rozvoj má VDR, která za“ pomoci laoských soudruhů chce Kambodžu těsněji zapojit do bloku revolučních sil indočínských států a v neposlední řadě omezit vliv ČLR na tuto zemi v zájmu upevnění svých pozic“*⁶⁹. Všechny tyto poznatky vycházejí ze zahraničních zastupitelských úřadů. Československo tedy všechny tyto informace přijímalo v rámci socialistického internacionalismu za své.

Zprávy o tom, jaká se v zemi vede politika, a jak je zacházeno s lidmi, se ani k pracovníkům ministerstev nedostaly. Mám na mysli ty nejzávažnější zločiny včetně kanibalismu a hromadných poprav. Zrušení peněz a stimuly k práci však byly mezi členy vlády diskutovány. Nebo přinejmenším se o nich muselo vědět.

Dokládá to opět zpráva z března 1977, která zachycuje vietnamsko-kambodžské vztahy a zároveň popisuje, jak funguje zemědělský systém. Zpráva říká, že lidé jsou nuceni pracovat v zemědělství a prakticky bez nároku na odměnu. Omezený průmysl se nepodařilo uvést do chodu. „*Existující systém nelze srovnat s žádnou společensko-ekonomickou formací,*

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Informace o situaci v Kambodži a o laosko-kambodžských vztazích .č. 01.001/76 ZÚ ve Vientiane ,4.1 1976, Tajné! Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁶⁹ Tamtéž.

*jeho základem je extrémně levicový, primitivní komunismus, opírající se o moc ozbrojených složek. Znovu zdůrazňovanou zásadou kambodžské politiky je linie nejvyšší soběstačnosti.*⁷⁰

Zpráva dále prozrazuje, že není žádná jistota, že by rozhodovací pravomoci byly v rukou Pol Pota, Noun Chey či Ieng Saryho. Kromě ideového zázemí nového státu informuje zpráva rovněž o krizi vztahů mezi Vietnamem a Kambodžou. Jedná se již i o ozbrojené střety na sporných hraničních místech a také rostoucí vliv Číny na celou situaci v novém Kambodžském státě. *„Vztahy mezi Kambodžou a Vietnamem nejsou za poslední dobu nijak pozitivní. Revoluční organizace odmítla pozvání na IV. sjezd KSV a zaslala pouze pozdravný telegram. Stále trvá spor o uznání hranic, hlavně mořských v oblasti ostrova Phu-Quoc. Značný podíl na současné politice Kambodže má Čína“.*⁷¹

Tato zpráva je také poslední z řady dokumentů, které se zabývaly, byť někdy jen částečně a neúplně, kambodžskou situací z doby prvních měsíců a let Pol Potovy diktatury. Závěr této zprávy do jisté míry předpovídá budoucí události. Zpráva praví: *„Již nyní lze konstatovat, že v pozitivně se vyvíjející situaci v Indočíně po vítězství lidových sil představuje Kambodža do značné míry rušivý faktor, prvek znemožňující jednotný postup tří zemí poloostrova. Nelze vyloučit, že v budoucnosti se Kambodža může stát, v souladu se zájmem ČLR zabránit vytvoření silného socialistického celku na svých jižních hranicích, prvkem vyvolávající napětí v této oblasti“.*⁷²

Toto je poslední z řady dokumentů, který ministerstvo zahraničí obdrželo. Jak je z něho také patrné, vztahy mezi Kambodžou a Vietnamem se stále více a více komplikovaly. Vínou na tom ve větší míře nesla Kambodža z důvodu nenávisti vládnoucí garnitury k Vietnamu a Vietnamcům. Rozkol mezi těmito dvěma státy začínal být světovou záležitostí. Také proto se o něm v této době začalo daleko více psát v československém tisku, hlavně v deníku Rudé Právo.

⁷⁰ Kambodža-vnitřní situace, vietnamsko-kambodžské vztahy č. 01023/77 9.3 1977 Tajné. Kurýrem. ZÚ v Hanoji Archiv MZV, Praha.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

Reflexe režimu Rudých Khmerů ve zprávách Ústředního výboru Komunistické strany Československa

Informace o kambodžském režimu se také objevovaly ve zprávách Ústředního výboru (ÚV) Komunistické strany Československa. ÚV vypracovával z každého zasedání celkem podrobný popis o všech diskutovaných problémech. Nejprve se zabýval problémy vnitřní politiky státu a poté přišly na řadu problémy zahraniční.

V období let 1975-1979 bylo zpráv ÚV které se týkaly přímo režimu Rudých Khmerů nemnoho. Většinu z nich také lze získat na základě informací ze vztahů mezi Vietnamskou demokratickou republikou (VDR)⁷³, ke které měla Československá socialistická republika, po sjednocení země a přihlášení se k socialismu, ideově velmi blízko. Další informace byly k dispozici z jednání mezi ČSSR Laoskou lidově demokratickou republikou (LLDR).

První zmínka o situaci v Kambodži je v ÚV diskutována v souvislosti se zprávou o vývoji ve Vietnamu po sjednocení země. V popisu zahraniční politiky Vietnamu se píše, že „*Zvláště velký význam přikládá zahraniční politika Vietnamu rozvoji vztahů se zeměmi Indočíny.*“⁷⁴ Dále je pak zmínka přímo o zemích tohoto regionu. „*Zatímco vztahy s Laosem jsou velmi dobré, těsné a úzce koordinované, vztahy s Kambodžou jsou dosud pouze korektní a nenabýly žádoucího obsahu v důsledku probíhajícího zápasu o celkovou orientaci země. Podle řady příznaků převládá v Kambodži v současné době čínský vliv.*“⁷⁵

Již je zde tedy patrný lehký rozkol mezi zeměmi východního bloku v čele se SSSR na jedné straně a Čínou a jeho spojenci na straně druhé. Do skupiny spojenců Číny patřila na předních příčkách právě Kambodža.

Tuto skutečnost nám potvrzují také zprávy o vztahu mezi Československem a dalším státem Indočíny, Laosem. Laos, kde se dostali komunisté k moci v roce 1975 se, „*ve svých zahraničně politických cílech přikládá velký význam upevňování a prohlubování vztahů spolupráce a přátelství tří indočínských států- v první řadě s Vietnamem*“.⁷⁶

⁷³ Později se země přejmenovala na Vietnamskou socialistickou republiku (VSR)

⁷⁴ Usnesení 29. schůze předsednictva ÚV KSČ ze dne 7. ledna 1977, Zpráva o situaci ve Vietnamu po sjednocení země a návrh dalšího postupu ve vztazích k VSR. Č.j. P 1282, Ústřední výbor Komunistické strany Československa, Národní archiv, Praha.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Usnesení 64. schůze předsednictva ÚV KSČ ze dne 16. prosince 1977, Zpráva o čs.-laoských vztazích a hlavních úkolech čs. zahraniční politiky vůči Laoské lidově demokratické republice. Č.j P 3327, Ústřední výbor Komunistické strany Československa, Národní archiv, Praha.

Zde je další důkaz o postupné polarizaci států v Indočíně na dva nepřátelské tábory. Jak totiž píše zpráva dále: „*Laos a Vietnam musí z historické skutečnosti účelně koordinovat svoji politiku vůči sousedním státům-Kambodži, Thajsku a v neposlední řadě i ČLR*“.⁷⁷

Tyto informace zatím v ÚV nediskutovaly otázku vnitřní politiky Kambodže. Jen se okrajově dotýkaly komplexního postavení států v Indočíně v čele s Vietnamem. Otázka režimu Rudých Khmerů byla diskutována ve větší míře na ministerstvu zahraničních věcí. Avšak v roce 1977 se dostávají na ÚV ve větší míře informace o revolučním režimu v Kambodži.

Poněkud stručnější zpráva ÚV konstatuje, že „*V dubnu letošního roku uplynuly 2 roky od vítězství kambodžských lidových sil. Strana Rudých Khmerů, která stála v čele osvobozenického boje, převzala řízení vnitřní i zahraniční politiky Kambodže*“.⁷⁸

Celá tato zpráva vlastně odhaluje celkem přesně domácí i zahraniční politiku, včetně vysídlení měst a zrušení peněz. V otázce agrární zpráva píše: „*Rudí Khmerové převzali zemi jako agrárně zaostalou. Soustřeďují se na tradiční produkci rýže, kaučuku, kávy, pepře, vzácného tropického dřeva apod. Poměrně rozvinutý je rybolov, chybí však zpracovatelský průmysl*“.⁷⁹

Dále zpráva akcentuje totální nedostatek průmyslu a minimum potravy pro obyvatelstvo, které tímto způsobem strádá hladem. V otázce vysídlení měst, která byla pro režim Rudých Khmerů naprosto zásadní, zpráva uvádí: „*Města jsou pustá. Žijí tam lidé, kteří zabezpečují nutnou administrativu, a ti, kteří pracují na zastupitelských úřadech v Phnompenhu. Ve městech převažují příslušníci ozbrojených sil. Městské obyvatelstvo je soustředěno v táborech a ne vesnicích*“.⁸⁰

Dále zpráva rozebírá oficiální propagandu o brzké zvýšení životní úrovně a úspěšné kampani proti analfabetismu. Taktéž upozorňuje na naprostý konec všech kulturních zážitků s výjimkou rozhlasové propagandy a jedním souborem s repertoárem revolučních písní.

V zahraničních vztazích zpráva zdůrazňuje (stejně jako zprávy z ministerstva zahraničních věcí) zrušení velké části zastupitelských úřadů (ZÚ) v zahraničí a také na domácí půdě činnost pouze 9 ZÚ. K státům v oblasti Indočíny se dozvíme, že: „*K Vietnamské*

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Informace o současné vnitřní a zahraniční politice Kambodže, 2441/23, Tajné. K informaci. Národní archiv. Praha.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

*socialistické republiky a k Laoské lidově demokratické republice zachovávají normální vztahy. Neútočí na tyto země, ale ani je nepropagují“.*⁸¹

Co se týče ideologie a hlavně zahraničního vlivu na vládu Rudých Khmerů je zde jednoznačně zdůrazňován vliv Čínské lidové republiky. „*ČLR má v Kambodži značný ideologický vliv. V zemi pracuje 3000 Číňanů. Jeden z vedoucích představitelů Kambodže Pol Pot prohlásil, že Mao stojí hned vedla Marxe a Lenina. Podle něho je diktatura proletariátu uskutečňována pouze v ČLR. Denně zdůrazňují pomoc ČLR v Kambodži. Prakticky vše, co do země dochází, je z ČLR“.*⁸²

Tímto konstatováním se také zpráva dostává k hlavním představitelům Rudých Khmerů. Kromě jejich jmen dává také částečné informace o jejich minulosti. „*Ukazuje se, že nejvlivnější je triumvirát Pol Pot, Yeng Sari a Nuon Chea. První dva společně studovali v Paříži, mají shodné názory a navíc jsou v příbuzeneckém vztahu. Nuon Chea je údajně přítelem Pham Van Donga*⁸³ *a má sympatie k VSR“*⁸⁴

Dále zpráva konstatuje i jakousi hierarchii v čele státu a zdůrazňuje také jméno Khieu Samphana. „*Současný prezident Khieu Samphan je zařazen až na 7. místo“.*⁸⁵

Tato zpráva je nejucelenější, kterou měl ÚV k dispozici. O Kambodži v období, kdy tento režim vládl, výbor ani jednou nejednal přímo. Stejně jako získávalo ministerstvo zahraničních věcí zprávy o režimu ze Zastupitelských úřadů, tak získával ÚV zprávy z jednání s delegacemi států Indočíny.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Vedoucí představitel Vietnamské socialistické republiky.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

Kvantitativní analýza reflexe v Rudém právu

Rozložení článků o Kambodže v deníku Rudé právo bylo během doby vládnutí režimu Rudých Khmerů velmi různorodé. V žádném případě nelze mluvit o nějaké pravidelnosti, ba právě naopak. Rudé právo referovalo o kambodžských událostech pouze na základě agenturních zpráv České tiskové kanceláře, které byly často převzaté z kambodžského rozhlasu. Lze směle mluvit o tom, že všechna vyjádření k tématu kambodžského režimu byly pouze zprostředkované zprávy, které nebyly v žádném případě jakýmsi stanoviskem československé vlády či veřejnosti.

Články mají vesměs pouze informativní charakter. První rok vlády Rudých Khmerů, tj. rok 1975, je charakterizován pravidelností článků v každém měsíci roku. Rudé Právo seznamuje čtenáře s novým režimem a vítá jeho vítězství nad Spojenými státy podporovanou vládou generála Lon Nola. V této chvíli samozřejmě nebylo jasné, jak se nový režim bude nadále chovat a Československo bylo jednou z dvaceti zemí světa, které poslalo do Kambodže blahopřejný telegram. (počet článků v roce - 15)

Rok 1976 je na četnost zpráv stejně obsáhlý jako rok předcházející. Informuje čtenáře vesměs o nové ústavě a také přináší jednotvárné zprávy o znovuootevírání výrobních podniků a zahlazování škod po občanské válce. Důraz je také kladen na Kambodžu jako neutrální a neangažovaný stát, který se bude dlouho zotavovat z bombardování a nebude příliš zasahovat do mezinárodního dění. (počet článků v roce - 12)

Poté se však situace v československém tisku radikálně mění. V roce 1977 přináší Rudé právo pouze jeden článek, a to o výročí KS Kambodže, která slaví své 17. výročí. Při této příležitosti byla také oficiálně přiznána její existence, kterou Rudí Khmerové do té doby tajily. O konfliktech mezi Kambodžou a Vietnamem tisk nepíše vůbec, ačkoliv tyto srážky již probíhaly a to s velkou intenzitou.

Vše se mění přesně začátkem roku 1978, kdy na světlo přicházejí srážky vietnamských a kambodžských vojsk v pohraničí a tímto tématem se tisk velmi intenzivně zabývá. Jako by se periodikum po předchozím „půstu“ snažilo celou situaci napravit. Jen za první dva měsíce nového roku se počet zpráv v tisku vyrovná počtu dosavadních zpráv o režimu.

Poté četnost ustává a začíná zase v průběhu letních měsíců srpna a června. Konec roku je opět zprávami zahlcen, jelikož se ustavuje revoluční vojsko odporu s cílem sesadit režim Rudých Khmerů. Zde je již velmi patrný příklon československého komunistického tisku na

stranu Vietnamské republiky. Články mají zřetelně protikambodžský a hlavně protičínský osten, jelikož Lidová Čína byla hlavním spojencem Rudých Khmerů. (počet článků - 35)

Začátek roku 1979 je opět zahlcen články o vítězství protipolpotovského hnutí a vítězství režimu, který Československo okamžitě uznalo. Zároveň se také objevují zprávy o podstatě režimu Rudých Khmerů a o hromadných popravách a genocidě. Zde se již objevují také autorské články na toto téma. (počet článků - 22)

Kvalitativní analýza reflexe v Rudém právu

Nedílnou součástí komunistické propagandy byl deník Rudé právo. Jednalo se o tiskový orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ). Jeho analýzou lze zachytit postoje vládnoucí strany vůči změnám na indočínském poloostrově. Ačkoliv se většina článků a obsáhlejších komentářů týkala právě končící války Severního Vietnamu s Jižním Vietnamem, dobytí moci Jednotné národní fronty Kambodže nezůstalo v dobovém tisku bez odezvy. Ačkoliv Rudí Khmerové měli v osvobozené armádě hlavní slovo, a brzy převzali veškerou moc, název Rudí Khmerové v tisku prozatím nenajdeme.

První článek, jenž se věnuje událostem po dobytí Phnompenhu, oznamuje, že: „*Kambodžské vlastenecké síly osvobodily hlavní město Phnompenh, obsadily budovu rozhlasu a zaútočily na centrální budovy ve městě*“⁸⁶. Rudé právo označuje vládu kolem Lon Nola za reakční kliku a bojové síly za loutkovou armádu. Již v tomto článku se objevuje jméno Khieu Samphana, který je hlavním velitelem ozbrojených sil a jedním z hlavních představitelů Rudých Khmerů. Píše se o něm: „*Vrchní velitel lidových ozbrojených sil národní osvobození Kambodže Khieu Samphan okamžitě vyzval všechny důstojníky a vojáky loutkové armády, kteří jsou rozmístěni na území Kambodže, aby složili zbraně a okamžitě přešli na stranu Jednotné národní fronty Kambodže*“⁸⁷. Článek budí dojem radostného konce války a začátek lepších časů. Současně oznamuje, jak na pád režimu Lon Nola reagovaly některé mocnosti. Blahopřejný telegram poslaly do Phnompenhu vlády Sovětského Svazu a Vietnamské Demokratické republiky. O blahopřejných telegramech obsáhleji referuje Rudé právo z následujícího dne. Čtenář se dočte: „*Nejvyšší sovětský představitel v čele s generálním tajemníkem ÚV KSSS L. Brežněvem zaslali v pátek blahopřejný telegram hlavě státu a předsedovi Jednotné národní fronty Kambodže N. Sihanukovi, ministerskému předsedovi P. Nouthovi a vrchnímu veliteli ozbrojených sil K. Samphanovi*“⁸⁸ Zároveň je zde vyjádřena touha sovětských představitelů, aby v budoucnu byly vztahy rozvíjeny na zásadách internacionalismu a obě země dále spojovalo přátelství.

Dále pak Rudé právo oznamuje, že k blahopřání se připojily rovněž Vietnamská demokratická republika a Filipíny. O vysídlení měst, které následovalo okamžitě po uchopení moci novou vládou, tisk v komunistickém Československu neinformuje. Oznamuje dobytí dalších území v zemi a také novou vlnu uznání Jednotné národní fronty dalšími státy světa.

⁸⁶ R.P., 55, 1975, č. 91 z 18.4., s.1, ČTK, Phnompenh osvobozen.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ R.P.,55, 1975, č. 92 z 19.4., s.7, Blahopřání do Kambodže.

Situaci po dobytí země novou vládou Rudé právo komentuje takto: „*Život v kambodžském hlavním městě se normalizuje. Všude vládne slavnostní ovzduší. Vojáci a důstojníci lidových ozbrojených sil poskytují pomoc obyvatelstvu, vysvětlují občanům cíle a úkoly Jednotné národní fronty Kambodže, které spočívají v budování mírové, nezávislé, neutrální demokratické Kambodže.*“⁸⁹

Také Československá socialistická republika zaslala do Kambodži blahopřejný telegram. Stručná zpráva praví: „*Předseda vlády ČSSR Lubomír Štrougal v zastoupení prezidenta ČSSR zaslal blahopřejný telegram princi Norodomu Sihanukovi, hlavě kambodžského státu a předsedovi Jednotné fronty Kambodže u příležitosti osvobození Phnompenhu. Při téže příležitosti blahopřál ministr zahraničních věcí ČSSR Bohuslav Chňoupek Sarin Chhakovi, ministru zahraničních věcí Královské vlády národní jednoty Kambodže.*“⁹⁰

Jak je zřejmé, tisk se ze začátku pouze orientoval na různá blahopřejná oznámení a popis oslav vítězství v kambodžském hlavním městě. Posledním ze série článků věnovaným kambodžským událostem po dobytí moci revolučními silami, je ten, který hlásá „*V kambodžském hlavním městě Phnompenhu začaly třídní oslavy vítězství. Ráno uctili obyvatelé měst a vesnic památku padlých pětiminutovým tichem.*“⁹¹

Prvním zmínkou o ekonomické situaci a rozhodnutích vlády v ekonomické sféře je komentář, že „*Rozhlasová stanice druhého největšího kambodžského města Battambang oznámila, že lidová vláda podniká kroky k zestátnění velkoobchodu a stanovení pevných cen rýže a masa*“⁹²

Následující měsíce se Rudé právo výrazně věnuje tématům, která se tehdy udála na mezinárodní scéně. Jednalo se o konec války mezi dvěma vietnamskými státy. Toto téma s následnou konsolidací komunistické moci v jižní části země se stalo hlavním tématem po následující měsíc.

Nejvýraznější zmínkou o Kambodži v Rudém právu od převzetí moci Rudými Khmery byl článek o americké vojenské operaci, jež následovala po zajetí americké lodi Mayaquez vojáky kambodžského vládního režimu. Článek informoval o incidentu mezi oběma zeměmi. Mimo jiné se zde píše: „*Mayaquez úmyslně narušila kambodžské výsostné vody.*“⁹³ V článku je popisován průběh akce, při kterém byla zajata americká posádka a

⁸⁹ R.P., 55, 1975, č. 93 z 21.4., s. 1 ČTK, Normalizace v Phnompenhu.

⁹⁰ R.P., 55, 1975, č. 95 z 23.4., s. 1 ČTK, Blahopřání do Kambodže.

⁹¹ R.P., 55, 1975, č. 97 z 25.4., s. 1 ČTK, Oslavy vítězství v Phnompenhu.

⁹² Tamtéž.

⁹³ R.P., 55, 1975, č. 113 z 16.5., s. 7 ČTK, Ozbrojený zásah USA v Kambodži.

následná opatření ze strany ozbrojených sil USA. V souvislosti s režimem Rudých Khmerů je důležitý fakt, že se v článku objevuje jméno vysokého představitele vlády Rudých Khmerů Hou Nima. Píše se zde: „*Kambodžský ministr informací a propagandy Hou Nim v rozhlasovém vystoupení obvinil Spojené státy ze soustavné špionáže proti nové kambodžské vládě a řekl, že v Siamském zálivu bylo zadrženo již několik lodí.*“⁹⁴

Jediným zdrojem těchto prohlášení Rudého práva byl phnomphenský rozhlas. Byla tedy vyjádřením oficiálního stanoviska nového režimu. Po této události deník komentuje americké embargo vůči Kambodži: „*Spojené státy vyhlásily totální embargo na obchod s Kambodžou a Jihovietnamskou republikou. Je to po zastavení veškerých obchodních a finančních transakcí mezi USA a oběma zeměmi další diskriminační opatření americké vlády*“⁹⁵

O čtyři dny později se vracíme ke konfliktu mezi oběma zeměmi. Čtenář se dočte: „*Generální tajemník OSN K. Waldheim kritizoval nedávnou vojenskou akci Spojených států proti Kambodži, jejímž cílem bylo „osvobodit“ loď Mayaquez, zadržanou kambodžským námořnictvem. V televizním interview Waldheim řekl, že Spojené státy se obrátily na OSN až po skončení své intervence, jejímž výsledkem bylo potopení kambodžských člunů.*“⁹⁶ Toto byla jedna z mála rozsáhlejších zpráv uveřejněná v souvislosti s novým režimem v Kambodži. Následují opět pouze kratičké zprávy o zestátnění majetků. Například: „*Všechny kaučukové plantáže v Kambodži byly zestátněny. Phnomphenský rozhlas ve středu oznámil, že úřady zajišťují organizaci na plantážích tak, aby daly letos co největší úrodu.*“⁹⁷

Následující měsíc se v Rudém právu v zahraniční sekci objevují převážně zprávy o porušování lidských práv v Chile, kde byl u moci již generál Pinochet. Další velkým tématem byla připravovaná a následně probíhající konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se uskutečnila ve finských Helsinkách. Po počáteční větší četnosti, byť stručných zpráv, se o situaci v Kambodži píše stále méně. Následující dva měsíce tj. červenec a srpen se objevují články o dalším zestátnění: „*Všechny soukromé podniky jsou podle čtvrté zprávy phnomphenského rozhlasu zestátněny.*“⁹⁸ Dále je možné v tomto článku registrovat rozdělení kambodžské společnosti do dvou kategorií. Phnomphenská relace rozdělila obyvatelstvo na

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ R.P., 55, 1975, č. 114 z 17.5., s. 7 ČTK, Americké embargo.

⁹⁶ R.P., 55, 1975, č. 117 z 21.5., s. 7 ČTK, Waldheim kritizuje americkou intervenci.

⁹⁷ R.P., 55, 1975, č. 124 z 29.5., s. 7 ČTK, Kambodža zestátnila kaučukové plantáže.

⁹⁸ R.P., 55, 1975, č. 131 z 6.6., s. 7 ČTK, Zestátnění v Kambodži.

dělníky a chudé rolníky.⁹⁹ Koncem měsíce rozhlas přináší zprávu a o obnovení dopravní sítě.¹⁰⁰

V srpnu se o Kambodži dočteme taktéž pouze ve dvou článcích, jako tomu bylo předcházející měsíc. Jedná se opět o zprávy o konsolidaci domácího hospodářství a také pokračujících odstraňování škod po občanské válce. „ *Rychle pokračuje obnova phnomphenského letiště Pochentong. Vojáci lidových osvobozeneckých sil již zneškodnili nevybuchlé miny a očistili pole v okolí letiště od granátů.* “¹⁰¹

Dále také podle vietnamské agentury, která byla dalším zprostředkovatelem zpráv o Kambodži pro denní tisk v Československu, bylo zcela obnoveno spojení s Thajskem. Přesně se ve zprávě píše:“ *Kambodžská vláda znovu otevřela silnici č. 5, která spojuje hlavní město Phnompenh s Thajskými hranicemi. Tato strategicky významná silnice byla silně poškozena během pětiletého marného boje Lon Nolova režimu proti kambodžským vlastencům. Mnoho vesnic podél této silnice bylo srovnáno se zemí.* “¹⁰² Agentura dále připomíná, že se také podařilo obnovit spojení mezi úrodným provinčním střediskem Siem Reap se severní Kambodžou.¹⁰³

Další měsíc (tj. srpen) roku 1975 nepřináší Rudé právo jakoukoliv informaci a stavu a situaci v Kambodži.

Další, byť jen velmi stručná, zato důležitá informace přichází v polovině září. V stručně zahraniční rubrice Rudého práva 24 hodin v zahraničí se dočteme, že:“ *Princ Norodom Sihanuk, přiletěl v úterý po pětiletém exilu v ČLR¹⁰⁴ do hlavního kambodžského města Phnompenhu.* “¹⁰⁵

Tato stručná zpráva byla také jediná, která se za tento měsíc objevila v československém tisku. Většina zpráv z těchto dnů a týdnů se věnuje napjaté situaci ve Španělsku, kde se odehrávají demonstrace proti frankistickému režimu.

Kratičká zmínka se však nachází v článku o zasedání 30. Valného shromáždění OSN v New Yorku. Zde vystoupil princ Norodom Sihanuk s projevem, ve kterém deklaroval neutralitu své země. Čtenář se dočte: „ *Kambodža bude neutrální a neangažovaná zemí, nepřipojí se k žádné vojenské alianci a nepropůjčí své území k budování cizích vojenských*

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ R.P., 55, 1975, č. 151 z 30.6., s. 5 ČTK, Obnova kambodžské dopravní sítě.

¹⁰¹ R.P., 55, 1975, č. 163 z 14.7. ,s. 7 ČTK, Kambodžské letiště zbaveno min.

¹⁰² R.P., 55, 1975, č. 169 z 21.7. ,s. 5 ČTK, Opětovné spojení s Thajskem.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Čínská lidová republika.

¹⁰⁵ R.P., 55, 1975, č. 213 z 10.9. ,s. 7, Rubrika 24 hodin v zahraničí.

základen. ¹⁰⁶ Dále pronesl také dost ostrá slova na adresu vlády Spojených států. Kritizoval ji za to, že v letech 1970-1974 dosadila do vedení země politiky, kteří nereprezentovali tuto zemi ani její lid.¹⁰⁷

Další kratičká zmínka se nachází v prohlášení sovětsko-vietnamských rozhovorů, které spolu tyto země vedly na konci října. Je zde zdůrazněno, že k budování trvalého míru v Jihovýchodní Asii výrazně přispělo „*vítězství vietnamského lidu, jakož i vítězství laoských a kambodžských vlastenců.*“¹⁰⁸.

Po zbytek roku se v Rudém právu objevují hlavně zprávy o osvobozeneckém boji v Angole a také přípravy na sjednocení obou částí Vietnamu. Až v polovině prosince přichází deník se zprávou o nové ústavě v Kambodži. Podle kambodžského vedení ústava „*zajistí pro všechny obyvatele Kambodže skutečnou demokracii bez bohatých a chudých.*“¹⁰⁹ Tento dokument schválilo 300 dělnických, 500 rolnických a 300 vojenských poslanců. Kambodžu nová ústava prohlašovala za neutrální, nezávislou a neangažovanou zemi“¹¹⁰. Zásadní okolností, která byla důležitá pro zdánlivě demokratickou atmosféru v zemi a také pro ostatní státy, byla signace ústavy samotným králem Sihanukem. Komuniké dodává, že: „*ústava byla vypracována z pověření zvláštního zasedání představitelů kambodžského lidu po vítězství vlasteneckých sil v Kambodži letos v dubnu a schválena hlavou státu Norodomem Sihanukem.*“¹¹¹ O dva dny později referuje deník ve stručné rubrice, že se Norodom Sihanuk jako hlava státu zúčastnil návštěvy v Jugoslávii, kde rozmlouval s prezidentem Titem.¹¹²

Poslední zprávou končícího roku 1975 je velký článek o obnově kambodžského zemědělství. Je zde již zmínka i o názvu rozhlasu nového režimu, který si říká Hlas jednotné národní fronty Kambodže. Jedná se spíše o cílenou propagandu toho, co by chtělo nové vedení udělat se zemědělstvím, než to, co skutečně odpovídá realitě. Hlavní plodinou, a pro Kambodžu životně důležitou surovinou, byla rýže. Většina prací se tedy zabývala zvýšením její produkce a také zvětšením obdělávané plochy. V dalších odvětvích měla nová vláda také připravený plán. Čtenář se dočítá: „*Kromě produkce rýže se rozšiřuje pěstování bavlny, cukrové třtiny a kokosu. Kambodžská vláda počítá kromě toho v budoucnu s rychlým*

¹⁰⁶ R.P., 55, 1975, č. 237 z 8.10., s. 7, ČTK, Národně osvobozenecké hnutí neustále získává podporu.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ R.P., 55, 1975, č. 257 z 31.10., s. 7, Sovětsko-vietnamské prohlášení.

¹⁰⁹ R.P., 55, 1975, č. 296 z 16.12., s. 7, Nová ústava Kambodže.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² R.P., 55, 1975, č. 298 z 18.12., s. 7, Rubrika 24 hodin v zahraničí.

rozvojem dlouhodobě zanedbávaného rybářství. Podle vládních plánů se má v příštích letech objem vývozu například u solených ryb ustálit na třiceti tisících tunách“.¹¹³

Rok 1975 byl, co se týče výskytu zpráv souvisejících s Kambodžou v Rudém právu, velmi stručný. Oproti jiným zprávám zde nedostávaly kambodžské události téměř žádný prostor. Je to logické, jelikož zdrojem byl zatím pouze phnomphenský rozhlas, který uváděl samozřejmě zkreslené informace. Realita byla ve většině případů zcela jiná.

V dalším roce se o Kambodži píše hned ze začátku ledna ve dvou článcích, které se opět vracejí k nové ústavě. První článek oznamuje, že: „*V Kambodži vešla v pondělí v platnost nová ústava, kterou minulý měsíc schválilo Národní shromáždění, a v sobotu vyhlásila vláda. Ústava prohlašuje, že Kambodža je nezávislým, jednotným, mírovým, neutrálním a demokratickým státem. Země nese také nový název Demokratická Kambodža.*“¹¹⁴

S tímto také souvisí článek z následujícího dne, který úzce koresponduje s novým názvem země. Kambodža si totiž kromě názvu v té době změnila i vlajku a státní hymnu. Tato opatření nazývá vláda jako pokroková a v tisku se o tom čtenář dočte: „*Demokratická Kambodža bude mít novou státní vlajku a nový státní znak. Vlajku tvoří rudé pole, v jehož středu je obraz známé historické stavby Angkorvatu. Novou hymnou se stala píseň 17. duben-den velkého vítězství.*“¹¹⁵ V tomto článku je stručně rozepsána ústava, která byla spíše než ústavou jakýmsi manifestem. „*Podle ústavy bude nejvyšším zákonodárným orgánem země rada lidových zástupců volená lidem. Všechny výrobní prostředky se stávají majetkem státu nebo kolektivním vlastnictvím.*“¹¹⁶

Do konce měsíce a celý následující měsíc se žádné další zmínky o Kambodži neobjevují. V březnu přináší deník prohlášení kambodžské vlády, ve kterém kambodžská vláda napadá Spojené státy v souvislosti s útokem amerických stíhaček na město Siem Reap blízko thajských hranic. V prohlášení se zdůrazňuje, že: „*útok amerického imperialismu na území nezávislého, mírového, neutrálního a neangažovaného státu je věrolomným agresivním aktem a hrubým porušením mezinárodního práva.*“¹¹⁷

Tento útok amerického letectva také odsoudila Vietnamská demokratická republika, se kterou již v té době neměla Kambodža díky vládě Rudých Khmerů příliš vřelé vztahy. Ovšem odpor proti západnímu imperialismu donutil vietnamskou vládu, aby tento akt

¹¹³ R.P., 55, 1975, č. 304 z 27.12 s. 5, Obnova zemědělství v Kambodži.

¹¹⁴ R.P., 56, 1976, č. 4 z 6.1, s. 7, ČTK, Demokratická Kambodža.

¹¹⁵ R.P., 56, 1976, č. 5 z 7.1, s. 7, ČTK, Pokroková opatření.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ R.P., 56, 1976, č. 52 z 2.3, s. 7, ČTK, USA odpovědny za nálet na Kambodžu.

odsoudila. V prohlášení ministerstva zahraničí VDR se zdůrazňuje, že: „*američtí imperialisté a thajští reakcionáři porušují územní svrchovanost Kambodži a ohrožují mír a bezpečnost národů v jihovýchodní Asii.*“¹¹⁸

V dubnu přichází série článků o výměně politických vůdců v Kambodži. Jak jsem již zmínil v první kapitole této práce, v dubnu 1976 princ Norodom Sihanuk sice ještě podepsal ústavu nového státu, avšak na jejím znění vůbec neparticipoval a poté se rozhodl ukončit svou politickou činnost v rámci revoluční vlády. Tuto skutečnost deník Rudé právo nepřehlédl a komentuje ji takto: „*Rada lidových zástupců demokratické Kambodže jmenovala ve středu Khieu Samphana předsedou prezidia státu.*“¹¹⁹ Dále deník píše: „*Khieu Samphan, který v minulé vládě zastával funkci náměstka předsedy vlády a ministra obrany, se tím stává nástupcem kambodžské hlavy státu Norodoma Sihanuka.*“¹²⁰

Následující odstavec této stručné zprávy nám přináší první zmínku o muži, který stál za celým hnutím Rudých Khmerů. Zpráva totiž uvádí: „*Rada lidových zástupců-kambodžský parlament zvolený 20. března (1976 pozn. autora) jmenoval ve středu také členy nové vlády. Jejím předsedou se stal Tol Sat.*“¹²¹ *V nové vládě si podrželi své funkce Yeng Sary*¹²² *jako náměstek předsedy vlády pro zahraniční záležitosti a Son Sen- náměstek předsedy vlády pro záležitosti obrany.*“¹²³

I když již v té době kontakty mezi Kambodžou a ČSSR prakticky neexistovaly, poslal tehdejší prezident Československé socialistické republiky Gustáv Husák blahopřejný telegram nové oficiální hlavě kambodžského státu Khieu Samphanovi ke státnímu svátku v Kambodži.¹²⁴

Následující tři měsíce se opět v deníku nevyskytuje o Kambodži ani zmínka. Rudé právo referuje hlavně o vítězství socialistické revoluce v sousedním Laosu a přípravách na sjednocení obou vietnamských území v jeden celek. V srpnu byla zahájena konference Hnutí nezúčastněných zemí¹²⁵ v hlavním městě Srí lanky Kolombu. Nejvyšší představitel Sovětského Svazu Leonid Iljič Brežněv zaslal předsednictvu konference telegram, ve kterém

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ R.P., 56, 1976 č. 90 z 15.4, s. 7, ČTK, V Kambodži nová vláda.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Zcela nepochybně se jedná o diktátora Pol Pota.

¹²² Druhý muž v hierarchii Rudých Khmerů po celou dobu jejich vlády.

¹²³ R.P., 56, 1976 č.90 z 15.4, s. 7, ČTK, V Kambodži nová vláda.

¹²⁴ Jednalo se zároveň o jednoleté výročí vítězství revoluce.

¹²⁵ Jedná se o sdružení států, které nejsou součástí žádných mocenských bloků. Hnutí bylo reakcí na polarizaci sil během studené války.

shrnul výsledky národně osvobozeneckých hnutí ve třetím světě a mimo jiné také jmenoval kambodžský a laoský stát.¹²⁶

Stejné prohlášení se kromě jiného také objevilo v závěrečném komuniké z právě skončené konference. Ta skončila o tři dny později a „*uvítala vítězné zakončení boje Vietnamu, Kambodže a Laosu proti imperialistické agresí Spojených států*“¹²⁷.

Tato prohlášení stále ještě nedávala znát začínající animozitu mezi Kambodžou a ostatními státy v Indočíně, hlavně Vietnamem. Ten po svém sjednocení ve Vietnamskou socialistickou republiku uvažoval o jakémisi ideologickém protektorátu nad ostatními zeměmi Indočíny, Laosu a právě Kambodži. Tuto skutečnost dokumentují články z Rudého práva z listopadu roku 1976. Ještě před tím v září však deník otiskuje článek, ve kterém se čtenář dozví, že: „*Předseda vlády Demokratické Kambodže Pol Pot byl v pondělí rozhodnutím vlády a shromáždění lidových zástupců uvolněn ze zdravotních důvodů ze své funkce. Funkcí předsedy vlády byl prozatimně pověřen předseda stálého výboru shromáždění lidových zástupců Nuon Chea.*“¹²⁸

Jak je popsáno v první kapitole, byl to jen Pol Potův manévr. Ze strachu před vnitřním nepřítelem byl naoko poslán do ústraní. Nadále však o všem rozhodoval. Z tohoto článku se dozvídáme poslední jméno do mozaiky hierarchie nejvyšších představitelů Rudých Khmerů. Jméno Nuon Chea patřilo v tomto období na třetí příčku stranického vedení. Jednalo se o hlavního ideologa Rudých Khmerů.

V listopadu proběhl IV. Sjezd vietnamské strany pracujících (VSP). V prohlášení, které vydala hanojská vláda je podáván další důkaz toho, že Vietnam bude usilovat o přátelskou spolupráci s ostatními zeměmi Indočíny, který zároveň chápe jako protektorát. V článku je to popsáno doslova: „*Vietnamská strana pracujících bude usilovat o upevnění a aktivizaci bojové solidarity a spolupráce se všemi socialistickými zeměmi, přispívat k obnovení a upevnění jednoty mezinárodního komunistického a dělnického hnutí na základě marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu, rozvíjet úzké vztahy s bratrským lidem Laosu a Kambodže*“.¹²⁹

V podobném duchu se nese vyjádření vietnamského ministra zahraničí, který o měsíc později na stále probíhajícím sjezdu prohlásil, že: „*Budeme nadále posilovat styky přátelství*

¹²⁶ R.P., 56, 1976 č. 195 z 17.8, ČTK, Konference v Kolombu zahájena.

¹²⁷ R.P., 56, 1976, č. 198 z 20.8, s. 1, ČTK, Konference v Kolombu skončila.

¹²⁸ R.P., 56, 1976, č. 231 z 28.9, s. 7, ČTK, Premiér Kambodže uvolněn z funkce.

¹²⁹ R.P., 56, 1976, č. 266 z 8.11, s. 6, ČTK, Teze pro IV. sjezd Vietnamské strany pracujících.

a bojové solidarity s národy Laosu a Kambodže, které mají nesmírný význam pro boj národů jihovýchodní Asie za mír, nezávislost a pokrok. ¹³⁰

Toto byla také na dlouhou dobu poslední zpráva o Kambodži v tuzemském tisku. Rok 1977 je na zprávy velmi chudý. V dubnu se již nedočkáme blahopřání Gustáva Husáka k výročí vítězství revoluce.

V průběhu roku 1977 dochází k několika konfliktům mezi Vietnamskou socialistickou republikou a Kambodžou. Již první střety v dubnu nejsou v českém tisku vůbec komentovány. První zmínka vůbec v souvislosti s politickými aktivitami v Kambodži je zpráva z října. Jedná se o článek k výročí Komunistické strany Kambodži. Tato strana nikdy nebyla oficiálně představena veřejnosti. Vědělo o ní jen velmi málo lidí. Jednalo se o 17. výročí, čímž pádem dalo vedení Kambodže najevo, že si stranu vybudovalo samo v roce 1960 bez podpory tehdejšího Vietminhu, respektive Vietnamců. Toto se dalo pokládat za další impuls k roztržce mezi oběma státy, která však v té době již dlouho na hranicích probíhala.

Pol Pot prohlásil, že: *„ skutečným vůdcem revoluce, která dovedla Kambodžu k vítězství, byla KS Kambodže, přestože její existence nebyla oficiálně vyhlášena. Dále vyzval lid, aby se pod vedením KS Kambodže učil ze zkušeností velkého revolučního osvobozenického boje, boje za nezávislost, svrchovanost a územní celistvost.* ¹³¹

Dále obhajoval kambodžskou revoluci jako národně demokratickou a KS stranu Kambodže nazval marxistickou-leninskou a revoluční stranou proletariátu. ¹³²

Co se týče kambodžsko-vietnamského konfliktu, ten začíná být velmi diskutovaným tématem na začátku roku 1978. Již před tím se obě země v malých intervalech napadaly v pohraničních oblastech. Jedná se o největší sérii článků, která se do té doby na stránkách tisku objevila v souvislosti s Kambodžou v době vlády Rudých Khmerů.

Hned první den roku 1978 vydala vietnamská strana prohlášení, které vlastně rekapituluje období vztahů s Kambodžou v minulém roce. V prohlášení se mimo jiné uvádí: *„ Od dubna 1977 do nynějška Kambodža s nasazením velkých ozbrojených sil, mezi nimi i dělostřelectva, opakovaně podnikala útoky na vietnamské pohraniční oblasti. Kambodžský tisk a rozhlas soustavně rozšiřují zprávy bezdůvodně obviňující VSR z agrese a podvratné činnosti.* ¹³³ Zároveň Kambodža oficiálně s Vietnamem přerušuje diplomatické styky.

Tím začíná série obvinění, kterému se tehdejší komunistický tisk v Československu hodně věnoval. Vietnam patřil do socialistického společenství a Československo bylo jeho

¹³⁰ R.P., 57, 1976, č. 301 z 18.12, s. 7, ČTK, Důležitý faktor socialistické výstavby ve Vietnamu.

¹³¹ R.P., 58, 1977, č. 233 z 3.10, s. 6, ČTK, Výročí KS Kambodže.

¹³² Tamtéž.

¹³³ R.P., 58, 1978, č. 1 z 1.1. s. 7, ČTK, Prohlášení vietnamské vlády ke vztahům s Kambodžou.

velkým zastáncem. Vlastně celé další období až do konce režimu Rudých Khmerů je pouze o vojenských střetnutích mezi oběma zeměmi s akcentem na mírumilovný Vietnam a reakční kliku kambodžského režimu. Ihned druhý den vychází v deníku zpráva, ve které Světová rada míru reaguje na stupňovaný konflikt mezi oběma zeměmi a volá po urovnání. O urovnání usiluje oficiálně i vláda Vietnamské socialistické republiky, která „*navrhla okamžitě zahájit jednání mezi zástupci vlád obou zemí kdekoli a na jakékoli úrovni, která by byla přijatelná pro vládu Kambodže.*“¹³⁴

Kambodža však nemá zájem na rozhovorech s Vietnamci a předkládá návrh na zasedání Rady Bezpečnosti OSN¹³⁵. Zároveň označuje Vietnam za agresora. Tato obvinění však vietnamská strana odmítla a vydala prohlášení, ve kterém se čtenář dočítá:

“protivietnamské pomluvy jsou obvyklou praxí kambodžské kliky Pol Pota a Ieng Saryho.“¹³⁶

V dalších větách tohoto prohlášení se čtenář poprvé dozví z československých sdělovacích prostředků, že se v Kambodži odehrává genocida. Prohlášení pokračuje „*Tato klika se pokouší oklamat světové veřejné mínění, které vážně odsuzuje její politiku genocidy proti kambodžskému lidu a její agresivní akce v oblasti kambodžských hranic s Vietnamem, jejichž cílem je podpořit expanzivní hegemonistickou politiku pekingských předáků proti vietnamskému lidu.*“¹³⁷

Zde je patrná také animozita mezi Vietnamem a Čínou. Vietnam považoval útoky na vietnamsko-kambodžských hranicích za direktivy z Pekingů. A také proto se v souvislosti s Kambodžou dostává pod negativní lupu také Čína, která s Hanojí soupeří o vliv v Indočíně.

Poté pokračuje ve Vietnamu kampaň za urovnání této situace. Hanoj je v této fázi skutečně připravena k mírovým rozhovorům a čtenář se to dočte v několika dalších článcích na toto téma. Například jeden z nejvyšších představitelů Vietnamu, předseda vládní rady VSR Pham van Dong, prohlásil v rozhovoru pro vietnamskou tiskovou agenturu VNA, že: *již před delší dobou rozvinuly kambodžské oficiální orgány kampaň, jejichž cílem je rozdmýchat zášť mezi lidem obou zemí. Od dubna 1977 přerušila kambodžská strana všechny kontakty komisí obou stran pro řešení pohraničních incidentů a opakovaně odmítala naše návrhy, aby se pohraniční otázky mezi oběma zeměmi předložily k jednání.*“¹³⁸

¹³⁴ R:P.,58, 1978, č. 2 z 2.1, s. 7, ČTK, Podpora návrhu vlády VSR- Světová rada míru k situaci na vietnamsko-kambodžských hranicích.

¹³⁵ R:P., 58, 1978,č. 3 z 4.1, s. 7, ČTK, Vietnam odmítá kambodžské pomluvy.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ R.P., 58, 1978, č.5 z 5.1,s. 7,ČTK, Uvážená výzva k jednání, Pham-van-Dong o situaci na kambodžsko-vietnamských hranicích.

Ve stejném vyjádření však je stále patrná snaha z vietnamské strany o urovnání konfliktu. Vietnam stále uvažoval o prohloubení spolupráce mezi ostatními státy Indočíny, jak bylo popsáno výše. *„Vietnam a Kambodža jsou dva sousední a bratrské státy, které jednotně a semknutě bojovaly proti společnému nepříteli a usilovaly o slavné vítězství v boji za národní osvobození.“*¹³⁹

Další obdobné prohlášení vydává vietnamská strana hned následující den. Slovy vietnamského ministra zahraničí Ngo-Diena je zde mimo jiné řečeno, že: *„Imperialistické a reakční síly v jihovýchodní Asii chtějí nadále rozdělovat národy Indočíny, rozdmýchávat národnostní nesváry a podněcovat vzájemné konflikty, aby mohly dále vykořisťovat národy v této oblasti“*¹⁴⁰. Jak je však zřejmé z dalších prohlášení vietnamské vlády, měl Vietnam stále zájem na mírovém řešení konfliktu.

Mezitím se také začaly objevovat zprávy o vyzbrojování kambodžských vojáků čínským vedením. Je zajímavé, že na to začínají upozorňovat západní média. Rudé právo poukazuje na Britský deník Financial Times, který referoval v této souvislosti v polovině ledna o nespokojenosti kambodžských vojáků s kambodžským vedením.¹⁴¹ Naproti tomu deník Daily Telegraph s odvoláním na zprávy z thajského hlavního města Bankoku informuje o přítomnosti čínských vojenských odborníků v kambodžských jednotkách.¹⁴²

Po velké četnosti zpráv o průběhu kambodžsko-vietnamského konfliktu přichází malé zklidnění. Po týdnu ovšem vydává vietnamská tisková agentura prohlášení, ve kterém komentuje své neustálé snahy o mírové urovnání. Je si vědoma toho, že mírové akty na řešení konfliktu své výsledky nepřinášejí. V komuniké agentury se dočteme *„Je očividné, že čím více trpělivosti a zdrženlivosti projevujeme, čím více dáváme najevo přání urychleně jednat o řešení pohraničních problémů mezi oběma zeměmi, tím více kambodžská strana zesiluje své akce a pokračuje v nanejvýš hrubém porušování svrchovanosti a územní celistvosti Vietnamu a zločinech na vietnamském lidu.“*¹⁴³

V tomto období je však do celé situace zavlečen i Laos, který v té době patřil k velkým spojencům Vietnamu a celého socialistického bloku. Agentura Reuters totiž vydává zprávu o tom, že *„Vietnam vyslal jeden pluk svých vojsk na sever Kambodže přes laoské území.“*¹⁴⁴ Tuto zprávu však vzápětí dementovala laoská tisková agentura, která prohlásila, že:

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ R.P., 58, 1978, č. 6 z 6.1, s. 7, ČTK, Vietnam ochoten kdykoliv jednat.

¹⁴¹ R.P., 58, 1978, č. 7 z 10.1, s. 7, ČTK, Nespokojenost s politikou kambodžské vlády.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ R.P., 58, 1978, č.13 z 16.1, s. 7, ČTK, V naprostém rozporu se zájmy kambodžského lidu.

¹⁴⁴ R.P., 58, 1978, č.15 z 18.1, s. 7, ČTK, Laos odmítá pomluvy.

„ Tvrzení agentury Reuters je imperialistickou provokací sledující cíl, aby vietnamsko-kambodžský konflikt přerostl v konflikt mezi Kambodžou, Vietnamem a Laosem. “¹⁴⁵

Kambodžský režim však neustával v útocích na pohraniční cíle ve Vietnamu. Nadále útočil velkou silou. Další série článků Rudého práva vytváří určitý stereotyp o stále nových útocích kambodžského režimu. Po zbytek ledna to jsou ještě další dva články na toto téma.

Na začátku února přináší tisk zprávu, že: „ Kambodžské úřady stále v uplynulých dnech provádějí průzkumné operace v pohraničních oblastech Vietnamu. “¹⁴⁶ Vietnam marně očekává ze strany Kambodži nějakou reakci. V pohraničních oblastech se stále objevovaly nové útoky a kambodžské provokace.

Avšak o pár dní později se přece jen Vietnam dočká určité odpovědi. Deník to komentuje takto: „ S odvoláním na vysílání phnomphenského rozhlasu oznámila francouzská tisková agentura APF, že Kambodža odmítá návrhy na mírové urovnání vietnamsko-kambodžského konfliktu obsažené v prohlášení vlády VSR z 5. února. Tyto návrhy předpokládají zastavení všech nepřátelských vojenských akcí v pohraniční oblasti, řešení sporných problémů jednáním a nastolení dobrých sousedských vztahů mezi oběma zeměmi. “¹⁴⁷

Další článek o kambodžsko-vietnamském konfliktu je zcela ojedinělý v rámci reflexe kambodžského režimu. Jedná se o jediný případ komentáře československého novináře na téma Kambodža. I zde se rozebírá hlavně konflikt s Vietnamem. V článku se však můžeme dočíst zajímavou poznámku o vedení kambodžského státu. „ Zajetí příslušníci kambodžské armády stejně jako letáky rozšiřované mezi obyvatelstvem potvrzují, že skutečným původcem konfliktu je vedení v Phnompenhu, které celou akci předem připravilo a naplánovalo. “¹⁴⁸

Žádná mírová iniciativa od kambodžského vedení však nepřichází. Naopak útoky neustále pokračují. Jak ostatně dokládají další zprávy z konce měsíce února. V prvním se dočteme: “ Kambodžské úřady prohlašují, že uskutečňují zvláštní politickou linii. Všeobecně známá fakta ukazují, že tato politika spočívá v extremistické zahraniční politice, v krátkozrakém nacionalismu a ve vnitřní politice, která šokuje svým středověkým barbarstvím. “¹⁴⁹

V druhém příspěvku se opět rozebírá rozsah bojových akcí Kambodže. „ Kambodžské odstřelování města Tay-ninh, správního střediska stejnojmenné provincie severozápadně od

¹⁴⁵ Tamtéž .

¹⁴⁶ R.P., 58, 1978, č. 29 z 3.2, s. 7, ČTK, Kambodžská děla odstřelují vietnamská města.

¹⁴⁷ R.P., 58, 1978, č. 36 z 11.2, s.7, ČTK, Kambodža odmítá mírové návrhy.

¹⁴⁸ R.P., 58, 1978, č. 38 z 14.2, s.7, Trpělivé úsilí Vietnamu, Bohuslav Borovička.

¹⁴⁹ R.P., 58, 1978, č. 41 z 17.2, s. 7, ČTK, Kambodža odpovídá zbraněmi.

Ho-Či-Minova města, způsobilo 16. února smrt nebo zranění mnoha civilním obyvatelům a zničilo mnoho obytných domů. ¹⁵⁰

První dva měsíce roku 1978 jsou tedy nejobsáhlejší, co se týká frekvence vydaných článků o situaci v Kambodži.

První článek v březnu nám přináší informace, které již sice byly dlouhou dobu diskutovány, avšak až nyní vycházejí bezpečně na světlo. Jedná se o pomoc Lidové Číny Kambodži v konfliktu s Vietnamem. Zpráva je převzatá z amerického deníku International Herald Tribune, která se k nám dostává z Bankoku. Píše se v ní: „*Kambodžská pohraniční armáda, která bojuje ve Vietnamu, byla nedávno podstatně posílena přinejmenším jednou lodní zásilkou z Číny, včetně protitankových raket, těžkých min a velkých děl.*“ ¹⁵¹

Americký list zároveň píše zajímavou zprávu že: „*zahraniční pozorovatelé nemají pochyb o tom, že Kambodža je agresorem.*“ ¹⁵² Na konci měsíce si čtenář může přečíst zprávu, která může vyvolat dojem, že se Vietnam začíná více bránit. Tisk totiž začíná veřejnost informovat o tom, že: „*Vietnamské ozbrojené síly a obyvatelé oblastí hraničících s Kambodžou rozhodně čelí kambodžským ozbrojeným provokacím, které nyní mají charakter výpadů kambodžských jednotek do nitra území VSR.*“ Je zde také uvedeno několik informací o kambodžských ztrátách. V provincii Tay-Ninh, kde se prozatím nejvíce bojovalo, bylo podle vietnamské tiskové kanceláře zabito 180 vojáků a ostatní byli nuceni ustoupit. ¹⁵³

Další měsíc se už objevuje pouze jedna zpráva, a jedná se opět o ochotu Vietnamu urovnat probíhající konflikt. V tomto bodě má již čtenář zažitý stereotyp o Vietnamu jako o zemi, která si zcela jistě válku nepřeje a je ochotná za všech okolností dospět ke konsenzu. Zpráva uvádí: „*Vláda Vietnamské socialistické republiky je ochotna uzavřít s Kambodžou dohodu o vztazích na základě vzájemné úcty a dohodu o hranicích mezi oběma zeměmi, jak ji navrhla letos 5. února.*“ ¹⁵⁴ Vietnam dále Kambodžu vyzval, aby zasedla k jednacímu stolu a otázky vzájemných hranic a ostatních problémů byly neprodleně diskutovány.

Další článek, jediný následující měsíc, se nese v naprosto stejném duchu. Je zde patrná skutečná snaha informovat o Vietnamu jako o státu, který usiluje o mírové řešení všech konfliktů, které má současné vedení s předáky Rudých Khmerů. Vietnamská tisková agentura dává na srozuměnou, že si nepřeje další vystupňování konfliktu a chce vše řešit mírem. Dokument vyzývá, „*aby problémy mezi Vietnamem a Kambodžou byly řešeny jednáním. Dne*

¹⁵⁰ R.P., 58, 1978, č. 49 z 27.2, s. 7, ČTK, Kambodžská děla rozsévají smrt.

¹⁵¹ R.P., 58, 1978, č. 63 z 8.3, s. 7, International Herald Tribune, Čínské zbraně Kambodži.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ R.P., 58, 1978, č. 73 z 28.3, s. 7, ČTK, Zneškodnění agresorů.

¹⁵⁴ R.P., 58, 1978, č. 85 z 8.4, s. 7, ČTK, Dobrá vůle Vietnamu.

5. února, uvádí se v prohlášení, předložila vláda VSR konkrétní tříbodový návrh, který podpořila světová veřejnost. Dne 10. dubna zaslal náměstek předsedy vládní rady a ministr zahraničních věcí VSR notu náměstkovi předsedy kambodžské vlády pro zahraniční věci Ieng Sarymu, v níž připomněl návrhy vlády VSR z 5. února“¹⁵⁵ Avšak vedení Kambodže v čele s ministrem zahraničí Ieng Sarym na tuto výzvu vůbec nereagovalo a k jednacímu stolu nezasedlo.

Po celý následující měsíc se o kambodžských věcech nedozvídáme nic. Deník se totiž věnuje sporu Čínské lidové republiky a Vietnamu. V pozadí sporu samozřejmě čtenář rozpozná i spor mezi SSSR a ČLR. O úspěších vietnamských bojovníků proti kambodžským narušitelům se tak dočteme až v článku na začátku července, kde se píše: „*Vietnamské ozbrojené síly a obyvatelstvo vytlačili minulý pátek z vietnamského území prapor kambodžských vojsk, který napadl oblast provincie Tay-ninh severozápadně od Ho-Či-Minova města. Oznámila to vietnamská tisková agentura VNA.*“¹⁵⁶ V této době také vrcholí provokace Číny proti Vietnamu, kdy Peking přesunul patnáct vyzbrojených divizí do blízkosti hranic s Vietnamem.¹⁵⁷

Poslední den v měsíci opět referuje deník o útoku kambodžských vojáků na vietnamské území. Jedná se opět o provincii Tay-ninh. Do pohraničí vtrhly dva kambodžské pluky, které však narazily na rozhodný odpor. Rudé právo uvádí i některé počty úmrtí kambodžských vojáků. Deník píše: „*V posledních dvou dnech bylo v bojích usmrceno 1200 kambodžských vojáků, větší počet kambodžských vetřelců byl zajat a bylo ukořistěno spoustu zbraní.*“¹⁵⁸

Na začátku měsíce přichází Rudé právo s informací, která byla pečlivému a pozornému čtenáři patrná již delší dobu. List totiž přichází se zprávou o značné zainteresovanosti Číny v probíhajícím kambodžsko-vietnamském konfliktu. Dokládá to také formální návštěva ministra obrany Rudých Khmerů Son Sena v Pekingu. Podle Rudého práva je cíl návštěvy jasný. Dohodnout se na koordinaci útoku proti Vietnamu. Který povede Čína prostřednictvím Kambodže. Tuto skutečnost prohlásil v Pekingu vietnamský velvyslanec v ČLR.¹⁵⁹

Dále deník referuje o potvrzení této skutečnosti prohlášením, které vydal náměstek předsedy státní rady ČLR Čcheng Si-lien, když v projevu na recepci na počest kambodžské

¹⁵⁵ R.P., 58, 1978 č. 117 z 20.5, s. 7, ČTK, Opakovaná výzva kambodžské vládě.

¹⁵⁶ R.P., 58, 1978 č. 161 z 11.7, s. 7, ČTK, Kambodžská vojska vytlačena z VSR.

¹⁵⁷ R.P., 58, 1978 č. 169 z 20.7, s. 7, Peking stupňuje válku nervů proti socialistickému Vietnamu.

¹⁵⁸ R.P., 58, 1978 č. 178 z 31.7, s. 7, ČTK, Další útok na území VSR.

¹⁵⁹ R.P., 58, 1978 č. 179 z 1. 8, s. 7, ČTK, Kambodža s Čínou proti Vietnamu.

vojenské delegace prohlásil, že: „*ČLR podporuje a bude vojensky podporovat Kambodžu proti všem nepřátelům.*“¹⁶⁰

V polovině měsíce se čtenáři opět po nějakém čase objevuje v tisku jméno kambodžského nejvyššího představitele Pol Pota. Jedná se o článek, ve kterém Kambodžská vláda obviňuje Vietnam z porušování vzdušného prostoru. Vietnamská tisková agentura tyto výroky zcela odmítla jako nepodložené. Dále také zdůraznila, že: „*spolu s pokračujícím obviňováním Vietnamu z agrese a podvratné činnosti používá těchto výroků klika Pol Pota a Ieng Saryho k tomu, aby zakryla svou těžkou porážku při dobrodružných akcích proti Vietnamu, stejně jako svůj tvrdošijný postoj k jednání s Vietnamem a skutečnost, že je nástrojem expanzivních záměrů čínských úřadů v jihovýchodní Asii.*“¹⁶¹

Situace se postupem času velmi mění. Z tisku je stále více poznat, že revoluční režim v Kambodži ztrácí na síle a vedení již nemá takovou moc nad obyvatelstvem jako v době počátků režimu. Komentář článku Rudého práva k tomu dodává: „*Pozice kambodžských zrádců revoluce se stává stále nejistější. Množí se jevy, které ukazují na stupňování vnitřního odporu proti režimu Pol Pota a Ieng Saryho a proti jeho drastickým opatřením. Růst vnitřní opozice Kambodže uznávají, nepřímo přes pomluvy vůči VSR, i vůdcové Kambodže.*“¹⁶²

Tento článek je důležitým svědectvím probíhajícího zápasu kambodžského režimu o setrvání u moci. Zdůrazňuje vážné roztržky v užším vedení Rudých Khmerů a soustřeďuje se na vnitřní problémy režimu a právě probíhající čistky. Je zde také uveden počet možných obětí a historie čistek. Přesně se dočteme: „*Klika Pol Pot-Ieng Sary nařídila třetí čistku, která svými rozměry přesahuje obě předcházející. Podle některých odhadů stály přecházející dvě očištné kampaně život jednoho milionu osob. První čistka se v roce 1975 a 1976 zaměřila na vedoucí představitele bývalého režimu Lon Nola, vysoké důstojníky a příslušníky inteligence, Druhá akce, z roku 1977 postihla vedoucí, kteří se postavili proti klice. Dnes je podezřelým téměř každý.*“¹⁶³

Toto jsou vůbec první čísla možných obětí, která se v tisku objevila. Stále však pokračuje provietnamská kampaň, která zobrazuje Vietnam jako zemi, jež stále vysílá mírové signály a stále není vyslyšena. Jednou z takovýchto akcí je kampaň světové odborové organizace, která hlásá bojovou solidaritu s Vietnamem k výročí vzniku Vietnamské socialistické republiky. V tisku se dočteme: „*Světová odborová organizace vyzývá všechny*

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ R.P, 58, 1978,č. 192 z 16.8, s. 7, ČTK, Kambodžské pomluvy VSR.

¹⁶² R.P, 58, 1978,č. 194 z 18.8, s. 7, ČTK, Čínské vměšování v Kambodži.

¹⁶³ Tamtéž.

odborové organizace, aby znovu projevíly bojovou solidaritu s pracujícími a lidem Vietnamu tím, že letošní 2. září vyhlásí dnem mezinárodní solidarity. Dne 2. září slaví Vietnamská socialistická republika svůj státní svátek v podmínkách, které ohrožují její pokojný rozvoj a nezávislost v důsledku útoků a provokací, jež proti VSR provádí vláda Čínské lidové republiky. Kambodžská vláda pak nadále odmítá řešit hraniční sporné otázky jednáním.“¹⁶⁴

Poslední článek v srpnu dává všem, co s Vietnamem sympatizují, naději, že vše v dohledné době skončí. Přináší totiž zprávu, že kambodžská armáda již nemá síly k dalším útokům a je prakticky bezmocná. „*Kambodžská armáda se vyčerpala v bojích s Vietnamem a utrpěla takové ztráty, že jí hrozí rozpadnutí.*“¹⁶⁵ Toto podle tisku dosvědčují i mnozí z utečenců, kteří uprchli před polpotovským režimem do džungle. Z jejich výpovědí se také může čtenář dozvědět, že „*síli odpor proti nynější phnompenhské vládě, která rozpoutala novou vlnu represálií, zvláště v západních oblastech. Proti Vietnamu jsou vysíláni i mladí chlapci, kteří nikdy v armádě nesloužili. V kambodžské armádě je akutní nedostatek léčiv a ranění se proto nechávají zemřít bez pomoci.*“¹⁶⁶ Toto prohlášení převzal deník Rudé právo z anglického deníku New York Times.

V následujícím měsíci nepřináší deník o kambodžské situaci, ani o kambodžsko-vietnamskému konfliktu žádné informace. Jako hlavní téma v souvislosti s indočínskou otázkou je vměšování Číny do vnitřních záležitostí Vietnamu a také pohraniční konflikty mezi oběma zeměmi.

Poté přichází další z bezpočtu vietnamských prohlášení o konfliktech s oběma sousedními zeměmi. Jedná se o oficiální stanovisko vietnamské vlády, jež čtenáři tlumočil deník Rudé právo. „*Kambodžští představitelé s pomoci čínských úřadů provádějí nepřátelskou politiku vůči Vietnamu, rozšiřují pohraniční válku, narušují svrchovanost a územní celistvost Vietnamu, odmítají konstruktivní návrhy VSR na normalizaci vztahů mezi oběma zeměmi a zřikají se jednání.*“¹⁶⁷ Jde se o další z řady prohlášení, ve kterém Vietnam vystupuje jako země, jež vždy stála o mírové řešení konfliktu. Avšak na konci tohoto prohlášení je již cítit zřetelná snaha zbavit se tohoto konfliktu jednou provždy a zároveň výrazně varovat Kambodžu před dalšími vojenskými akcemi. Přesně se dočteme: „*Čím více budou vládnoucí kruhy v Phnompenhu pokračovat ve vojenských akcích proti VSR a sloužit*

¹⁶⁴ R.P.,58, 1978, č. z 23.8, s. 7, Bojová solidarita s lidem Vietnamu.

¹⁶⁵ R.P.,58, 1978. č. z 29.8, s. 7, Kambodžská armáda před rozpadem.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ R.P., 59, 1978, č. 233, z 3.10 s. 7, ČTK, Stanovisko Vietnamu k politice Kambodže.

expansionistickým, hegemonickým a velmocenským záměrům Pekingů, tím těžší bude nakonec jejich porážka. ¹⁶⁸

Jedná se o první vyjádření, v němž je patrné, že Vietnam se již chystá k rozhodné akci proti neustálému narušování svých hranic. Doposud pouze neměl zájem na ozbrojeném konfliktu a jeho prohlášení byla i přes neustálé boje smířlivá.

Toto varování ale nepadlo na úrodnou půdu, jelikož již o tři dny později přináší deník novou zprávu o útocích kambodžské armády. Kambodžské ozbrojené síly totiž podnikají nové útoky v jižní části již tak velmi zkroušené provincie Tay-ninh. V článku se píše: „*Jednotky vietnamské armády útok zastavily, mnoho vetřelců vyřadily z boje a zajaly. V jiné oblasti provincie v téže době vietnamské ozbrojené síly odrazily útok kambodžských jednotek v síle pluku a přiměly je stáhnout se druhou stranu hranice.*“ ¹⁶⁹

Ani po dvou týdnech, kdy se o konfliktu nepíše, se prakticky nic podstatného nemění. Deník přináší další zprávy o kambodžských útocích, které vůbec neustávaly. Deník referuje jednak o útocích, a samozřejmě také o úspěších vietnamské armády. „*Kambodžské ozbrojené síly podnikly v říjnu řadu útoků na vietnamské území v pohraničních provinciích Tay-ninh, Long-an a Dong-thap. Při útocích v provincii Long-an kambodžští vojáci část území obsadili, avšak vietnamští vojáci zahnali vetřelce zpět na hranice. Při operacích zneškodnili 400 kambodžských vojáků. V provincii Dong-thap využili kambodžští vojáci záplav a na vojenských člunech pronikli do několika vietnamských vesnic. Pět kambodžských člunů se podařilo vietnamským vojákům potopit.*“ ¹⁷⁰

Po celý následující měsíc není opět v tisku zmínka o konfliktech na hranicích mezi Kambodžou a Vietnamem. Stále více se objevuje otázka čínského nepřítele pro vietnamské republiky. Na začátku prosince jsme však prostřednictvím Rudého práva svědky důležité situace ve vnitřní politice Demokratické Kampučie. List totiž přináší zprávu o vytvoření vlastenecké fronty, která si dala za cíl svrhnout nynější kambodžský režim v čele s diktátorem Pol Potem. Fronta se zformovala v jedné z osvobozených oblastí, kde se uskutečnil i sjezd, který vytvoření tohoto orgánu odporu potvrdil. Dočteme se také, že: „*Sjezd rozhodl o vytvoření Kambodžské fronty národní jednoty. Byl zvolen čtrnáctičlenný ústřední výbor fronty, jehož předsedou se stal Xieng Samrin*“ ¹⁷¹. Sjezd také jednomyslně schválil text deklarace o cílech a úkolech kambodžské revoluce. ¹⁷² Hlavním cílem je zde svrhnout stávající režim

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ R.P., 59, 1978, č.237, z 7.10, s. 7, ČTK, Kambodža znovu zaútočila na VSR.

¹⁷⁰ R.P., 59, 1978, č.251, z 24.10, s. 7, ČTK, Kambodžské útoky na VSR trvají.

¹⁷¹ Heng Samrin.

¹⁷² R.P., 59, 1978, č. 286 z 4.12 s. 7, ČTK, O cílech a úkolech revoluce.

v čele s Pol Potem a „vytvoření mírové, nezávislé, neutrální a demokratické Kambodže, jež by prováděla politiku nezáúčastnosti a budovala socialismus. Bylo rovněž rozhodnuto založit kambodžskou tiskovou agenturu (SPK) a rozhlasovou stanici-Hlas kambodžského lidu. Agentura SPK vydala svůj první informační buletin, ve kterém se uvádí, že vytvoření Kambodžské fronty národní jednoty odpovídá tužbám kambodžského lidu, který vede rozhodný boj proti nynějšímu kambodžskému režimu a za vytvoření národní demokratické vlády.“¹⁷³

Další článek, který komentuje kambodžské dění je publikován až na konci prosince a seznamuje čtenáře s vietnamskými vojenskými úspěchy, které „Podle vietnamské tiskové kanceláře způsobily vietnamské ozbrojené síly značné ztráty oddílů kambodžské armády, které pronikly na vietnamské území v provincii Tay-ninh. Vyřadily asi 300 vojáků reakčního kambodžského režimu a ukořistily zbraně a bojovou techniku. Dále se uvádí, že v kambodžské armádě vzniká odpor a neposlušnost proti diktatuře vlády Pol Pota a Ieng Saryho,“¹⁷⁴

Vytvoření hnutí odporu proti Pol Potově vládě komentuje prostřednictvím Rudého práva také portugalská komunistická strana, která prohlašuje, že: „Nedávné vytvoření Kambodžské jednotné fronty národní spásy je důležitý krok k osvobození Kambodže.“¹⁷⁵ Dále zdůrazňuje důležitost vytvoření fronty proti politice Číny, která si nárokuje moc v celé této oblasti. Dále akcentuje kambodžskou politiku jako pouhou loutku v rukou čínského režimu. V tomto článku se také čtenář dočte o některých vnitřních politických krocích polpotovců, například o výrobních komunách. Zpráva je pro čtenáře velmi zajímavá. „Primitivní výrobní „komuny“ na způsob koncentračních táborů, rušení měny, uzavření středních a vysokých škol, fyzická likvidace velkého počtu revolucionářů, kteří bojovali za osvobození země. To jsou některé důsledky vývoje v posledních třech letech. Jde o jasný příklad toho, k čemu vede uplatnění maoistických dogmat. Jediná základna režimu je teror spojený s nevědomostí, v níž je udržováno obyvatelstvo. Maoistické teze se sice důsledně uplatňují, ale výsledky svědčí o jejich krachu.“¹⁷⁶ V tomto článku se čtenář dozvídá zdaleka nejvíce o vnitřní politice režimu, než tomu bylo doposud. Důkazem je zmínka o zrušení peněz, která se doposud v československém tisku neobjevila.

Další zprávy přináší také nově založená agentura kambodžského hnutí odporu, jež předposlední den roku vydává prohlášení: „Revoluční ozbrojené síly Kambodže odrazily rozhodným protiútokem ve dnech 23.-26. prosince ofenzívu reakční phnomphenské armády

¹⁷³ R.P., 59, 1978, č. 286 z 4.12 s. 7, ČTK, O cílech a úkolech revoluce.

¹⁷⁴ R.P., 59, 1978, č. 305 z 27.12 s. 7, ČTK, Čína stále provokuje.

¹⁷⁵ R.P., 59, 1978, č. 307 z 29.12 s. 7, ČTK, Povolný nástroj Pekingu.

¹⁷⁶ Tamtéž.

v osvobozených oblastech země. Agentura rovněž uvádí, že v phnomphenské armádě se množí případy dezerce. Mnoho vojáků dobrovolně přechází na stranu revolučních ozbrojených sil.¹⁷⁷

Dále přináší článek také další prohlášení Ústředního výboru revoluční organizace, Kambodžské jednotné fronty národní spásy (KJNFS). Jedná se o prohlášení o zahraničně-politické orientaci nového revolučního orgánu, která má být v naprostém protikladu s orientací stávajícího režimu. Přesněji: „*Phnompenhští zrádci vedou ozbrojený konflikt proti Vietnamu, podkopávají základy míru, přátelství a stability v Indočíně a v celé jihovýchodní Asii. Zahraničně-politická orientace KJNFS vyjadřuje opravdové zájmy kambodžského lidu a naději všech pokrokových lidí. Vytvoření KJNFS je událostí historického významu, která povzbudila kambodžské revolucionáře bojující za svržení barbarské vlády kliky Pol Pota a Ieng Saryho. Světová pokroková veřejnost vyjadřuje sympatie s Kambodžskou jednotnou frontou národní spásy a podporuje ji.*“¹⁷⁸

V této chvíli je zřejmé, že stanoviska a budoucí jednání nově vytvořeného hnutí odporu budou socialistická a budou se držet linie studené války na straně, kterou vede Sovětský Svaz.

V novém roce 1979 se opět dočítáme o vietnamských vítězstvích a stále o tom, že nově vytvořená fronta bojuje za mír a stabilitu v oblasti Indočíny. Rudé právo o tom referuje s odvoláním na prohlášení Vlastenecké fronty Vietnamu: „*Spravedlivý boj kambodžského lidu pod vedením KJNFS jasně svědčí o úloze této fronty, jakožto jediného skutečného zástupce kambodžského lidu. Zahraniční politika ústředního výboru KJNFS je aktivním faktorem míru, přátelství a stability v Indočíně a celé jihovýchodní Asii. Vietnamský lid, který upřímně usiluje o budování nezávislé země v podmínkách míru, přátelství a spolupráce s kambodžským lidem i s lidem ostatních zemí jihovýchodní Asie a celého světa vřele vítá a plně podporuje zahraniční politiku KJNFS.*“¹⁷⁹

Následující den se čtenář dozví, že Pol Potův režim je již téměř poražen. Rudé právo píše o velkých úspěších vietnamské armády a kambodžského hnutí odporu. Referuje o postupném dobytí několika důležitých správních měst a také se věnuje neustále vděčnému tématu, a to pomoci Číny režimu v Kambodži. V nezvykle obsáhlém článku deník píše: „*Kambodžské revoluční jednotky ve dnech 25.-27. prosince podnikly protiútok proti vojákům phnomphenského režimu u pobřeží řeky Tonlesap na silnici číslo 19 severozápadně od*

¹⁷⁷ R.P., 59, 1978. č. 308 z 30.12s. 7, ČTK, Úspěšná obrana osvobozených oblastí.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ R.P, 59, 1979, č.1 z 2.1, s. 7, ČTK, Rozdrcení agresorů.

Phnompenhu a rozsáhlé oblasti jižně i severně od této silnice osvobodily. Řada vojáků vládních jednotek přešla na stranu revoluční armády. Kambodžský předák Khieu Samphan vydal v úterý večer prostřednictvím phnomphenského rozhlasu do světa výzvu, aby „ všichni přátelé, blízcí i vzdálení“ pomohli zachránit kambodžský režim. Režim kliky Pol Pota a Ieng Saryho měl doposud štědrnou podporu čínského vedení. Z Číny do Kambodži proudila finanční pomoc, zbraně, k armádě byli připojeni čínští poradci. Tato pomoc však nestačila na to, aby se zkompromitovaná vláda teroru a násilí upevnila. Naopak, v posledních týdnech je její pozice slabší než kdykoliv předtím.“¹⁸⁰

Předposlední článek o režimu Rudých Khmerů před jejím rozpadem, a vůbec o situaci v Indočíně, je zdaleka nejobsáhlejší v celé sérii článků, které na toto téma Rudé právo uveřejnilo. Jedná se vlastně o články dva. Jeden se zabývá mezinárodní situací v rámci Indočíny, druhý komentuje samotné události přímo v Kambodži.

Hlavním tématem prvního je stížnost kambodžského vedení u OSN a komentář, ke kterému z jednotlivých celků se přidají velmoci. Dočteme se: „ *V Pekingu byla v pátek oficiálně potvrzena čínská podpora nedávné stížnosti vůdců kambodžského režimu o svolání Rady bezpečnosti OSN k projednání údajné „vietnamské agrese“ proti Kambodži. Náměstek předsedy čínské vlády Teng-Siao-Pching v rozhovoru s americkými novináři prohlásil, že doufá, že OSN zasáhne a poskytne Kambodži aspoň morální podporu.*“¹⁸¹

Poprvé je zde také projednávána americká pomoc kambodžskému režimu, která se samozřejmě odvíjela od přátelství Vietnamu a SSSR. Ve stejném článku se dočteme: „ *Je paradoxní, ale ve světle pokračujícího čínsko-amerického sbližování zároveň příznačné, že vedle Číny se na stranu Pol Potova reakčního režimu přiklání i Spojené Státy. Mluvčí amerického ministerstva zahraničních věcí Hodding Carter prohlásil, že USA budou rovněž podporovat zařazení otázky „vietnamské agrese“ na pořad jednání Rady bezpečnosti OSN.*“¹⁸²

Toto byla poslední série článků, ve kterých se mohl čtenář seznámit se situací na kambodžském území v době vlády režimu Rudých Khmerů. Další články již reflektovaly režim, který již nebyl oficiálně u moci a stal se pouze ozbrojeným hnutím, jež v džungli bojovalo proti novému režimu.

O dva dny později tisk informuje o obsazení hlavního města Kambodže revolučními silami: „ *Kambodžské revoluční ozbrojené síly v poledne místního času zcela osvobodily*

¹⁸⁰ R.P.,59, 1979, č.2 z 3.1, s. 7, ČTK, Kambodžská klika v úzkých.

¹⁸¹ R.P.,59, 1979, č. 5 z 6.1. s.7, Pokus o cizí vměšování.

¹⁸² Tamtéž.

kambodžské hlavní město Phnompenh. Osvobození města hlavními revolučními silami je bezesporu hlavní událostí dne.¹⁸³ Skutečně se jednalo o hlavní událost také na stránkách Rudého práva. Deník o tom přinesl zprávu na první straně, což se naposled stalo právě po převzetí moci Rudými Khmery v dubnu roku 1975. Od této chvíle se deník začíná kambodžskými událostmi zabývat daleko více, než tomu bylo doposud. Souvisí to samozřejmě s orientací nové kambodžské vlády, která se přihlásila k socialismu.

Den po článku o osvobození Phnompenhu od režimu Rudých Khmerů informuje Rudé právo o vedoucích představitelích nové vlády, která je zajímavá tím, že více méně všichni byli v minulosti přívrženci režimu Pol Pota. O vedoucím představiteli Kambodžské jednotné fronty národní spásy Hengu Samrinovi deník informuje: „*Hengu Samrinovi je 44 let, před dvaceti lety se stal účastníkem kambodžského revolučního hnutí. V roce 1976 velel v hodnosti generála 4. divizi kambodžské armády a byl zástupcem náčelníka štábu v tzv. východní vojenské oblasti, a to až do května loňského roku (1978-pozn. autora), kdy se postavil do čela povstání proti režimu Pol Pota a Ieng Saryho.*“¹⁸⁴

Důležitá informace se v tomto článku týká také muže, který je v současnosti premiérem současného kambodžského státu, a který po pádu Pol Potova režimu zodpovídal za zahraniční záležitosti. Tímto mužem je Hun Sen. Tento politik byl rovněž důležitým článkem Rudých Khmerů a posléze se také přidal k odboji.

Velká část zahraničních novin, z velké části se jednalo o noviny socialistických států, se pustila do komentování nové situace v Kambodži. Většina z nich souhlasila s novou orientací nového režimu a zároveň se vyjadřovala k režimu minulému. Z těchto malých střípků si mohl čtenář Rudého práva dávat pomalu dohromady obrázek o celkové podstatě režimu Pol Pota a Ieng Saryho.

Například polský list Trybuna Ludu uvádí: „*Skupina Pol Pota a Ieng Saryho spojila své síly s maoistickým vedením. Dá se dokonce říci, že to, co zkoušeli v Kambodži, byl pokus o vytvoření „ideálního maoistického systému“.*“¹⁸⁵ V článku v hlavním listu Komunistické strany Francie l Humanite se dočteme také, že: „*zhroucení režimu se dá vysvětlit nesmyslnou a zločinnou politikou bývalých phnomphenských předáků, kteří se neoprávněně zmocnili socialistického jména, zatímco organizovali nejhorší útlak.*“¹⁸⁶ Italský list La Repubblica již bez obalu mluví o velkém vyhlazovacím táboře za dobu vlády revolučního režimu a píše, že:

¹⁸³ R.P., 59, 1979, č. 6 z 8.1. s.1, Phnompenh osvobozen.

¹⁸⁴ R.P., 59, 1979, č. 7 z 9.1. s.1, Revoluční vláda v Kambodži.

¹⁸⁵ R.P., 59, 1979, č. 8 z 10.1 s. 7, ČTK, Vítězství spravedlivé věci.

¹⁸⁶ Tamtéž.

„tento režim vedl k hrůzným vnitřním masakrům, které někteří pozorovatelé neváhali označit za genocidu“.¹⁸⁷

Druhý den deník informuje o uznání nové kambodžské vlády Československou socialistickou republikou. V blahopřejném telegramu, který zaslal Hengu Samrinovi prezident Gustáv Husák a předseda vlády Lubomír Štrougal, však nenajdeme ani slovem zmínku o minulém režimu.

Naproti tomu pokračuje komentování kambodžských událostí v zahraničních tiskovinách. Kubánské sdělovací prostředky prohlásily, že: „*Vítězství Kambodžské fronty národní spásy znamená konec genocidy rozpoutané v zemi diktátorskou kamarilou*¹⁸⁸, která zradila revoluci a socialismus“.¹⁸⁹

Velmi důležitou roli v československých sdělovacích prostředcích hrál také fakt jakékoliv negace skutečnosti, že kambodžským lidovým osvobozeneckým silám v boji proti režimu Pol Pota pomáhala vietnamská armáda. Nevyskytla se také samozřejmě ani zmínka o tom, že by Vietnam byl agresorem. Rudé právo nazývá západní deníky buržoazními a všechny informace o „vietnamské agresi“ vyvrací. Píše o tom: „*Některé kruhy na Západě se však netají svým odporem ke vzniku pokrokové vlády v Kambodži, nadále obviňují Vietnam z „agrese“ a pokoušejí se vytěžit ze vzniklé situace politický kapitál*“.¹⁹⁰

Rudé právo například cituje dva americké deníky, které se odlišují svým komentářem k dané věci. List New York Times píše: „*Nyní ale ASA a ostatní národy musejí dát Vietnamu najevo, že agrese nemůže zůstat bez následků*“.¹⁹¹ Naproti tomu deník cituje také další americký tisk, Daily World, kde přináší slova generálního tajemníka americké komunistické strany, který prohlásil, že: „*tento režim, který změnil Kambodžu v maoistický tábor, maskoval svůj teror hesly o budování socialismu, ale přitom neměl nic společného ani s marxismem, ani se socialismem. Dělníci byli z měst vyháněni na venkov, proti národnostním menšinám uplatňoval režim rasistickou genocidu a za čínské podpory pokračoval v politice vojenské agrese vůči Vietnamu*“.¹⁹² Důležitou informaci v tomto článku také najdeme o princí Norodomu Sihanukovi, který je podle agentury nové kambodžské vlády SPK představitelem svrženého režimu Pol Pota a byl vyslán na schůzi Rady bezpečnosti OSN, aby zde

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tajná klika.

¹⁸⁹ R.P., 59, 1979, č. 9 z 11.1 s. 7, ČTK, Zahraniční ohlasy na vytvoření lidové vlády.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

promluvil.¹⁹³ Přesněji: „*Ani Sihanuk ani nikdo jiný kromě lidové revoluční rady není zmocněn cokoli a kdekoli říkat jménem kambodžského lidu,* „¹⁹⁴ dodává také agentura SPK.

V této době se celá situace na indočínském poloostrově dostává prudce do víru studené války. Nová lidová Kambodža se samozřejmě svojí orientací na socialismus stává spojencem Východního bloku a západní státy včetně Číny se snaží nový režim všemožně zdiskreditovat. V Rudém právu začíná být kladen důraz na americké vměšování do celého konfliktu a jeho snaha o podporu bývalého režimu Pol Pota. Ta se týkala hlavně OSN, kde USA usilovaly, aby režim Rudých Khmerů byl jediným představitelem Kambodže v této organizaci.

Vše dokumentuje komentovaný článek v Rudém právu, kde pisatel uvádí přeměny amerického veřejného mínění v průběhu Pol Potovy vlády. Mimo jiné píše: „*Postoj USA k bývalému kambodžskému režimu se během několika měsíců pronikavě změnil. Z pozice řečnického kritika Pol Potova režimu, který podle amerického soudu byl největším porušovatelem lidských práv na světě, Bílý dům přešel k praktické politice jeho obrany a vystupuje coby mezinárodní ochránce a spasitel režimu Pol Pota a Ieng Saryho*“.¹⁹⁵

Téma mírumilovné nové kambodžské socialistické republiky, nepravdivé zprávy o vietnamské agresii a také krutosti režimu Rudých Khmerů jsou obsahem článků z poloviny ledna, které komentují novou kapitolu kambodžských dějin. Téma nového státu se objevuje skoro na celé přední straně. Důvodem je skutečnost, že se Kambodža stala již oficiálně socialistickou republikou.

V prvním článku se kromě informací o novém režimu dočteme, že: „*se ději pokusy vnutit tzv. kambodžskou otázku k projednání Radě bezpečnosti. Tyto pokusy jdou ruku v ruce s bezuzdným pomlouváním Vietnamské socialistické republiky, obviňované z údajné agrese proti Kambodži*“.¹⁹⁶

V dalším článku o novém přesném směřování lidové Kambodži se můžeme také dočíst, že Pol Potův režim byl „*v plném rozsahu svržen*“¹⁹⁷. Dále se v něm také objevuje informace thajského ministerstva zahraničí o nejvyšších vedoucích představitelích Pol Potova režimu. Jedná se o druhého muže režimu Ieng Saryho a bývalou nominální hlavu státu Khieu Samphana. Ministerstvo ve zprávě uvádí: „*Dva předáci svrženého promaoistického režimu*

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ R.P., 59, 1979, č. 9 z 11.1 s. 7, Americké rozčarování, Milan Jelínek.

¹⁹⁶ R.P., 59, 1979, č.10 z 12.1 s. 1, ČTK, Nová kapitola kambodžských dějin.

¹⁹⁷ R.P., 59, 1979, č.10 z 12.1 s. 1, ČTK, Kambodža lidovou republikou.

*Ieng Sary a Khieu Samphan požádali úřady v Bankoku, aby se mohli přes thajské území přepravit do Číny. Jejich žádosti bylo vyhověno“.*¹⁹⁸

Další den deník komentuje zasedání Rady bezpečnosti OSN, které se o kambodžské otázce nakonec uskutečnilo. Na zasedání vystoupil princ Norodom Sihanuk, který byl interpretován jako nástroj Pekingů a představitel starého režimu. Sihanuk ostře útočil proti Sovětskému Svazu a také Československu. Napadl také Vietnam, který opět obvinil z agrese proti Kambodži.¹⁹⁹

O dva dny později se čtenář může dočíst první zmínku o počtu zemřelých obyvatel za dobu panování starého režimu. Generální tajemník KJFNS Roy Samaj, který vedl delegaci nové kambodžské vlády na zasedání předsednictva Organizace solidarity asijských a afrických národů v Hanoji prohlásil: „*Náš lid nikdy neodpustí klice, která zahubila téměř tři miliony lidí*“²⁰⁰

V tomto článku se také zahraniční deníky zabývají otázkou, co přesně způsobilo tak široké masové povstání proti režimu Rudých Khmerů. Podle indonéského deníku Merdeka je „*Zhroucení režimu Pol Pota a Ieng Saryho logickým vyústěním brutální politiky svrženého režimu.*“²⁰¹ Americký list New York Post zdůrazňuje, že „*Pol Potův pročínský režim plánovitě uskutečňoval politiku genocidy proti kambodžskému lidu.*“²⁰²

Rudé právo taktéž otiskuje zprávy západních sdělovacích prostředků, které přinášely rovněž dílčí informace do celé mozaiky Pol Potova režimu. Americký vlivný časopis Time například uvedl, že: „*tato politika (Rudých Khmerů) plně odpovídala principům Mao-cetungovy kulturní revoluce*“.²⁰³

Západoněmecký týdeník Stern ve svém článku o Kambodži píše, že: „*všichni obyvatelé měst byli v barbarských pochodech vyhnáni na venkov. Inteligence, armáda, úřednický aparát byly „očištěny“.* Bylo to vyvražďování národa, které stálo život miliony osob. Státisíce lidí uprchlo s nasazením života ze své vlasti. V září 1977 pak kambodžští vojáci překvapivě napadli vietnamské pohraniční obce a povraždili jejich obyvatele“.²⁰⁴

Tyto důležité informace pro tehdejší obyvatele Československa zakončuje další západoněmecký týdeník Zeit komentářem: „*Nikdo nemusí litovat Pol Pota....Vyvrátil z kořenů polovinu Kambodžanů, vyhnal je z měst a vesnic, nejméně desetinu jich zavraždil:*

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ R.P, 59, 1979, č. 11 z 13.1 s. 1, ČTK, Pokus o zneužití Rady bezpečnosti.

²⁰⁰ R.P, 59, 1979, č. 12 z 15.1 s. 6, ČTK, Kambodžský lid, jediným pánem ve své zemi.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

*učitele, profesory, úředníky, vojáky. Školy, univerzity a nemocnice byly zavřeny. Phnompenh, kdysi metropole, byl nakonec vylidněným městem duchů. Desetitisíce uprchlíků, četní jen kost a kůže, jako kdysi ti, co přežili Hitlerovy koncentrační tábory-vyprávěli nepředstavitelně hrůzné příběhy o hladu, nákazách, nucené práci a brutálních popravách. Pád Pol Pota nemůže rozhořčovat. Ti, kdož ho smetli, udělali dobrou věc“.*²⁰⁵

V Radě bezpečnosti OSN se rozhořel boj mezi příznivci nové vlády a jejími odpůrci. Jak již bylo řečeno výše, vláda Spojených států usilovala o odsouzení agrese vietnamských vojsk do Kambodži. Naproti tomu socialistické státy usilovaly o uznání nové vlády jako jediného představitele Kambodži v OSN. Prozatím však byl jako zástupce v OSN za Kambodžu považován Norodom Sihanuk. Ten také svým vystoupením na půdě této organizace naznačil, jaký bude další osud svrženého režimu, a tím také jeho nejvyšších představitelů. Rudé právo o tom přináší zprávu: „*Princ Norodom Sihanuk, který vystoupil v Radě bezpečnosti OSN jako „představitel“ svrženého režimu Pol Pota a Ieng Saryho, se podle svých vlastních slov obrátil na „čínské přátele“ s prosbou, aby důvěrně projednali s thajskou vládou možnost, jak přepravovat přes čínské území zbraně zbytkům Pol Potových přívrženců. Ti hodlají podle prohlášení zveřejněného v Pekingu vést proti Kambodžské lidové republice partyzánskou válku“.*²⁰⁶

Druhý den přináší deník velmi důležitou informaci právě z probíhajícího pléna OSN. Sovětský svaz svým právem veta zabránil rezoluci, která by obviňovala vládu Vietnamské socialistické republiky z agrese. Důvod byl ten, že v OSN nejsou zastoupeni členové nové vlády. Socialistický tábor vše považoval za narušení svrchovanosti Kambodžské lidové republiky. Stejně tak jako Sovětský svaz hlasovalo i Československo.

Vše nám to dokumentuje projev zástupce Sovětského svazu v Radě bezpečnosti OSN: „*Sovětský svaz od samého počátku zdůrazňoval nepřírozenost jednání Rady bezpečnosti v Kambodži. Skutečným smyslem svolání Rady bylo zastřít zločiny Pol Potova režimu a zachránit ho před nevyhnutelným krachem“.*²⁰⁷

Dále ve svém vystoupení ostře napadl Čínskou lidovou republiku a obvinil jí ze stálého napomáhání bývalému režimu a z negativního působení na celou oblast jihovýchodní Asie. Čtenář se tak mohl dočíst, že: „*V Kambodži byl za Pol Pota uskutečňován čínský model:*

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ R.P., 59, 1979, č. 13 z 16.1 s. 7, ČTK, Vraccí se domů.

²⁰⁷ R.P., 59, 1979, č. 14 ze 17.1 s. 7, ČTK, Na pranýř patří Maoismus.

*hromadná likvidace lidí byla čínská „kulturní revoluce“ v kambodžské podobě. Nyní kambodžský lid skoncoval s tímto experimentem“.*²⁰⁸

V tomto článku Rudého práva se čtenář také mohl dozvědět informaci o stavu obyvatelstva v hlavním městě, respektive to znamenalo poznat, jak Rudí Khmerové město téměř vystěhovali. Informaci dodala kambodžská rozhlasová stanice Hlas kambodžského lidu. „*Kdysi milionové město Kambodže mělo v den svého osvobození 7. ledna letošního roku necelých dvacet tisíc obyvatel a podle tiskové agentury SPK v něm po více než třech letech „vlády“ promaoistického režimu prakticky odumřel normální městský život, především hospodářská, kulturní a osvětová činnost. Fungovaly prakticky jen vládní úřady a menší dílny na předměstí. Zbylí obyvatelé jen v Phnompenhu pracovali a po práci byli dopravováni do provizorních obydlí za městem“.*²⁰⁹

V tomto čísle má také čtenář možnost přečíst si komentovaný článek k proběhlému zasedání Rady bezpečnosti OSN. Autor v něm akcentuje zasedání jako snahu udělat „*ze svrženého promaoistického režimu nevinnou oběť agrese a zároveň ze skutečné oběti agrese bývalého phnomphenského režimu, ze socialistického Vietnamu útočníka.*“²¹⁰

Dále se objevují další komentáře světových levicových periodik, jež stále dokola oslavují vítězství revolučních sil. Hlavně socialistické státy a různá osvobozenická hnutí neskrývají uspokojení nad současným vývojem. Například socialistická Etiopie dává najevo své nadšení. „*Socialistická Etiopie vítá vítězství hrdého kambodžského lidu v boji za obnovení svrchovanosti a důstojnosti své vlasti.*“²¹¹ Takto se vyjádřil za svou zemi diktátor v Etiopii Mengistu Haile Mariam. I další levicová periodika a státy tuto situaci komentují. Jedná se však o stále opakované teze o zločineckém polpotově režimu a zachráněné situaci Frontou národní spásy.

Podstatu režimu Rudých Khmerů se zatím nejvíce snažil přiblížit autorský článek z druhé poloviny ledna. V něm se dokonce poprvé objevil i název Rudí Khmerové. Jedná se čistě o autorský článek, který nese název „*Kambodža a svědomí světa*“ a snaží se popsat stručně celou situaci na indočínském území. Svědomím světa je v tomto případě míněn kambodžský lid. Jedná se vlastně o jakousi rekapitulaci celého systému Rudých Khmerů, hlavně z vojenského a hospodářského hlediska.

Pojem Rudí Khmerové se objevuje hned na začátku článku, ve kterém autor popisuje polpotovce jako „*bandu levičáckých dobrodruhů, z řad. Tzv. rudých khmerů, orientující se na*

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ R.P., 59, 1979, č. 14 ze 17.1 s. 7, Zmařený pokus o vměšování, Bohuslav Borovička.

²¹¹ R.P., 59, 1979, č. 15 ze 18. 1 s. 1, ČTK, Solidarita s lidem Kambodže.

maoistickou ideologii a opírající se o maoistické představy o socialismu jako o kasárenském a polovojenském režimu. ²¹²

Dále článek zdůrazňuje význam a vliv Čínské lidové republiky na kambodžské události v době polpotova režimu. Kambodža je zde chápána jako plně závislá země plnící každý příkaz Peking. Celý socialistický systém od režimu Pol Pota distancuje. Přesně je to vyjádřeno: „*Socialismus je řád, který usiluje o svět bez válek a bez vykořisťování, o naplnění lidského štěstí. To, co však pod „revolučními“ hesly prováděl pročínsky orientovaný režim Pol Pota, to byla zruďná karikatura socialismu.*“ ²¹³

Dementuje se tu také zpráva o vietnamské invazi. Stejně jako v předchozích článcích Rudého práva je zde „vietnamská agrese“ použita jen jako výmysl imperialistických mocností. Imperialismus je v tomto případě rovnocenný maoismu, jelikož jak Spojené státy, tak Čína proti Vietnamu vystupovaly v zasedání Rady OSN. Dozvídáme se“ „*Ve snaze odvrátit pozornost světa od pravých příčin toho, co se v Kambodži stalo, pokusil se imperialisticko-maoistický blok zneužít Rady bezpečnosti OSN, znevážit lidovou revoluční vládu, a obvinít socialistický Vietnam, že prý se dopustil „vojenské invaze“ do Kambodže.*“ ²¹⁴

A nakonec článek hrdě prohlašuje, že v Radě bezpečnosti se díky Sovětskému Svazu a Československu ²¹⁵ podařilo zabránit vměšování se do vnitřních věcí nového kambodžského režimu.

Další článek hned z dalšího dne přináší pravdivé potvrzení o vystěhování lidí z měst a také uvádí zhruba správný počet usmrcených osob v době vlády Rudých Khmerů. Čtenář si může přečíst chmurnou statistiku: „*předpokládá se, že za poslední více než tři roky zahynulo v Kambodži kolem 3 milionu lidí. Prakticky přestala existovat národnostní menšina Čamata národnost byla do jednoho vybita.*“ ²¹⁶ Také se samozřejmě poukazuje na vystěhování lidí z měst. „*Více než tři miliony obyvatel bylo vyhnáno z měst. Phnompenh, jedno z nejkrásnějších měst jihovýchodní Asie, se změnilo v obrovský hřbitov.*“ ²¹⁷

Další články se pak zabývají hlavně vztahy mezi bývalým režimem v Kambodži a jeho stálým spojencem, totiž Lidovou Čínou. „*Peking zatím považuje za účelné vést propagandu*

²¹² R.P., 59, 1979, č. 17 ze 20.1, s. 7, Kambodža a svědomí světa, Bohuslav Borovička

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Československo bylo v té době nestálým členem Rady bezpečnosti OSN a vetovalo rezoluci o vietnamské agrese.

²¹⁶ R.P., 59, 1979, č. 18 ze 22.1, s. 7, Další otřesná svědectví o Pol Potově režimu.

²¹⁷ Tamtéž.

proti Kambodžské lidové republice ve smyslu „ochrany nezávislosti“ země, kterou prý porušil Vietnam“²¹⁸

V této době se již připravoval čínský útok na Vietnam a Kambodža se začala pomalu konsolidovat, tudíž další články se již ve velké míře zabývaly právě novým režimem. Přesto však stále můžeme narazit na zmínky o starém režimu, byť někdy jen okrajově. Například na oslavném shromáždění k vítězství nového kambodžského režimu prohlásil předseda lidové revoluční rady Heng Samrin, že: „*strana, kterou vedli Pol Pot a Ieng Sary, nebyla dělnickou stranou a ani v nejmenším nehájila zájmy kambodžského lidu.*“²¹⁹ Tento článek také opět nabízí některá fakta z dob minulého režimu, která se však již začínají opakovat. „*Ve slavnostním ovzduší, které na shromáždění panovalo se zračila hořká minulost. Mnohým účastníkům shromáždění zvučelo maoistického režimu zničilo rodiny, mnozí přišli zcela vyčerpání po tříletých nucených pracích v zemědělských komunách.*“²²⁰

V tomto článku se také můžeme dočíst o dalších solidárních prohlášeních k novému režimu od spřátelených států, či od jednotlivých socialistických a komunistických stran. Například předseda socialistické strany Japonska prohlásil, že: „*Zvučelo a násilí, jež byly základem politiky pročínské kliky, vyvolaly hlubokou nespokojenost kambodžského lidu. Z jeho hněvu se zrodilo široké osvobozené hnutí, jež vedlo k vytvoření kambodžské lidové republiky.*“²²¹

Jak již bylo uvedeno výše, další články se spíše nesly více v protičínském duchu než protikambodžském. Dokládá to další článek, který poukazuje na obnovu země, ale v této souvislosti také píše: „*Tři týdny po svém osvobození nese dosud Phnompenh četné a zřetelné stopy více než tříleté „správy Pol Potovy kliky“, všemožně podporované vládnoucími kruhy v Pekingu. Patrné jsou stopy po čínské přítomnosti: novináři měli možnost vidět čínská letadla, děla a další zbraně, jež sloužily k potlačování odporu kambodžského lidu proti politice genocidy, kterou prováděl Pol Potův režim.*“²²²

Článek z následujícího dne dává čtenáři možnost přečíst si závěry z právě skončených americko-čínských rozhovorů, které obě mocnosti s rozdílným politickým systémem spojily v názoru na dění v jihovýchodní Asii. Spojené státy stále uznávaly za jediného vládnoucího představitele Kambodže Rudé Khmery a čínský náměstek předsedy státní rady Teng „*napadl Sovětský svaz a Vietnamskou socialistickou republiku, které označil za válečné štváče. Obvinil*

²¹⁸ R.P. 59, 1979, č. 24 ze 25. 1., s.7 Tass: V Pekingu rozpaky: Co s Pol Potem?

²¹⁹ R.P. 59, 1979, č. 25 ze 26. 1., s. 7ČTK: Výzva k revoluční bdělosti

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž.

²²² R.P. 60, 1979, č. 26 ze 27.1., s. 7ČTK: Přední cíle obnovy

SSSR z „hegemonistických snah“ a ze zvyšování nebezpečí nové světové války. Zároveň opakoval známé tvrzení Pekingů, že Vietnam uskutečnil jakousi „ozbrojenou agresi“ v Kambodži, kde byl počátkem letošního roku svržen všelidovým povstáním promaoistický režim Pol Pota a Ieng Saryho.²²³

V jiném článku si může čtenář opět připomenout vysídlení měst, které bylo ústředním činem komunistického režimu. Nadále se stále jedná o velice podobné články s velmi podobnými frázemi. Kromě toho však se může čtenář dočíst i o počtu lidí vysídlených z jednotlivých provincií. „*jen v provincii Svayriengu, jihovýchodně od hlavního města Phnompenhu se na 120 000 lidí, za Pol Potova režimu násilně vysídlených, vrátilo do svých domovů.*“²²⁴

V dalším článku z dalšího dne přichází velice zajímavá zpráva. V zemích Východního bloku a také v dalších socialistických zemích byla velice důležitá hromadná konzultační setkání, na kterých mohly tyto země prezentovat své názory v širokém plénu. Jedním z takovýchto shromáždění byla bezesporu Světová rada míru. A právě tato instituce zasedala na konci roku 1979 ve Východním Berlíně. Této konferenci se účastnila také delegace nové kambodžské vlády a vyjádřila se také o pomoci Vietnamu při osvobození země od Rudých Khmerů. Čtenář se může dočíst: „*Ros Samay, generální tajemník ÚV KJNFS energicky odmítl smyšlené tvrzení, že osvobozování kambodžského území od kliky Pol Pota a Ieng Saryho se prý zúčastnily vietnamské ozbrojené síly. Na kambodžském území žádná vietnamská vojska nejsou, zdůraznil.*“²²⁵

Kromě tohoto lživého tvrzení generální tajemník také opět připomněl zločiny bývalého režimu. Dočteme se: „*zločinnou politikou Pol Potovi kliky vůči vlastnímu lidu přišlo o život přes 3 miliony Kambodžanů, tedy více jak jedna třetina obyvatelstva.*“²²⁶

Další ukázkou blížícího se konfliktu mezi Vietnamem a Čínou je vystoupení čínského představitele Tenga na návštěvě Japonska. Neopomenul samozřejmě připomenout, že Vietnam je agresorem vůči Kambodži. Prohlásil, že: „*Vietnam je potřeba potrestat, neboť se dopustil agrese proti Kambodži.*“²²⁷

Tento výrok měl jistě svá opodstatnění, neboť byl doprovázen mohutným zbrojením Čínské lidové republiky. Jak se čtenář může dočíst: „*Pozorovatelé v Tokiu dávají tento Tengův dosud nejostřejší útok proti Vietnamu do souvislosti se soustředováním početných*

²²³ R.P, 60, 1979. č. 27 ze 28. 1 s. 7. ČTK: V Rozporu s realitami světa

²²⁴ R.P, 60, 1979. č. 28 ze 29. 1 s. 7. ČTK: Poselství Kambodže do OSN

²²⁵ R.P, 60, 1979. č. 29 ze 31. 1 s. 7. ČTK: Vraccij se do vlasti

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ R.P, 60, 1979. č. 30 ze 2. 2 s. 7, ČTK: Teng znovu haraší zbraněmi

*čínských divizí na vietnamských hranicích a nevylučují, že by Peking mohl provést „bleskovou kárnou operaci“ proti Vietnamu.*²²⁸

V dalších vydáních deníku Rudé Právo je stále znatelně cítit střelný prach mezi Čínou a Vietnamem. Hemží se to zde články o čínském zbrojení na hranicích s Vietnamem. Poslední velký komentovaný článek, který se zabývá Kambodžou, vychází přesně měsíc po pádu Rudých Khmerů. Sumarizuje celkový vývoj od pádu režimu. Vyzdvihuje zatím vcelku rychlou obnovu zničené země a samozřejmě nezapomíná útočit na bývalý režim, respektive na jeho čínského protektora. V souvislosti se starým režimem se můžeme dočíst: *„Krutá minulost, kdy se cena lidského života rovnala úderu motykou, se nemilosrdně stále vrací. Spolu se zprávami o postupující normalizaci života přicházejí z Kambodže i zprávy o objevení nových a nových masových hrobů. Oběti, které jsou v nich pohřbeny, nesou stopy těžkého mučení“.*²²⁹

Spolu se konstatováním o masových hrobech a vystěhovaných lidech z měst se samozřejmě článek zmiňuje i o Čínské republice. *„Na pranýři stojí také politika patronů kliky Pol Pota a Ieng Saryho- pekingského vedení, které se pokoušelo exportovat do Kambodže metody tzv. čínské kulturní revoluce a z Pol Potovy armády učinit nástroj provokace proti sousednímu Vietnamu.“*²³⁰ V poslední části tohoto velmi obsáhlého komentovaného článku se autor rozepisuje o všech blahopřejných telegramech z celého světa, které vyjadřují nové vládě podporu.

Zajímavý je také článek z dalšího dne, kde se čtenář může dozvědět informaci o bývalém králi Norodomovi Sihanukovi. Ten žil po propuštění v americkém exilu. Pak však odcestoval do Číny. Jak komentuje deník Rudé Právo: *“Bývalý šéf kambodžského státu Norodom Sihanuk prohlásil, že je chudý a nemá peníze na život ve Spojených státech, proti své vůli odletěl zpátky do Číny. Při mezipřistání v Tokiu prohlásil, že v Číně chce zůstat klidně i pár let.”*²³¹

Poslední zprávou o počtech obětí a objevení některých hromadných hrobů po Rudých Khmerech před čínským útokem je článek ze 14 února. Je zde popsána další chmurná statistika: *„Provincie Preyveng měla kdys 800 000 obyvatel. Nejméně třicet procent z nich však zahynulo pod krutovládou kliky Pol Pota. Ve správním středisku provincie bylo nedávno v místě hlavní tržnice objeveno deset hromadných hrobů, z nichž každý obsahoval nejméně*

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ R.P. 60. 1979, č. 35 ze 5. 2 s. 7 Klid a mír pro Kambodžu, Zdeněk Hoření

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ R.P. 60. 1979, č. 36 ze 7.2 s. 7 ČTK: Sihanuk znovu na scéně?

třicet mrtvol. Šlo o odpůrce režimu Pol Pota, které těsně před osvobozením Phnompenhu vojáci diktátorského režimu zavraždili.“²³²

Další články Rudého práva na téma Kambodža se zabývají již hlavně novou podporou kambodžského socialistického systému, obnovování života v zemi a také hlavně územním sporem Číny a Vietnamu, který se stává nosným hlavním tématem tisku v rámci jihovýchodní Asie. Vše vrcholí čínsko-vietnamským konfliktem v polovině února 1979. Vše o reflexi Pol Potova režimu bylo řečeno a napsáno hlavně v druhé polovině roku 1978 a počátkem roku 1979, kdy došlo k hlavnímu konfliktu mezi Vietnamem a Kambodžou. Poté se Rudé právo plně věnuje novému kambodžskému režimu, hlavně jeho konsolidaci v oblastech zemědělství a návratu lidí do měst, která museli násilně vystěhovat. Novým hlavním tématem pro Rudé právo se pak stává čínská invaze do Vietnamu, kterým chtěla Čína Vietnam potrestat za okupaci Kambodže.

Není jisté bez povšimnutí, že články se svou stylistikou a pěním oslavných písní na osvoboditele země velmi podobají článkům, které Rudé právo publikovalo po vítězství Rudých Khmerů nad pravicovým režimem generála Lon Nola.

²³² R.P, 1979, 61 č. 42 ze 14. 2, s. 7 ČTK: Všude orgány lidové moci

Reflexe Rudých Khmerů v ostatním normalizačním tisku

Jak bylo řečeno výše, nejrozšířenějším tiskem v době normalizačního Československa byl deník Rudé právo. Vycházel v nákladu dvou milionů výtisků denně a byl hláskou troubou Komunistické strany Československa. Vedle něj však také vycházely i jiné deníky, které ale byly přece jen v pozadí Rudého práva.

Dalším periodikem, které informovalo o Pol Potově diktatuře, byl deník Mladá fronta. Ten začal vycházet těsně po druhé světové válce v květnu roku 1945. Vycházet začal jako noviny Svazu československé mládeže. Po sametové revoluci v roce 1990 si deník změnil název na Mladá fronta dnes a jako nezávislé periodikum vychází do těchto dnů.

Oproti Rudému právu deník informuje více o domácích záležitostech, a také socialistická rétorika je zde obsažena přece jen v menší míře. V den převzetí moci Rudými Khmery deník referuje o probíhajících bojích mezi povstalci a vládou generála Lon Nola. Zároveň se také zmiňuje o tom, že : „*Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě včera oznámil, že phnompehský režim navrhl zastavit palbu v Kambodži a vyjádřil úmysl okamžitě odevzdat moc jiné straně.*“²³³ Ve stejném článku se také píše o reakci prince Sihanuka na tuto výzvu. „*Sihanuk označuje návrh za nepřijatelný.*“²³⁴

Hned následující den deník oznamuje vítězství povstalců. „*Předseda Jednotné národní fronty Kambodže Norodom Sihanuk včera v Pekingu oficiálně oznámil, že khmerské osvobozené síly dobyly Phnompenh.*“²³⁵ Tento článek je velmi obsáhlý, a také přináší společnou fotku prince Sihanuka s jedním z předních představitelů režimu Rudých Khmerů Khieu Samphanem. Ten jakožto vrchní velitel ozbrojených sil „*po dobytí Phnompenhu vyzval všechny důstojníky a vojáky loutkové armády, aby složili zbraně a okamžitě přešli na stranu stranu jednotné národní fronty Kambodže.*“²³⁶

V tomto čísle Mladé fronty je také věnována celá jedna strana historii Kambodže od počátků Angorské říše až do vítězství povstalců. Autorem je cestovatel a publicista Milan Syruček, který v dnešní době platí za předního českého znalce celé Indočíny. Z hlediska vítězného režimu je nejzajímavější zmínka o vlasteneckých silách, které dobyly Phnompenh.

²³³ M.F. 31, 1975, č. 90 ze 17.4, s. 1, Kapitulace?

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ M.F. 31, 1975, č. 91 ze 18.4, s. 1, Phnompenh dobyt

²³⁶ Tamtéž.

Syrůček zde velmi stručně popisuje jednotlivé osobnosti. Z hlediska Rudých Khmerů je nejzajímavější zmínka o Khieu Samphanovi, Yeng Sarymu a Hu Nimovi. „*Khieu Samphan, 43 let, úřadující náměstek předsedy vlády, ministr obrany, vrchní velitel FAPLNK²³⁷, během studií ve Francii v letech 1954-1959 získal doktorát z ekonomie, v roce 1962 se stal ministrem obchodu, 1966 byl zvolen poslencem, od roku 1967 v ilegalitě*“.²³⁸

Kromě Norodoma Sihanuka a právě Khieu Saphana jsou ostatní popisy daleko stručnější. „*Yeng Sary, 47 let, zvláštní poradce královské vlády, studoval ve Francii.*“²³⁹ Poslední z předních prominentů Rudých Khmerů je charakterizován ministr informací Hu Nim. O něm se dočteme: „*42 let, ministr informací, studoval v Paříži.*“²⁴⁰ V závěru je pouze jménem zmíněn Nuon Chea, tedy hlavní ideolog muž číslo 3 v hierarchii Rudých Khmerů. O Pol Potovi není v článku zmínka.

Mladá fronta se poté, podobně jako Rudé právo věnuje konfliktu ve Vietnamu a o Kambodži se pouze zmiňuje v souvislosti s blahopřejnými telegramy od ostatních zemí. O několik dní později přináší deník kratičkou zprávu, ve které vyjadřuje Khieu Samphan touhu, aby byla Kambodža neutrální. „*Naším cílem je zajistit bezpečnost a národní celistvost Kambodže, budování demokratické, mírové a vzkvétající země. Kambodžská politika bude neutrální a nezávislá.*“²⁴¹

Stejně jako Rudé právo, tak i Mladá fronta referuje o napadení kambodžských hlídkových člunů americkým válečným letectvem kvůli americké lodi *Mayaguez*. „*Ministerstvo obrany USA včera oznámilo, že americká válečná letadla podnikla nálet na kambodžské hlídkové čluny v Siamském zálivu, tři potopila a další čtyři poškodila. Mluvčí Pentagonu tuto akci zdůvodnil tím, že se Kambodžané prý pokoušeli přepravit část posádky zadržené americké lodě *Mayaguez* na pevninu*“.²⁴²

Od této chvíle se na stránkách Mladé fronty kambodžské události téměř neobjevují. Deník se prakticky odmlčí po celé následující dva roky. Neobjevuje se zde ani zmínka o nových poměrech ve vládnoucí garnituře Kambodži. Je to samozřejmě také důsledkem toho, že se Kambodža více méně uzavřela světu a hlavně deník Rudé právo přinášel alespoň občasně informace o tamním politickém dění během let 1976 a 1977.

²³⁷ Vojenské ozbrojené síly národního osvobození Kambodže.

²³⁸ M.F. 31, 1975, č. 91 ze 18.4, s. 6, Vlastenecké síly

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ M.F. 31, 1975, č. 95 ze 23.4, s. 5, Neutrální politika

²⁴² M.F. 31, 1975, č. 112 ze 15. 5, s. 1, Americké bomby na kambodžské čluny.

V roce 1978 se na stránky deníku dostává z indočínského území hlavně prohlubující se krize mezi Čínou a Vietnamem.

V srpnu roku 1978 si čtenář má možnost přečíst autorský článek o vzájemných vztazích Vietnamců a Kambodžanů. Tento článek de facto shrnuje dosavadní vzájemné vztahy obou zemí v dlouhém časovém horizontu. Uvádí, že před rokem 1975 žilo v zemi „ 6 milionů Khmerů, půl milionu Vietnamců a skoro stejný počet Číňanů.“²⁴³ Objevuje se zde i jméno muže číslo jedna Rudých Khmerů Pol Pota. „ *Vietnamu byla vyslovena hluboká vděčnost za nebyvalou podporu kambodžské politické nezávislosti a Pol Potův projev z počátku roku 1975, v němž znovu označil pomoc Vietnamu za důkaz bojové solidarity a revolučního bratrství*“.²⁴⁴

Tento článek má dokumentovat změnu postoje revolučního režimu v Kambodži proti svému východnímu sousedovi a hlavně proti jeho rezidentům. Článek se poté opět vrací do minulosti a připomíná výrok Khieu Samphana, který „ *se nechal dne 31. prosince 1977 slyšet výrokem, že Yuon²⁴⁵ je nepřitelem č. 1, že strana, lid a armáda se svou revoluční tradicí zničí tyto piráty, agresory, expanzionisty a anexionisty a způsobí jim drtivou porážku*“.²⁴⁶

Autor, který v Kambodži nějakou dobu žil dále píše: „ *hned po osvobození rozpoutali Kambodžané bezohledný útisk proti vietnamské menšině a nespočet jich pobili na útěku přes hranice*“.²⁴⁷ Tento autorský článek jasně dokumentuje nenávisť kambodžského vedení k Vietnamu, která byla jednou z hlavních os politiky Rudých Khmerů.

Publicista Milan Syrůček přichází poté v prosinci roku 1978 z dalším obsáhlým autorským článkem. V něm se zabývá zhoršujícími vztahy mezi Čínou a Vietnamem, ve kterých hraje důležitou roli právě Pol Potova Kambodža. Z deníku se zde dovídáme o vzniku hnutí odporu proti Rudým Khmerům. „ *Peking začal pomocí Kambodže narušovat vietnamský mírový život.*“²⁴⁸ Dále jsou v článku rozebírány kambodžské provokace v pohraničních oblastech. Ke vzniku hnutí odporu autor píše: „ *Kambodžský lid má stejné přání jako ostatní národy, žít v nezávislosti a míru. Což je možné počítat s tím, že se trpně smíří s režimem a politikou, kterou zemu vnutili Pol Pot a Ieng Sary?*“²⁴⁹ Na základě této myšlenky autor dál uvádí: „*Proto je zcela logické, že proti tomuto režimu vzejde hnutí odporu, které v posledních*

²⁴³ M.F. 34, 1978, č. 181 ze 3. 8, s. 5, Vietnamci v Kambodži Ladislav Lamag.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Hanlivý název pro Vietnamce.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ M.F. 34, 1978, č. 291 ze 9.12, s. 5, Kdo chce střílet do kachen?, Milan Syrůček.

²⁴⁹ Tamtéž.

*dnech vyvrcholilo v ustavení Kambodžské fronty národní spásy na osvobozených oblastech Kambodže“.*²⁵⁰

V dalších dnech se objevují články o slavnostních shromážděních u příležitosti vytvoření nového hnutí odporu. Zde se dozvídáme také jméno člověka, který bude po pádu Rudých Khmerů mužem číslo 1 v kambodžské vládě po mnoho let. Čtenář má možnost si přečíst: „*Mítinku se zúčastnil také i bývalý náčelník generálního štábu a zástupce velitele pluku 21 phnomphenské armády Hun Sen“.*²⁵¹ Dále se v článku píše, že: „*Účastníci shromáždění na závěr schválili rezoluci, v níž se zavazují vstoupit do jednotek revolučních sil a aktivně bojovat proti zrádcové klice Pol Pota a Ieng Saryho“.*²⁵²

V dalším článku Milana Syručka si čtenář Mladé fronty má možnost přečíst stručnou rekapitulaci kambodžských událostí po převzetí moci Pol Potem. Milan Syruček k tomu na závěr poznamenává: „*Po dubnu 1975, kdy se vládu ujal Pol Pot a Ieng Sary se Vánoce a Nový rok neoslavují. Třiapůlmilionové město se muselo vystěhovat. Většina Kambodžanů byla nahnána do pracovních táborů na venkově. Byli vyháněni i starousedlíci jiných národností včetně čínských. Místo nich se objevili jiní lidé z Pekingů, kteří s sebou přinesli Maovo učení podle něhož nové vedení zavedlo tento režim“.*²⁵³

Právě díky Milanu Syručkovi, který byl v té době redaktorem Mladé fronty se mohl čtenář tohoto periodika dozvědět alespoň nějaké informace o režimu Rudých Khmerů.

Dále šlo o deník Lidová demokracie, který byl hlavním tiskem Československé strany lidové. Tato strana byla součástí Národní fronty, přesto měla vlastní deník. Ten měl samozřejmě názorově blízko ke komunistické straně, zvláště v době normalizačních časů. Zabýval se hlavně domácí politikou, ale uveřejněny byly i články o zahraniční politice. Stejně jako v Rudém právu nebo Mladé frontě byly články psány v tendenčním duchu, názorově velmi blízko k vládnoucí komunistické straně.

Také tento deník, který se zabýval zahraničními záležitostmi o trochu více než Mladá fronta referuje o pádu režimu generála Lon Nola a nástupu režimu nového. „*Předseda jednotné národní fronty Kambodže Norodom Sihanuk včera v Pekingů oficiálně oznámil, že khmerské osvobozené síly dobyli Phnompenh.*²⁵⁴ Tento článek patřil k těm obsáhlejšími, takže jsme si mohli přečíst i následující informace: „*Představitel vlasteneckých sil vyzval*

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ M.F. 34, 1978, č. 300 ze 20.12 s. 5, Kambodža: Mítink mladých vlastenců.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ M.F. 34, 1978, č. 304 ze 24. 12, s. 5, Zlí duchové, Milan Syruček.

²⁵⁴ L.D. 13, 1975, č. 91 ze 16.4, s. 1, Phnompenh padl.

v phnomphenském rozhlase obyvatelstvo aby zachovalo klid a všestranně podpořilo síly osvobození“.²⁵⁵

Stejně jako v případě Mladé fronty a Rudého práva se v následujících člancích deník pozastavuje nad budoucností země, která má nový režim. Dozvídáme se: „*Třídennímu zvláštnímu zasedání Národního kongresu vlasteneckých sil předsedal náměstek předsedy vlády a ministr obrany Khieu Samphan. V závěrečném komuniké ze zasedání se praví, že kambodžský lid bude pokračovat v boji proti zahraničnímu vměšování do vnitřních záležitostí Kambodžei, proti podvratné činnosti i agresi zvenčí v jakékoliv podobě*“.²⁵⁶

Stejně jako v případě Mladé fronty se deník téměř nevěnuje událostem v následujících letech. Co se týče zahraničních událostí na území Indočíny, zabývá se hlavně událostmi sousedního Vietnamu a také Číny, která prováděla soustavné provokace na společných vietnamsko-čínských hranicích. Do popředí zájmu se Kambodža dostává opět v souvislosti s vietnamsko-kambodžským konfliktem, na kterém se skutečně hlavně podíleli kambodžští Rudí Khmerové. O tomto konfliktu se Lidová demokracie zmiňuje v říjnu 1978. „*Kambodžští představitelé za podpory čínských úřadů provádějí nepřátelskou politiku vůči Vietnamu, rozšiřují pohraniční válku, narušují svrchovanost a územní celistvost Vietnamu, odmítají konstruktivní návrhy VSR na normalizaci vztahů mezi oběma zeměmi*“.²⁵⁷ I v tomto článku je možné vysledovat, že za všemi těmi provokacemi, které jistě vzešly z politiky Rudých Khmerů, se skrývá velká pomoc Číny. Čtenář se totiž může dále dočíst: „*Čím více budou kambodžské vojenské kruhy pokračovat ve vojenských akcích proti Vietnamu a sloužit expanzionistickým, hegemonistickým a velmocenským záměrům Pekingu, tím těžší bude nakonec jejich porážka*“.²⁵⁸

V dalších člancích se v Lidové demokracii dozvídáme o vraždění, které se uskutečňuje v Kambodži. Tato skutečnost je prokázána na základě svědectví uprchlíků, kteří Kambodžu opustili. „*Za pouhý měsíc uprchlo z kambodžské provincie Battambang do Thajska asi tři tisíce uprchlíků. Tito uprchlíci vysvětlují své rozhodnutí opustit vlast tím, že v Kambodži vládne zvěle a hromadně se tam vraždí. Uprchlíci prohlašují, že jsou ve vlasti pronásledováni nejen za projevy nespokojenosti s režimem, ale i za stížnosti na špatné pracovní podmínky a nedostatek potravy*“.²⁵⁹

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ L.D. 13, 1975, č. 100 ze 29.4, s. 2, Budoucnost Kambodži.

²⁵⁷ L.D. 34, 1978, č. 333 ze 3. 10, s. 2, Vietnamské prohlášení.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ L.D. 34, 1978, č. 252 ze 25.10, s. 2, Uprchlíci z Kambodže.

Další článek z prosince si všímá kambodžských reakcí na připravovanou vietnamskou invazi do Kambodži: „*Phnomphenský rozhlas vysílá pomluvy, jako je například tvrzení, že vietnamská armáda pronikla hluboko na kambodžské území v oblasti pohraničního pásma v údolí řeky Mekong*“.²⁶⁰

Stejně jako v Rudém právu, tak se ani ve dvou ostatních zkoumaných periodikách nepsalo o tom, že k pádu Rudých Khmerů pomohla vietnamská armáda. Psalo se výlučně o tom, že Rudé Khmery porazilo domácí hnutí odporu, které v době vlády Pol Pota emigrovalo do Vietnamu.

²⁶⁰ L.D. 34, 1978, č. 298 ze 18 12, s. 2, Phnomphenské pomluvy.

Závěr

Skutečnost je taková, že revoluční režim v Kambodži v první polovině 70. let 20. století měl řadu typických, ale také atypických znaků brutálních diktatur v době studené války. Zrodil se z osvobozenického zápasu proti imperialismu, jak to nazývali sami kambodžští představitelé, a jak mluvil celý socialistický blok o každém režimu, kterému napomáhaly západní mocnosti v čele se Spojenými státy. Zprvu byl jako kterýkoliv režim, který vzejde vítězně z osvobozenického boje proti imperialismu oslavován socialistickým blokem v čele se Sovětským Svazem. Postupem času se však dostal, z velké části hlavně vlastním přičiněním, do izolace, ve které spolupracoval pouze s maoistickou Čínou, která v době vlády režimu Rudých Khmerů prodělávala další roztržku se Sovětským Svazem. Tímto se režim také zprotivil celému socialistickému táboru a zde začíná také jeho samotný úpadek.

Režim se sice tvářil jako socialistický a také přebíral některé marxisticko-leninské teze, dovedl je však do takových extrémů, které posléze ostatní socialistické státy označovaly za primitivní komunismus. Vysídlení měst a vůbec celá hospodářská i zahraniční politika byla skutečně dílem pouze velmi úzkého okruhu osob, které se z velké části nedočkaly nebo nedočkají potrestání.

Konec tohoto režimu byl způsoben hlavně jeho vlastní politikou a také slepě aplikovanou perzekucí proti vlastnímu obyvatelstvu, která přesně splňuje znaky genocidy. Revoluce požírající své děti zde dosáhla skutečně takových rozměrů jako v období Velkého teroru v Sovětském Svazu ve třicátých letech. Ne náhodou o této situaci autoři hovořili jako o stalinské nákaze. Režim diktátora Pol Pota a jeho nejvěrnějších nebyl ani tak ojedinělý svojí brutalitou, jakožto spíše svými činy, které musely takovouto brutalitu nutně přinést. Vietnamská invaze pouze urychlila pád režimu, který by se stejně zhroutil pod náporom vnitřního odboje.

Reflexe tohoto režimu v ČSSR se zaměřuje na období, kdy naše země plně podporovala zahraniční politiku Sovětského Svazu a její postoj se také měnil v závislosti na postoji SSSR, ale také na probíhající studené válce.

Nejvyšší státní představitelé Československa samozřejmě vždy věděli více než běžný občan, který četl denní tisk, a to pouze cenzurovaný. Československá vláda věděla, jak je patrné z dokumentů ministerstva zahraničí, o experimentech a brutalitě kambodžského režimu dříve, než se vše začalo pravidelně objevovat v tisku v době vyhroceného vietnamsko-kambodžského konfliktu. To také souvisí s odhalováním vnitřní politiky Kambodže. Mám tím

na myslí hlavně vysídlování měst, zrušení peněz a vytvoření lidových komun. Tyto informace se do tisku dostaly až ve chvíli, kdy se československá vláda postavila v probíhajícím kambodžsko-vietnamském konfliktu za Vietnam a chtěla čtenáři odhalit „náhlá zvěrstva“, která se v této zemi uskutečňují.

Na začátku přijala československá politická reprezentace Pol Potův režim, ostatně jako celý východní blok, s nadšením. Důvodem bylo hlavně vítězství nového kambodžského režimu nad proamerickým režimem generála Lon Nola. Počátky informovanosti o novém režimu měly pouze obecný charakter, v jehož duchu se nesla také plně socialistická rétorika o porážce imperialismu a nastolení nové vlády, která na indočínském poloostrově zajistí mír.

Jak se nový kambodžský režim dostával do izolace, mohl si čtenář přečíst pouze články o opravách všech možných škod napáchaných předcházející válkou a také o smělych plánech nové kambodžské vlády, která je dávala prostřednictvím kambodžského rozhlasu na obdiv. Deník Rudé právo, jenž jako hlavní tiskový orgán o situaci v Kambodži referoval, informoval o situaci pouze v člancích malého rozsahu. Velkým tématem je na začátku vlády Rudých Khmerů spíše osvobození Vietnamu, který byl přece jen socialistickému společenství blíže. Globálně lze říci, že po většinu prvních dvou třetin vlády režimu jsou informace o něm v československém tisku velmi strohé. Ve vnitropolitických záležitostech Rudé právo však přece jen pár důležitých informací přináší. Jednak se jedná o informaci o hlavních aktérech režimu Rudých Khmerů, kteří vystupují z ilegality, a dále o informaci o existenci komunistické strany Kambodže.

Četnost zpráv se začíná měnit s již zmiňovanou roztržkou ve vietnamsko-čínských vztazích a se založením protipolpotovského hnutí odporu. Cílené útoky Kambodže proti Vietnamu jsou popisovány s velkou důsledností, stejně jako neochota kambodžských představitelů zasednout k jednacímu stolu. V tomto směru informovalo Rudé právo pravdivě. V této době a po celou následující dobu byl hlavním kambodžským nepřítelem Vietnam, který se stal důležitým socialistickým státem v celé Indočině. Celé československé vedení se samozřejmě v tuto chvíli přidalo na jeho stranu i prostřednictvím tisku. K tomuto stavu přispěla také Čína, která plně podporovala Kambodžu a nepokrytě diplomaticky na Vietnam útočila. Současně také probíhala další roztržka mezi Sovětským Svazem a Čínou, takže to byl další důvod proč se ČSSR přidalo na stranu Vietnamu.

V závěru vlády režimu Pol Pota a posléze po jeho pádu se čtenář může dozvědět vše o celém sociálním experimentu, jakožto také o vysídlení měst. Termín Rudí Khmerové se v tisku objevil až pár týdnů po pádu režimu. Nejčastějším termínem používaným v novinách pro nazvání režimu byla klika Pol Pota a Ieng Saryho. Ačkoliv Rudé právo bylo cenzurované,

nedá se říci, že by o tomto režimu uvádělo zkreslené informace. O jeho činech informovalo vždy více méně pravdivě, byť v socialistické perspektivě a socialistickým slovníkem. Spíše byly tyto informace čtenáři předkládány s časovým posunem, jak se to zrovna československé politické reprezentaci hodilo.

Zvláštní kapitolu však tvoří vietnamská armáda, která pomohla režim Rudých Khmerů v roce 1979 svrhnout a posléze zůstala na kambodžském území až do odchodu v roce 1989. Po celou tuto dobu zde působila jako armáda okupační. Tuto informaci československý tisk zamlčoval, nikdy ji nepřiznal a také ji zapíral.

Použité zdroje

Archivní dokumenty

Dokumenty z archivu ministerstva zahraničních věcí ČR, Praha, *Kambodža T-TO 1975-1979*

Dokumenty z Národního archivu v Praze, KSČ-ÚV 1945-1989, Předsednictvo 1971-1976

Dokumenty z Národního archivu v Praze, KSČ-ÚV 1945-1989, Předsednictvo 1976-1981

Tisk

Rudé právo

Lidová demokracie

Mladá fronta

Knihy

Durman, Karel. *Popely ještě žhavé. Velká politika 1938-1991. Díl II Konce dobrodružství.*

Praha:Karolinum, 2009.

Caldwell, Malcolm, Lek Hor Tan, *Cambodia in the Southeast Asian War.* 1st print. New York:

Monthly review, 1973.

Chandler David. *A History of Cambodia.* Boulder. Westview Pr. 1983.

Chandler, David. Mabbet, Ian. *Khmerové.* Praha: Lidové noviny, 2000.

Kiernan, Ben. *The Pol Pot regime: Race, Power and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge 1975-1979*. Yale: University Press 1996.

KUBEŠ, Antonín. *Setkání v Phnompenhu*. 1. vyd. Praha: Práce, 1981.

Nálevka, Vladimír. *Světová politika va 20. století II*. Praha: Aleš Skřivan ml. 2005.

Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha: Lidové noviny, 2007.

Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel. *Royal Ties: king Norodom Sihamoni and the history of Czech-Cambodian relations*. Prague. Knižní klud, 2006.

Ponchaud, Francois. *Cambodia YearZero*. New York, Holt. Rinehart and Winston, 1978.

Service, Robert. *Soudruzi, světové dějiny komunismu*. Praha: Argo, 2007.

Short, Philip. *Dějiny zlého snu*. Praha: BB/art, 2005.

Syrůček, Milan, *V zajetí džungle, Nejděší válka 20. století*, nakladatelství Epoque, Praha, 2007.

Ternon, Yves. *Genocidy XX. Století*. Praha: Themis 2000.

Články

Abuza, Zachary. *The Khmer Rouge Quest for economic independence*, Asian Survey, Vol. 33, NO. 10, 1993, 1010-1021.

Ayres David. *Anatomy of crisis: Education, Development, and State in Cambodia, 1953-1998*, Honolulu, University of Hawai press, 2000, s 115.

Clayton, Thomas. *Building the new Cambodia: Educational destruction and construction under Khmer Rouge, 1975-1979*, History of Education Quarterly, Vol. 38 No. 1 1998, 1-16.

Gough, Kathleen. Roots of the Pol Pot regime in Campuchea. In: *Contemporary Marxism*, No. 12/13, SOUTHEAST ASIA (Spring 1986), pp. 14-48.

Chandler, David. *Voices from S-21: Teror and history in Pol Pot secret prison*: University of Kalifornia press, 1999, s 45.

Kiernan, Ben, *Recovering history and justice in Cambodia*, Comparativ 14, 2004, Heft 5/6, s. 76.

Kiernan, Ben. *Origins of Khmer communism*, Southeast Asian Affairs, 2009.

Jackson D. Karl, *Cambodia 1977: Gone the Pol Pot*. In: *Asian Survey*, Vol. 18, No. 1 (Jan., 1978), pp. 76-90.

Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel, *Kambodžské království a Česká republika, Nástin mezinárodních vztahů*. In: *Mezinárodní vztahy* 1/2007 s. 90.

Shivakumar, M.S. *Pol Pot: Death deprives justice*. In: *Economic and Political Weekly*, Vol. 33, No. 17 (Apr. 25 - May 1, 1998), pp. 952-954

Yeon, Mike. Review: Brother number one: A political biography of Pol Pot by David P. Chandler. In: *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 14, No. 4 (March 1993), pp. 413-418

Obrazové přílohy

Pol Pot při zahraniční návštěvě v době své vlády

Pol Pot v džungli těsně po konci vlády Rudých Khmerů

Ministr zahraničí Demokratické Kampučie Ieng Sary

Hlavní ideolog Rudých Khmerů Nuon Chea

Československý ministr zahraničí v době vlády Rudých Khmerů Bohuslav Chňoupek

Předseda vlády Československé socialistické republiky v době Rudých Khmerů
Lubomír Štrougal

